Otvoreno i zatvoreno društvo

VELIKA VUČIĆEVA SOROSIJADA

Divlja gradnja

KAFANA NA VRHU SRBIJE

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01404

9 770353 802002

VREME

broj 1404

30. novembar 2017.

Intervju: Dubravka Stojanović

ZAŠTO BI SE NEKO BORIO ZA NAS AKO SE SAMI NE BORIMO ZA SEBE

NOVI BMW X3.
SPREMAN ZA MISIJU.

5 GODINA SERVICE INCLUSIVE

Potpuno novi BMW X3 je stav o bezgraničnim mogućnostima i izraz čiste pojave i slobode. Od samog prvog pogleda, on zadivljuje svojim atletskim izgledom i opčinjava uzbudljivim doživljajem vožnje. Zahvaljujući delimično autonomnoj vožnji i inteligentnom sistemu pogona na sva četiri točka BMW xDrive, on nudi vrhunsku udobnost vožnje kako na putu, tako i van njega. Stoga on redefiniše limite u svojoj klasi i jedno čini krajnje jasnim: postoji velika razlika u načinima na koje ćete doći do svojih odredišta.

Zakažite test vožnju na www.bmw.rs

BMW

Zadovoljstvo u vožnji

VREME
BROJ 1404
30. novembar 2017.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Škoro ništa novo

06 Otvoreno i zatvoreno društvo:
Velika Vučićeva Sorosijada

09 Nuspojave:
Prazne tikve i kultura sećanja

10 Intervju: Dubravka Stojanović

14 **Opozicija – pet i po godina posle: Raskoli, spinovi i Tviter**

19 Srbija i Nemačka – uoči razliku:
Sve za vlast

20 Divlja gradnja: Kafana na vrhu Srbije

24 Intervju: Dr Đorđe Đukić

28 Struka i politika:
Reč koja se ne oduzima

32 Lični stav:
Zakoni koje nismo smeli oćutati

34 TV manijak: Alo, licemeri

36 Kultura sećanja:
Sučeljavanje sa zločinom

41 Lisica i ždral: Nova kuća

KULTURA

42 **Intervju: Dr Dejan Masliković**

44 Roman: "Moja borba" (4),
Karl Uve Knausgor

46 Muzej: Izvolite u Konak Malog Riste

48 Intervju:
Predrag – Peđa Milošević, slikar

50 Izložba:
Čovek koji je pronašao budućnost

52 **Egipat: Masakr na Sinaju**

56 Džimi Hendriks: Poljubac neba

59 Navigator: Ova pamet i onaj bitkoin

62 Vreme uživanja: Soba 508

Šta se dešava u opozicionim partijama pred beogradske izbore, prvom izbornom ciklusu u kojem bi mogli da pobede aktuelni režim u Srbiji? Da li je reč o razračunavanjima zbog sujete lidera, borbi za biračko telo, ili je sve plod režije spin doktora iz vlasti. Konačno, može li opozicija da promeni dosadašnji jalovi način delovanja i kako

PIŠE: ZORA DRČELIĆ

"Ako mi ne obavimo proces digitalizacije naše kulture, nećemo biti vidljivi. Mladi sve što ih zanima traže na Guglu, i ako naše kulture nema na internetu, neće ni znati da ona postoji"

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

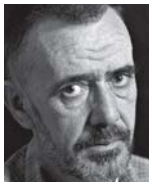

Masakrom u sufijskoj džamiji na Sinaju Islamska država nakon agonije u Iraku i Siriji nagoveštava novi prostor za svoje delovanje u "mekom trbuhu" Egipta pritisnutog socijalnim, ekonomskim, generacijskim i političkim problemima

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Milovan Milenković

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Skoro ništa novo: Opanjkavanje, dečja bolest opozicije u nastajanju i zgrčenost zbog manjka organizacije, para i vremena, a viška – hobista

Verovatno bi ovima što sad stupaju na izbornu scenu odgovaralo i da Vučić ipak raspiše republičke parlamentarne izbore, jer je veliko pitanje da li su jači sada nego što će biti za dve godine

TEŽAK PUT: OD KRUŽOKA DO STRANKE

Događanja na takozvanoj opozicionoj sceni bila su prošle i početkom ove nedelje u središtu pažnje. Ovaj put bez dominantnog upliva vlasti, odnosno opozicionari su bili dovoljni sami sebi, pa je Aleksandar Vučić mogao na miru da uživa i sa svojim partnerom Bin Zajedom prebira po tefterima zajedničkih preduzeća.

Ne bih rekao da je bilo ko, pod uslovom da je malo dublje udubljen u teftere domaćih političkih bilansa i poslova, bio baš iznenađen onim što se događa. Porođajne muke "nove političke klase" bile su, naime, očekivane.

Stare tradicionalne stranke poput DSS-a ili SPO-a, pa i Šešeljevih radikala, odavno nisu bitni akteri na sceni, ponegde i ponekad skupljaju mrvice sa glavne trpeze pristajući na trule kompromise s ovima što su na vlasti, dok su razni personalni derivati temeljno razgrađene Demokratske stranke (Tadić, Živković, Čeda Jovanović i drugi) bliži pisanju memoara, bez garancije da bi to bilo ko čitao, nego aktivnom političkom životu.

Još se kako-tako noktima za sims drži Demokratska stranka s kolebljivim prognozama oko cenzusa i u dubokim finansijskim problemima.

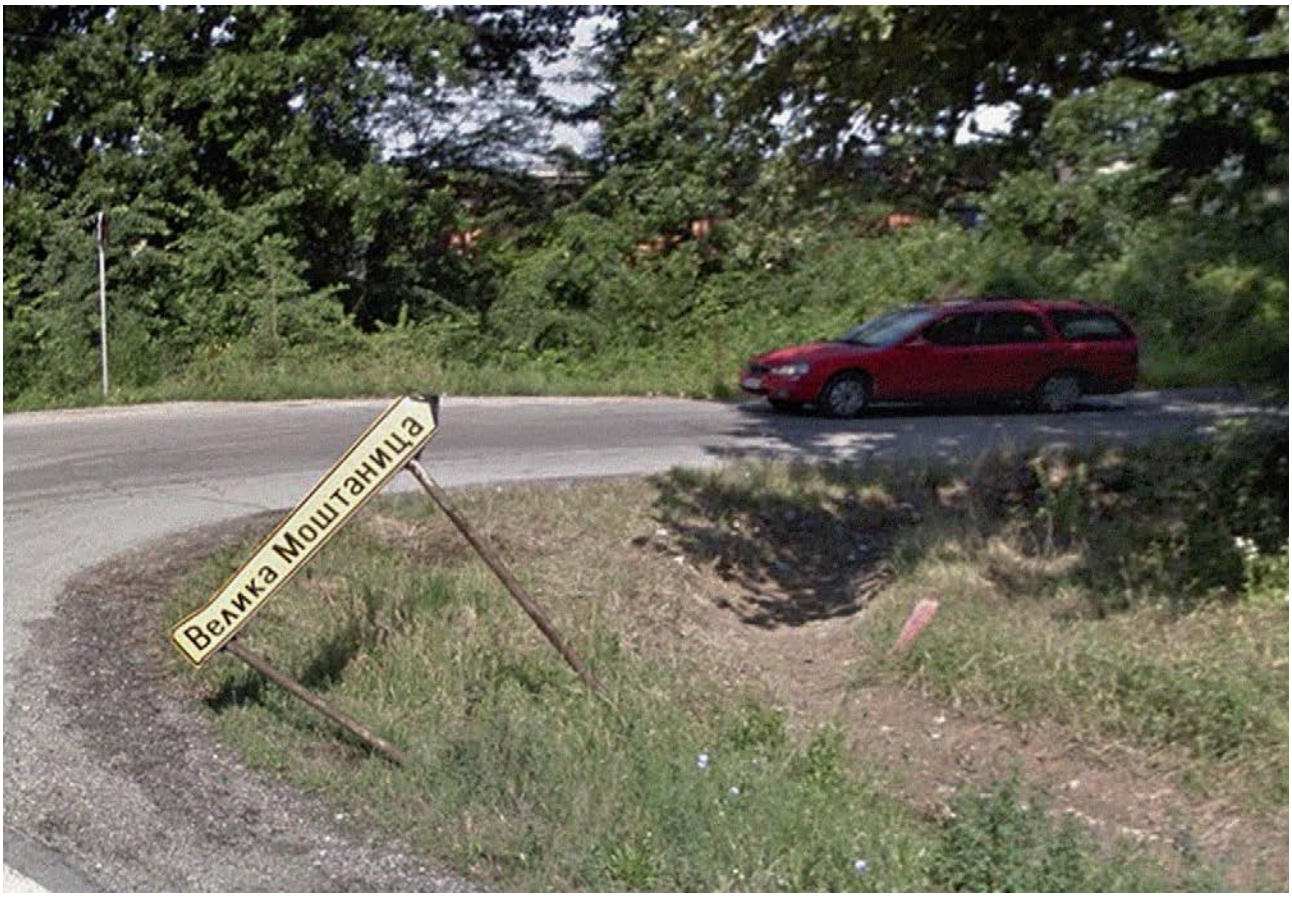
Dakle, tradicionalna scena s kraja prošlog i iz prve decenije ovog veka je temeljno pometena i u taj vakuum uleteli su Saša Janković i Vuk Jeremić (a guraju i Dragana Đilasa) s tim što su oči i nade opozicione javnosti najviše uprte u ovog prvog zahvaljujući rezultatu na predsedničkim izborima, koji su daleko od impresivnih, ali su bili bolji od ostalih pretendenata na presto.

Ono što se njima danas događa nije ništa novo i neočekivano. Kritična faza nastala je onog trenutka kada su iz pokreta krenuli da prerastaju u stranku ozbiljnih namera, a kružok sličnomislećih ljudi da prerasta u aparat s jasnim hijerarhijskim pravilima.

LEČENJE GRČEVA: GDE JE PUT ZA MOŠTANICU

To je težak i skup posao u kome nema hleba za hobiste (kako ih je nedavno krstio Muharem Bazdulj) i, suočeni sa surovim pravilima efikasnog političkog organizovanja u novčanoj oskudici i vremenskom tesnacu, istaknuti članovi kružoka počeli su da se povlače i čak opanjkavaju, što takođe nije skoro ništa novo, a verovatno je i Saša Janković osećaj zgrčenosti pokušao da leči većim stepenom samovolje, što je nadoknada za slabu i neefikasnu organizovanost, a izbori u Beogradu se bliže.

Čujem da su ljuti na mene zbog uzgredne opaske, izgovorene na TV N1, da bi se izgubili na putu kada bi ih neko poslao u Moštanicu da agituju, ali ostajem pri tom iskazu, koji je samo trebalo da slikovito opiše činjenicu da Pokret slobodnih građana još nije formirao beogradski odbor stranke.

Ne bih dragovoljno bio babica u njihovim porođajnim mukama, ali bih svima savetovao da pokušaju barem da očuvaju dostojanstvo. Prostor za te nove snage možda će u perspektivi da se otvori, ali ne na ovim izborima.

Pošteno, ne verujem ja da oni veruju da mogu da pobede Vučićevu vojsku i da se odupru moći koja proizilazi iz vlasti, ali se, s pravom, nadaju da će moći od pokreta i grupa okupljenih oko lidera da prerastu u parlamentarne stranke, tim pre što je oseka na sceni velika.

Mislim da je to i jedini njihov cilj u ovom krugu izbornog nadmetanja, makar jedini koji je realan. Verovatno bi njima odgovaralo i da Vučić ipak raspiše i opšte parlamentarne izbore, jer je veliko pitanje da li su jači sada nego što će biti za dve godine.

DIJALOG:
POGODI KO NEĆE DOĆI NA VEČERU

Reč godine, barem u drugoj polovini 2017, je – dijalog. Svi, a posebno vlast, pozivaju na neki dijalog – od Kosova do onih pitanja koja spadaju u strateška pa i ustavna rešenja.

Jedna od glavnih tema ovog broja jeste opažanje da se iz dijaloga s vlastima povlači struka, odnosno strukovna udruženja. Više o tome na stranicama koje slede u ovom broju "Vremena". U igrama oko medijske strategije sva strukovna udruženja odbila su da dalje učestvuju, iz rasprave o setu zakona o pravosuđu povukla su se udruženja sudija i tužilaca, a iz rasprave o prosveti SANU, Univerzitet i drugi stručni i visoko zainteresovani akteri. Primera ima još i slutim da će ih tek biti.

Čini mi se da to temeljnije, dublje i jasnije odslikava krizu društva nego što se to vidi u politici koja je samo pojavni oblik javnih, društvenih poslova.

I dijalog oko Kosova vodi se traljavo, bez nekog odjeka u široj javnosti. Kao da se to otaljava. Mediji beleže da je, pošto kupio po toj ceni i prodajem, Vučićevu pažnju "posebno privukao" predlog profesora prava Vladana Kutlešića koji se založio za uniju dve države – Srbije i Kosova, sa dinarom i carinskom unijom, koliko sam shvatio, kao integrativnim faktorom, uz navođenje da to ne bi bio presedan jer su tu "unijatsku zajednicu" imale već Srbija i Crna Gora.

Jedino treba podsetiti da je ta skalamerija "dva oka u glavi" trajala jedva tri godine, a mogu da zamislim koliko bi dugovečna bila tek ova unija, sve da za nju zalegnu i da je garantuju Rusija i Amerika.

Ali, slab sam vam ja propovednik tolerantnosti i dijaloga. Pre neki dan pozvala me neka firma na svečanu večeru povodom kraja godine i učtivo sam odbio poziv.

Ljubazna gospođa s druge strane telefonske veze mi je rekla da im je jako žao, da bi baš volela da dođem i da će biti svi glavni urednici prestoničkih medija.

Znam, gospođo, odgovorio sam, ali to je upravo razlog što ne želim da dođem. ¶

VELIKA VUČIĆE

Šta stoji iza susreta predsednika Srbije sa Džordžom Sorosom i njegovim sinom? Interesi Sorosa u Srbiji nisu samo filantropski: on je pre dve godine preko svoje firme "Mid Europa Partners" kupio "Danube Food Group" u čiji sastav ulaze neki od najpopularnijih srpskih brendova, kao što su "Knjaz Miloš", "Bambi" i "Imlek", te da su još u toku pregovori o kupovini "Galenike". U drugom, širem kontekstu, uspostavljanje prijateljske veze sa Sorosem ima smisla ako Vučić ima nameru da se malo odmakne od Rusije, ubrza proces normalizacije odnosa sa Kosovom i potpiše famozni "pravno obavezujući dokument" sa Prištinom čim to bude moguće

Kada bi se na osnovu ozbiljne ankete pravio spisak stranih moćnika koji žele da unište Srbiju i sve što je srpsko, ime američkog milijardera Džordža Sorosa svakako bi se našlo na prvom mestu. To nije rezultat rada njegovog Fonda za otvoreno društvo, koji već više od četvrt veka pomaže razvoj demokratskih institucija i vrednosti u Srbiji, već uporne satanizacije Sorosa od strane praktično svih srpskih režima, od Miloševića do danas. "Soros pobesneo: Sravniću Srbiju sa zemljom!", "Soros finansira rat u Srbiji", "Srbija u opasnosti: Soros pripremio pakleni plan!", "Putin upozorio Srbe: Soros vam sprema građanski rat!" samo su neki od naslova koji su u poslednjih nekoliko meseci vrištali sa stranica provladinih tabloida. Stoga je mnoge zbunila vest da je predsednik Srbije Aleksandar Vučić, nakon što se pre dva meseca sreo sa Sorosem u Njujorku, u Beogradu uz najveće počasti primio njegovog sina i svog imenjaka Aleksandra, inače člana Upravnog odbora Soroseve zadužbine i jednog od njenih glavnih promotera.

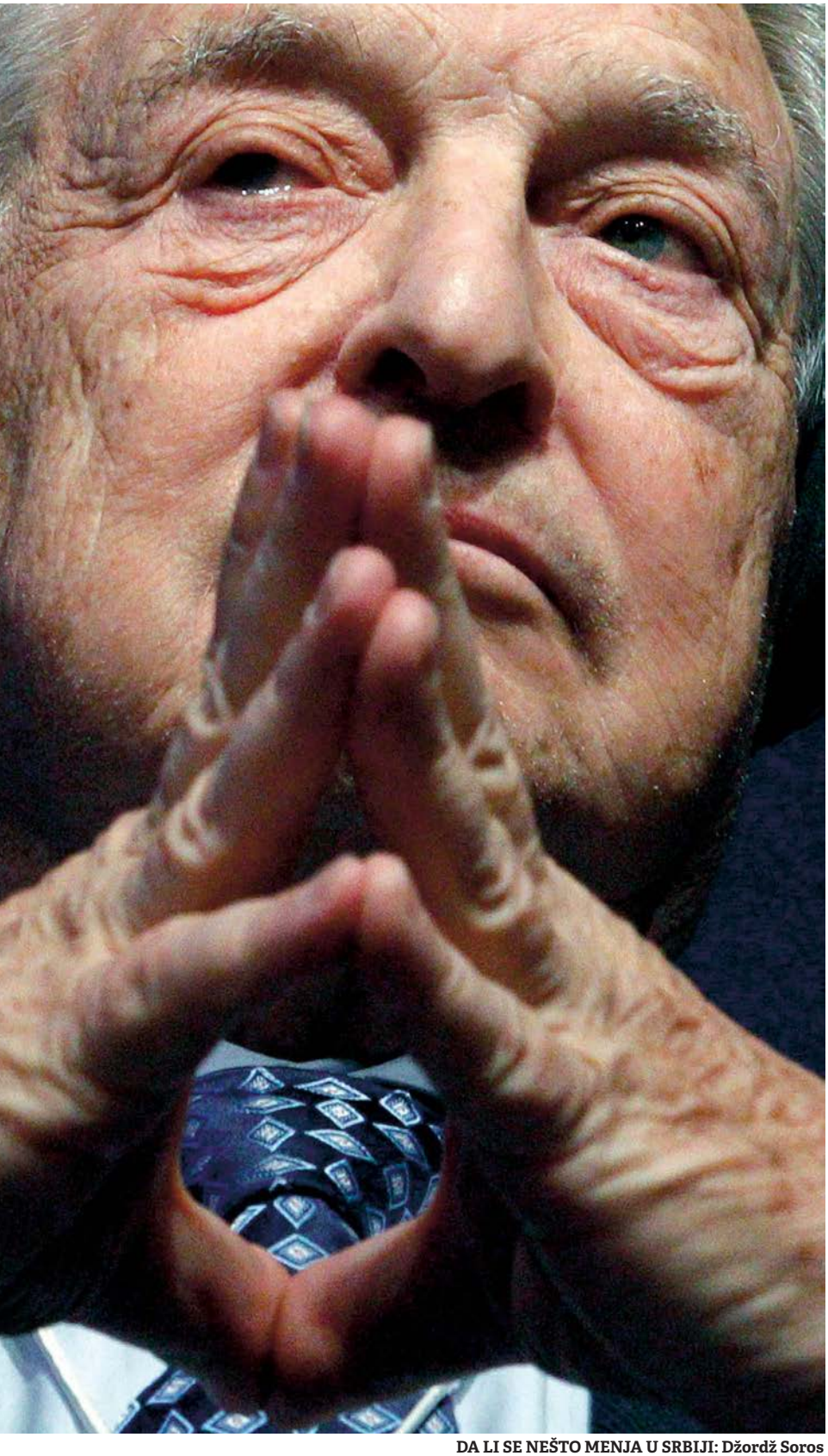
Uopštena saopštenja nakon ta dva susreta, iz kojih se nije moglo saznati ništa konkretnije osim da je bilo reči o reformama u Srbiji i evropskim integracijama, nisu pomogla da se ta zbunjenost otkloni. Vučićevim pristalicama je lako: oni su odavno navikli na kopernikanske obrate svog lidera, pa su tako bez mnogo muke progutali imenovanje bivšeg britanskog premijera Tonija Blera, jednog od glavnih organizatora bombardovanja Srbije 1999. za Vučićevog savetnika, kao i Vučićevu otvorenu podršku Hilari Klinton tokom američke predsedničke kampanje. Oni se, uostalom, nisu bunili ni kada je Srpska lista, partija koja predstavlja ogranak Vučićeve Srpske napredne stranke na Kosovu, ušla u vladu Ramuša Haradinaja. Teže je bilo borcima za ljudska prava, novinarima nezavisnih medija i članovima nevladinih organizacija, koji su donedavno stalno bili izloženi napadima da za račun Sorosa rade protiv Srbije, čak i ako od Fondacije nikada nisu primili ni dolar. Pre samo malo više od godinu dana, Vučićev omiljeni tabloid "Informer" objavio je "šokantan" spisak primalaca donacija Fonda za otvoreno društvo u prethodnih pet godina, navodno dobijen od nepoznatih hakera. Na spisku su masnom žutom bojom podvučena imena ozloglašenih "srbomrzaca" poput Nataše Kandić i Sonje Biserko, ali je iz pratećeg teksta pažljivo izostavljen podatak da je lavovski deo Sorosevog novca otišao u državne institucije, za razne programe njihovog usavršavanja i jačanja, a čitaoci su ostali uskraćeni i za podatak da je ceo spisak, bez ikakve pomoći hakera, odavno dostupan svima na internet stranicama Fondacije. U svakom slučaju, ljudi koji Vučića već godinama prozivaju zbog narušavanja osnovnih prava i jačanja partije na račun države i zbog toga trpe žestoke napade, našli su se u čudu zbog naglog približavanja Vučića i Sorosa, odnosno Aleka i Aleksa.

DNEVNIK UVREDA

Pre nego što se upustimo u analizu ovog neobičnog prijateljstva, treba se podsetiti duge i uglavnom nesrećne priče o Sorosevim aktivnostima u Srbiji. Za vreme vladavine Slobodana Miloševića, Soros fondacija bila je povremeno javno napadana, ali u osnovi tolerisana, sve do februara 1996. kada joj je odlukom Vrhovnog suda Srbije oduzeta licenca za rad. Par meseci kasnije, ponovo se registrovala pod imenom Fond za otvoreno društvo, začudo bez problema. Sledeće godine, nakon zimskih protesta, Soros je lično posetio Srbiju i sreo se sa novoizabranim gradonačelnikom Beograda Zoranom Đinđićem, ali ga je primio i Milan Milutinović, ondašnji ministar spoljni. Do novog zaoštravanja došlo je 1999. godine; tada je Džordž Soros podržao bombardovanje SR Jugoslavije zbog Kosova, ali je Fond nastavio sa radom čim je vanredno stanje ukinuto. Tadašnja direktorka Fonda Sonja Liht se intenzivno angažovala na distribuciji lekova i drugih vidova humanitarne pomoći koja je preko njene kancelarije stizala u Srbiju.

Iako bi se očekivalo da nova, DOS-ova vlast u Beogradu, čiji su čelnici i sami često bili na tapeti kao Sorosevi plaćenici, bude naklonjena aktivnostima američkog milijardera, odnosi su se pogoršali 2003. godine, uoči druge Soroseve

VA SOROSIJADA

DA LI SE NEŠTO MENJA U SRBIJI: Džordž Soros
Foto: Reuters

posete Beogradu. On je Svetskom ekonomskom forumu u Atini između ostalog izjavio sledeće: "EU treba da počne proces kojim bi se rešio status Kosova. Ovaj proces treba da bude okončan priznavanjem kosovske nezavisnosti pošto prethodno budu uspostavljene čelične garancije za srpsku i druge manjine. UN treba da prenesu vlast na građane Kosova s jasnim ciljem pripremanja Kosova za nezavisnost. Srbija, za uzvrat, treba da bude stavljena na brzi kolosek puta za Evropu." Nimalo iznenađujuće, kada se posle toga pojavio u Beogradu, naišao je na vrlo hladan prijem.

Odnosi su ostali zategnuti i tokom vladavine Vojislava Koštunice, a ni dolazak Borisa Tadića tu nije mnogo promenio, pre svega zbog Soroseve otvorene podrške nezavisnosti Kosova. Sasvim očekivano, izborna pobeda Vučića i SNS 2012. dovela je do novog zahlađenja. Iako sam Vučić, otkad se premetnuo u Evropejca, nikada nije direktno pomenuo Sorosa, njegovi tabloidi i analitičari koji se predstavljaju kao ovlašćeni tumači Vučićevog mišljenja redovno su ga, kao što je opisano na početku ovog teksta, označavali kao zlikovca koji stoji iza svih protesta protiv vlasti, od "Žute patke" do lokalnih protesta u Kraljevu. Upitan direktno ko mu radi o glavi, Vučić je svojevremeno rekao: "Nije velika tajna kako se finansiraju oni koji me napadaju. Biće to projekti za 'odgovornu i transparentnu vlast'. Biće uvek onih koji će plaćati novcem spolja da se urušavaju vlada i predsednik. To je u skladu sa zakonom i dobar deo tih para će završiti u našoj zemlji. Nemam problem sa tim što rade, narod samo treba da zna šta je istina."

Treba biti fer pa reći da haranga kojoj je Soros poslednjih godina bio izložen u Srbiji nije ništa prema onome što mu rade u rodnoj Mađarskoj, gde je vlast raspisala peticiju protiv Sorosevog navodnog plana da uništi Mađarsku kulturu i nacionalnu državu i naseli zemlju muslimanskim izbeglicama, ili donedavno u Makedoniji, gde je svima koji su na bilo koji način kritikovali »

SUSRET ALEKSA I ALEKA:
A. Soros i A. Vučić u Beogradu
Fotografije: Dragan Kujundžić/ Tanjug

bivšeg premijera prišivana etiketa "sorosoida", ili u Rusiji gde je Fondaciji pretprošle godine zabranjen rad pod obrazloženjem da predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti... Dodajmo tome i dezinformacije koje uporno lansiraju teoretičari zavere iz desničarskih krugova širom sveta, po kojima je Soros bio saradnik nacista u Drugom svetskom ratu (imao je 14 godina kad je rat počeo i kao Jevrejin, jedva je izvukao živu glavu), glavni arhitekta rata u Ukrajini, ili čak uopšte nije ljudsko biće nego gušter iz svemira, pa se vidi da je u Srbiji još dobro prošao. Paradoksalno je da ovi napadi na čoveka koji je osnovao Fondaciju sa namerom da posle pada komunizma uloži brdo novca u izgradnju civilnog društva u zemljama u tranziciji dostižu svoj vrhunac nakon što je Soros pre nekoliko godina drastično smanjio takve operacije i preusmerio pare u politički nekontroverzne projekte kao što je inkluzija Roma.

PRIJATELJSVO ZANAT NAJSTARIJI

A onda, iznenada, Vučić je tokom boravka u Njujorku na zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u septembru prihvatio poziv da se sretne sa američkim milijarderom. "Do tog susreta je došlo na inicijativu našeg osnivača, zbog toga što on ima pet fondacija u ovom regionu, izuzetno je zainteresovan za brzo napredovanje regiona prema EU i spreman da taj proces održi i da doprinese, ukoliko je moguće, njegovom ubrzanju", izjavila je za "Radio Slobodnu Evropu" Jadranka Jelinčić, koja je nasledila Sonju Liht na mestu izvršne direktorke Fondacije za Srbiju. Ona je na pitanje novinara RSE da li susreti sa ocem i sinom predstavljaju signal da će se odnos vlade prema nevladinim organizacijama, medijima i ostalim elementima civilnog društva trajno promeniti oprezno odgovorila: "Mislim da dva susreta sa bilo kime, pogotovo sa osnivačima jedne filantropske organizacije, ne mogu da izazovu revolucionarnu promenu u nečijem ponašanju u kratkom vremenskom periodu. Međutim, u svakom slučaju verujem da će predsednik Republike uzeti u razmatranje ono što mu je sugerisano da bi možda trebalo da se unapredi kada su u pitanju sloboda medija, sloboda izražavanja i odnos prema građanskom aktivizmu."

Razlozi za oprez mogu se naći i u činjenici da interesi Sorosa u Srbiji nisu samo filantropski, jer on svoje milijarde nije stekao šireći građanske vrednosti, nego finansijskim spekulacijama i investicijama. On je pre dve godine preko svoje firme "Mid Europa Partners" kupio "Danube Food Group" u čiji sastav ulaze neki od najpopularnijih srpskih brendova, kao što su "Knjaz Miloš", "Bambi" i "Imlek", te da su još u toku pregovori o kupovini "Galenike". Iako su Soroseve poslovne aktivnosti strogo odvojene od aktivnosti Fondacije, nije nemoguće da je tokom susreta u Njujorku, ili onog u Beogradu, bilo reči i o tome.

U drugom, širem kontekstu, uspostavljanje prijateljske veze sa Sorosem ima smisla ako Vučić ima nameru da se malo odmakne od Rusije, ubrza proces normalizacije odnosa sa Kosovom i potpiše famozni "pravno obavezujući dokument" sa Prištinom čim to bude moguće. Sem toga, Soros bi mogao da pomogne Vučiću da probije led u onim zapadnim krugovima koji na Vučića (pa i na Srbiju uopšte) gledaju kao na ruskog trojanskog konja koga bi trebalo držati na sigurnoj distanci od EU. Svakako nije slučajno što se Vučić sa Sorosem mlađim sreo odmah nakon povratka iz Brisela, gde je veoma srdačno primljen u sedištu NATO, i neposredno pred prvu posetu novog makedonskog premijera Zorana Zaeva Beogradu. Zaev je inače,u srpskim tabloidima donedavno redovno označavan kao učesnik Sorosevog "paklenog plana" za stvaranje Velike Albanije, ali ova poseta je prošla u sasvim korektnom tonu.

Sve u svemu, od Vučićevih susreta sa ocem i sinom Soros možda i neće biti neke konkretne koristi za civilno društvo u Srbiji, ali sigurno neće biti štete. Ostaje samo da se vidi kako će Vučićevi stari prijatelji Vladimir Putin i Viktor Orban reagovati na ovaj zaokret, ali ako su pravi drugari, oprostiće. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Prazne tikve i kultura sećanja

I ovi dani pokazuju da Srbija ne zna šta da radi s vlastitom neprevladanom istorijom

Mislim da je nužno da krenemo s malim, dajdžestiranim izvodom iz poslednjih stotinak godina burne, ali zato dosadne istorije Srbije i okoline: najpre su se, posle bezbrojnih vekova ropstva i mraka, slobodna južnoslovenska plemena udružila u zajedničku državu, megjutoa, bilo je nešto trulo u njoj, a kako nije bila Danska, nije mogla duže da opstane tako trula, nego su je brzo kao pitu razvukli uvozni fašisti i domaći kvislinzi; srećom, bio je tu neki Tito koji je okupio odlučne i zajebane borce sklone slobodi, pa su oterali bandu (prethodno neutralisavši šumara) i iznova formirali Jugoslaviju, ovaj put na zdravijim temeljima, prozvanim AVNOJ-evski. U toj su se Jugoslaviji rodili, među ostalima, i Ratko Mladić, Zoran Đinđić, Aleksandar Vučić i pisac ovih redova, a najverovatnije i njihov čitalac ili čitateljka. I valjala je ta Jugoslavija svima osim onima koji su sami bili nevaljali, ali nisu protiv nje imali šanse, sve dok je najedared ipak nisu stekli; šta stekli – iskoristili. Onaj Mladić, do tada skudoumni pukovničić JNA, prašinar nasukan u nekoj makedonskoj zabiti, povukodlačio je i načinio svakakva čuda i pokore, ali ne bi on to ni učinio, ni mogao da učini, a ne bi kanda ni poželeo da učini da prethodno nije postavljen politički okvir za tako nešto, a u tom je uramljivanju neki faktorčić bio i tadašnji junoša Vučić, koji je Mladića silno voleo i uvažavao, i tako sve do svoje sredovečnosti: nema ni desetak godina kako se skinuo s tog opijata, ili bar tako tvrdi. Zoran Đinđić, pak, oličavao je onu drugu stranu, mada je – protivno svojoj pameti – umeo da koketira s njom, što mu i sada neki zlobnici izvlače iz prašnjavih arhiva, i neka ih, bio misliti šta priča. Kako god, propalo je u dimu i sramoti to što su radili takvi kao Mladić i osmišljavali onakvi kao Vučić, pa je Srbijom zavladalo ono što je oličavao Đinđić, ali ne zadugo, jer Đinđića sledbenici Tamne strane ubiše, a Vučiću – bezbeli ni Mladiću – za to baš i nije bilo jako mrsko čuti. Koju godinu kasnije, Đinđiću su u počast oni njegovi bili namenili jedan veliki novobeogradski bulevar, ali je Vučić jošte bio jako protiv, držeći da je to mesto rezervisano za heroja Mladića, kako mu tepaše. Još koju godinu kasnije, Mladić dospe u zatvor, a Vučić se presaldumi i zajaha vlast. A sada je, evo, Mladića osudilo na doživotnu, ali Vučić o tome nema šta da kaže (dočim svi njegovi, gle, imaju, i jako su iznenađeni i uvređeni), ali bi zato Đinđiću rado da podigne spomenik, a evo je našao i crnoruk... pardon, crnotravce koji će mu u tome stručno pomoći (ne zbog njega, sačuvajbože, no zbog Đinđića, mada nema dokaza da bi ovome besmrtna duša patila bez takvog spomen-znamena).

I ovi dani pokazuju da Srbija ne zna šta da radi sa vlastitom neprevladanom istorijom, štaviše, da to danas zna još manje nego što je znala pre deset ili petnaest godina. Evo, da je Mladića osudilo 2002. ili 2007, manje bi okolo bilo javne histerije i prenemaganja, i ne bi makar "državne" novine kao "Večernje novosti" izgledale kao propagandni letak u kojem jedan osuđeni ratni zločinac deluje kao kombinacija Nikole Tesle i Mahatme Gandija, s prstohvatom Novaka Đokovića iz šampionske faze, pre nego što je počeo da zoba semenke i grli drveće. Nema tu mesta bilo kakvom čuđenju ni ibrećenju, sve je sasvim logično: zašto u zemlji kojom iznova vladaju Mladićevi ratni jarani ne bi bilo sveopšte tugovanke nad njegovom sudbom, i sveopšteg neljudskog cinizma nad sudbinom njegovih žrtava? Koje, dakako nipošto nisu samo Mladićeve, ne zato što bi bile "svesrpske" (moje nisu, hvala lepo), nego zato što su i njihove, tih što su s njim i takvima tikve sadili, jer su praznih tikava krenuli u štetu i nepočin.

Tako je jedna zapuštena "kultura sećanja" napravila pun krug i vratila se na početnu tačku, kao dokaz da je moguće da jedno društvo ama baš ništa ne nauči iz vlastite i tuđe istorije, kao da je sve vreme gakalo u pačijoj školi, od srede do petka, pa iznova, i tako jedno dvadeset godina, probudivši se u novembru 2017. s pameću iz 1994, a ta je pamet potfitiljila pola Balkana, pa zatvorila uši da ne čuje eksploziju, ne kapirajući da će i sama biti raznesena. E, zato ni Mladić ne može da dobije odgovarajuće mesto u toj sumračnoj istoriji, nego ga na silu trpaju u pozitivce, spirajući ljudsku krv više sa svojih nego sa njegovih ruku. A zato ne znaju ni šta će s tim Đinđićem, nego udaraju nasumično i ofrlje, i kad bi da ga unize i kad bi da ga, kao, slave. Pa još optužuju one njegove da nisu umeli, dok su bili Neko, da se oduže svom predsedniku, pa sad oni moraju da ispravljaju njihov propust. Ajd za njih, bolje i pametnije čovek ni ne očekuje, ali šta da pomisliš kad vidiš ko se sve primio na to licemerno zanovetanje zabrađenih seoskih strina koje povazdan zagledaju kakav je kojem pokojniku familija spomenik podigla? Demokrate su pre preterale u nametljivom slavljenju nego u ignorisanju zaslužnog pokojnika, o čemu svedoči i taj nesrećni bulevar novobeogradski, koji su bespravno uzurpirali od onih koji su ga izgradili i imena koje su mu nadenuli (AVNOJ), o čemu je na ovom mestu vaktile i pisano ("Bulevarsko pitanje", Vreme br. 856, god. 2007). Kamo sreće da su se i Mladić i Đinđić i svi njihovi više držali pouka tog AVNOJ-a, do celog ovog sranja nikada ne bi ni došlo. ¶

ZAŠTO BI SE NEKO B
SAMI NE BORIMO ZA

Moguće je da je Briselu važno da ovde ima nekoga ko će „deliverovati", odnosno obavljati ono što se od njega očekuje i koji će održavati takozvanu stabilnost. Lično se više plašim nečeg drugog – da je to procena da mi i ne možemo mnogo više od ovoga u čemu živimo. Da mi i ne bismo mogli da izgradimo zreliju demokratiju, da prevaziđemo nacionalizam, da stvorimo ozbiljnu alternativu, da sami odbranimo slobodu medija... Odnosno, plašim se da se procenjuje da ovde nema ni potrebe za svim tim, pa da se računa da je ovo mera slobode koja nam pripada, jer više i ne tražimo

Fotografije: Milovan Milenković

ORIO ZA NAS AKO SE A SEBE

Presuda Ratku Mladiću i potpuno rastakanje opozicije, dve teme koje su presudno obeležile prethodnu sedmicu, trebalo je da na neki način obeleže i intervju s Dubravkom Stojanović, istoričarkom i profesorkom Univerziteta u Beogradu. I jesu, ali zaista samo "na neki način". Koliko god važne bile, ispostavilo se da su te teme, naime, samo deo mozaika društvene apatije i "rastakanja društva", kako je to opisala sagovornica "Vremena".

"Posle promene 2000. godine, imala sam utisak da je društvo bilo spremno da se suoči sa zločinima iz 90-ih, ali da državni vrh, prvo pod Đinđićem, nije imao snage, a onda, pod Koštunicom, ni bilo kakve želje da otvori to pitanje. Poneko, kao Boris Tadić, izvinili bi se tu i tamo za ponešto, ali u to niko nije poverovao, ni u susednim državama, a ni u Srbiji. Otprilike, 'mi se kao izvinjavamo, a vi nam kao verujete'. Problem je od početka bio upravo u državi, jer se ona nije odrekla programa koji je Srbiju odveo pravo do dna. Sad, evo, u SANU imamo obeležavanje 30 godina od Memoranduma i nema se nikakav utisak da se toga bilo ko stidi", kaže Dubravka Stojanović odgovarajući na pitanje o reakcijama na presudu Mladiću. "U takvoj situaciji, i oni u društvu koji su bili spremni da prihvate odgovornost pre petnaestak i više godina odustali su od tog napora i opet smo, kao društvo, potonuli u apatiju kojom se pokriva odgovornost. Iz toga nema srećnog rešenja."

„VREME": Šta je glavni problem u prihvatanju mnogo puta utvrđenih činjenica? Kako to da su, recimo, Nemci postepeno, ali ipak prihvatili svoju odgovornost za događaje u Drugom svetskom ratu, dok se kod nas takvo prihvatanje – u ovom trenutku – čak i ne nazire?

DUBRAVKA STOJANOVIĆ: Jedan od uslova za to je bila potpuna, takoreći revolucionarna promena političkih elita. Mi 5. oktobar često zovemo revolucijom, a on je u stvari bio samo puč u kome je skinut državni vrh da bi sve ostalo isto. Ne mogu oni koji su odgovorni za rat da izvedu zemlju iz stanja potpune otupljenosti. Kod nas se ni taj minimalni moralni diskontinuitet nije desio. U interesu mnogih koji su posle 5. oktobra ostavljeni na položajima nije bilo da se Srbija stvarno odmakne od svoje prethodne uloge, nego samo da oni prežive, tako što će svoju ličnu odgovornost utopiti u kolektivnu, a Srbiju držati kao svog taoca. Ne mislim tu samo na Mladića, Karadžića i druge optužene pred Hagom, nego i na mnoge druge bez kojih rat ne bi bio moguć. Na intelektualce, na primer. Tako da nismo stigli ni do vrlo jednostavnih pitanja. Na primer: da li znate da je u Sarajevu tokom opsade ubijeno 1600 dece, mnogi među njima iz snajpera? I onda sledeće pitanje: da li je to u redu ili nije? Pa kad odgovore na to, onda nek stave majicu s Ratkom Mladićem.

Da li je sve to danas uopšte i važno? Ili bi sada trebalo da, kako kaže Aleksandar Vučić, prestanemo da se "gušimo u suzama prošlosti" i da "razmišljamo gde i kako će nam živeti deca"?

Potpuno je nemoralno reći da se treba okrenuti budućnosti. Šta to znači? Ne obazirati se na prošlost? Preći preko te dece odstreljene u Sarajevu da bi naša deca bolje živela u budućnosti? To nije moguće. Mi, naravno, možemo da se pravimo kao da se ništa nije dogodilo ili kao da nas se to ne tiče. Ali, društvo ne može ni da opstaje, a kamoli da hrli u budućnost, tako što će svu energiju trošiti na stalno guranje i podupiranje vrata da „odande" ne ispadnu leševi. Ako se kao društvo kristalno jasno ne odredite prema, na primer, sekundarnim i tercijarnim grobnicama u koje su prevoženi ostaci ubijenih da bi se sakrili, onda i sami trulite u toj jami.

Problem je što sad nije onaj Hladni rat, a posebno u tome što niko od njih nije Tito. Niti oni umeju bilo šta da urade, niti im bilo ko išta veruje

Istog dana kada je izrečena presuda, Srbiju je potresao i sukob unutar Pokreta slobodnih građana. Izgledalo je na trenutke da je "slučaju Škoro" posvećeno više pažnje nego i samom Mladiću. Kako je moguće da jedan takav događaj privuče baš toliko pažnju? Koliki je zaista njegov "domet", uticaj na društveno-političku scenu i atmosferu?

Ne znamo baš tačno šta se događa i ko sve utiče na stvaranje negativne slike o pokretu Saše Jankovića. Ono što vidimo to je ogromno učešće provladinih medija u defamaciji tog pokreta i proizvodnji afera, zbog čega sa sigurnošću možemo da kažemo da režim čini sve da ga diskvalifikuje odavno poznatim metodama. Naravno, ne znam šta se dešava iznutra, ali gledano spolja to je skoro prekopirana kampanja kakva je, recimo, vođena protiv Zorana Đinđića, to je ta vrsta delegitimizacije političkog protivnika. A od nelegitimnog do nelegalno političkog protivnika samo je jedan korak, što otvara prostor za upotrebu svih sredstava u političkoj borbi. To je naš vrlo dugi kontinuitet, način na koji se vodi politika, bar od kraja 19. veka. Diskvalifikuj, deligitimiši, kriminalizuj. Posle je lako...

Nekoliko meseci pred beogradske izbore, utisak je da je opozicija ne samo razjedinjena već i uništena. Istovremeno, međutim, kao da je nestalo i onog građanskog duha, živosti, koja je presudno uticala na političke događaje tokom devedesetih. Da li je, paralelno s urušavanjem opozicije, urušena i tzv. građanska Srbija?

Mislim da je sve to deo tog rastakanja društva, o čemu smo pričale na početku. Uz to, jedan od problema našeg društva je i ovdašnja politička kultura, koja se lako prepoznaje u ovakvim situacijama. Ta kultura je u velikoj meri monistička, pluralnost nije baš njena osobina. U njoj se teži tome da se nađe vođa, da se stane iza njega, da mu se peva... Pa se onda on omrzne, skine s vlasti, poruše se njegovi spomenici i podignu novi. To nam se dešavalo više puta tokom istorije. »

I mnogo je bilo situacija u kojima je opozicija bila svedena na sasvim usku marginu. Mnogo je uzroka za to. Samo društvo ne daje dovoljno pluralne odgovore na izazove; u siromaštvu nema mnogo čvrstih oslonaca za političku nezavisnost; nacionalizam kao vladajuća ideologija poništava sve ideološke razlike iz kojih bi mogli da nastanu jači opozicioni pokreti; nema dovoljno čvrstih pojedinaca, ni stvarne hrabrosti, ma koliko se busali u herojske grudi...

Partijska država u kojoj mi konstantno živimo još od Nikole Pašića izjeda institucije, kidnapuje prostore slobode, ne da vam ni da radite ni da normalno živite ako niste njeni... Protiv toga se nije lako boriti, jer takvi populistički poreci ruše sva pravila, norme, granice. Smešno je ako kažete „pa čekajte, to nije u redu, nije lepo ukidati slobodu štampe", na primer. Vlast vas dovodi u situaciju da se osećate kao kreten kad govorite tako očigledne stvari. Imate utisak da banalizujete sami sebe ako ulazite u diskusiju o nečem što je tako bejzik. I tako otvarate prostor u kome sve postaje moguće. E, u tome što se sve može i leži jedan od korena tog odumiranja društva.

Usvojen je, recimo, novi Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, kojim se drastično smanjuju nadležnosti akademske zajednice, a povećava upliv Vlade. To jedva da je privuklo pažnju javnosti, dok je pre dvadeset godina tadašnji Zakon o univerzitetu izazvao prave potrese na javnoj sceni.

Društvo više ne reaguje ni kada je njegov goli interes u pitanju! Zakon o visokom obrazovanju pravi je primer. Ako ne reagujete kad „to" dođe baš do vas, to znači da je društvo mrtvo, da se ne bori ni za svoj najdirektniji lični interes. Kako onda uopšte da govorimo o nekim višim idejama i načelima?

Sad je pokrenuta peticija protiv tih zakona koji su usvojeni pre više od mesec dana. Dobro je, naravno, što je pokrenuta. Ali, zašto mesec dana po usvajanju zakona? Jel niko nije primetio da je taj zakon u proceduri, mrzelo nas da ga pročitamo, šta li? E, kad ćute studenti i profesori, šta je preostalo drugima? Još jedino poštari mogu da nam spasu obraz.

Šta bi moglo da promeni tu situaciju? Ima li načina da se pokrene duh koji je svojstven svakom iole demokratskom društvu?

Ima, naravno. Ali mora da se postave prava pitanja. Za mene su to pitanja o prošlosti. Lepo je govorio Valter Benjamin da prošlost čuva vitalne resurse za obnovu sadašnjosti i da onima koji brišu prošlost preti opasnost da izbrišu i budućnost. A ako gledamo šta smo mi danas izabrali iz naše prošlosti kao sastojke od kojih ćemo da pravimo sadašnjost, onda je već iz toga jasno u kakvoj smo slepoj ulici. Ako su poslednji spomenici podignuti u ovom gradu Gavrilu Principu i majoru Tepiću, onda lako vidimo o kom se sistemu vrednosti radi. Očigledno je da se slavi samoubilačko ponašanje!

Makar da svi koji se ne slažu s vlastima počnu da kupuju „Danas" i „Vreme", na primer! Je li bilo 600.000 ljudi koji su glasali za Sašu Jankovića? Pa zamislite da polovina njih počne samo da kupuje novine! To bi bio neki minimum svesti, al' ne vidim ni to

Šta nam takvo ponašanje može doneti na duže staze? Šta zapravo time poručujemo, sebi i drugima?

Poručujemo prvo da nismo izašli iz matrice tradicionalnih vrednosti, koje podrazumevaju da je zadatak svakog pojedinca da svoj život dâ za državu, naciju i to kroz neku vrstu samožrtvovanja. Dakle, život nije na ceni. To je i dalje kult smrti, koja se promoviše kao vrhunski ideal, zadatak i cilj svakog od nas. Mrtvi heroj bolji je od vrednog građanina. To je taj zastrašujući kolektivizam u kome se od pojedinca traži da se poništi zbog kolektiva, da ga nema da bi kolektiv živeo, pa makar to bilo samo u istorijskom mitu. Poručuje da stalno treba da mislimo na to šta ćemo da uradimo za našu državu, umesto da cilj bude da teramo državu da postane bolje i da ona čini svojim građanima. Dodatni je problem što su mnogi od tih slavljenih heroja bili „dobrovoljni davaoci tuđe krvi", kako je govorio Stojan Cerović. Tako se uglavnom ne zna da je major Gavrilović, čiji se govor o potrebi samožrtvovanja vojnika u odbrani Beograda 1915. godine toliko citira i nalazi u svakom udžbeniku istorije kao uzor ponašanja, u stvari umro u dubokoj starosti 30 godina posle tog proslavljenog pokliča!

Istovremeno s takvim stanjem na unutrašnjopolitičkom planu, evropski zvaničnici javno pohvaljuju aktuelnu vlast za postignute rezultate. Čini li vam se da Brisel jednim okom žmuri na stanje u domenu ljudskih prava, pravosuđa, obrazovanja i drugih kritičnih tačaka u Srbiji?

Jedna mogućnost je ono poznato – da je Briselu važno da ovde ima nekoga ko će „deliverovati", odnosno obavljati ono što se od njega očekuje i koji će održavati takozvanu

stabilnost. Lično se više plašim nečeg drugog – da je to procena da mi i ne možemo mnogo više od ovoga u čemu živimo. Da mi i ne bismo mogli da izgradimo zreliju demokratiju, da prevaziđemo nacionalizam, da stvorimo ozbiljnu alternativu, da sami odbranimo slobodu medija... Odnosno, plašim se da se procenjuje da ovde nema ni potrebe za svim tim, pa da se računa da je ovo mera slobode koja nam pripada, jer više i ne tražimo. Možda je to cinično, a možda je i tačno? Ajd' da stvarno razmislimo kako je moguće da posle svega što se desilo u medijima tek sada kreće neki otporčić? Umesto da sve stane i da u tom frontu odbrane slobode budu svi! U krajnjoj liniji, pa što bi se Brisel borio za našu slobodu, ako mi ne pokazujemo da nam je ona važna?

Ali, može li Brisel sebi da dozvoli da usred Evrope ima "crnu rupu", bez ljudskih prava, pravosuđa, demokratije, suočavanja s prošlošću?

Ne bi trebalo, ali vidimo da se ta „crna rupa" širi i da niz zemalja srednje i istočne Evrope u nju pada. To je vrlo zanimljivo, jer je reč o zemljama koje su bile prilično arogantne posle pada Berlinskog zida, koje su nas s Balkana gledale s visine, kao, eto, mi smo Mitteleuropa, stara evropska

građanska kultura i stabilan sistem vrednosti. Sećam se da je to devedesetih bilo vrlo neprijatno na raznim konferencijama na kojima se razgovaralo o tranziciji. Sad se, odjednom, vidi da i te zemlje ubrzano tonu u stanje „crne rupe“ koje ste opisali. Sigurno je Poljska važnija za EU od nas, a tek sad se, posle dve godine skandaloznih reformi, razmišlja o nekim merama. Tako da nas ne moraju da prime nikada, ali problem je šta će s onima koji su već „in“, a koji sve više liče na nas!

U jednom nedavnom intervjuu rekli ste da je takozvani unutrašnji dijalog o Kosovu zapravo “alibi da se ne uradi ništa”. Kako mislite da će se završiti ta kosovska priča?

To ne možemo da znamo, između ostalog imamo potpuno nepredvidivu vlast koja radi šta joj padne na pamet. Ali u svemu tome što vlast govori ja ne mogu da nađem nijedan stav. Jer ako poredimo sve što vlast izgovara, jedino što vidimo jeste da to ide u svim pravcima. To jeste tipično za populizam koji se predstavlja kao pokret čitavog naroda, pa samim tim smatra da treba da izgovara međusobno potpuno suprotne stvari da bi uz sebe vezao sve opcije. To je to šibicarenje, jednom je loptica pod Evropom, jednom pod Rusijom; jednom za dobre odnose sa susedima, onda za sukobe sa svima oko nas itd. To je taj neverovatni stil vladanja u kome svakome date po mrvicu ideologije, a svi se nadaju da ste vi baš njihovi i da je to što povremeno kažete nešto suprotno zapravo neka greška ili tako morate već zbog tamo nekoga. Tako i proruski elementi misle da očijukanje s Evropom mora zbog nekih para, a proevropski orijentisani misle da je to s Rusijom zbog namigivanja s domaćim konzervativcima, da se slučajno ne uplaše da bi do Evrope stvarno moglo da dođe. Tako i s Kosovom – mož' da bidne, ne mora da znači. A dijalog traje, a niko ga ne čuje. Valjda, jer je unutrašnji.

Da li je, po vašem mišljenju, Srbija zaista toliko strateški važna koliko vlast želi da predstavi? Da li se zbog prevlasti nad Srbijom zaista sukobljavaju interesi Rusije i Zapada?

U ovom trenutku nije nevažna. To se možda bolje vidi iz ponašanja Rusije prema Crnoj Gori i Makedoniji nego iz same Srbije. Srbija je sad poslednja ruska nada... Tačno je pisao Ekmečić kad je govorio da je Balkan za Rusiju mesto gde se ona dokazuje kao velika sila pred drugim evropskim državama. Time je on objašnjavao zašto je Rusija ušla u Prvi svetski rat, ovo što mi danas slavimo kao neko samožrtvovanje za Srbiju. Verujem da je Zapad na nas već sasvim zaboravio, pacifikovao nas i složio u fioku. Ali je rusko očajničko traženje partnera bitno promenilo odnose. Opet, naravno, ne zbog nas ili Vučića, nego zato što se ponovo menjaju odnosi snaga u svetu.

Da li znate da je u Sarajevu tokom opsade ubijeno 1600 dece, mnogi među njima iz snajpera? I onda sledeće pitanje: da li je to u redu ili nije? Pa kad odgovore na to, onda nek stave majicu s Ratkom Mladićem

Tito je svojevremeno uspešno koristio poziciju te “globalne klackalice”. Da li aktuelna vlast pokušava da uradi baš to?

Izgleda da se oni stvarno vide kao takvi kapaciteti. Problem je što sad nije onaj Hladni rat, a posebno u tome što niko od njih nije Tito. Niti oni umeju bilo šta da urade, niti im bilo ko išta veruje, niti je svet sada podeljen bipolarno. Sad ima mnogo više igrača, tu su i Kina i Turska i zemlje Bliskog istoka koje imaju svoje interese na Balkanu. Svi su oni i finansijski i na druge načine sve više prisutni. Ne primajući takozvani Zapadni Balkan u svoj sastav, sama Evropska unija je ostavila ta odškrinuta vrata, kroz koja sad razne sile traže i nalaze oslonce.

Naša ideja da se može od svakog nešto malo uzeti, a pritom ostati tobože neutralan, smešna je. Hladni rat je bio daleko jednostavniji, igrači su bili sasvim jasni, pravila čvrsto postavljena. Ovo sada je zadatak s više nepoznatih. Nije ovo, kako se predstavlja, igra s dve stolice. Ovo više liči na muzičke stolice, ono kad svi trče ukrug, a kad muzika prestane morate da nađete svoju stolicu. Ko ostane da stoji – ispada.

Imajući sve to u vidu, hoćemo li mi ostati da stojimo?

Mislim da hoćemo. Pre svega zato što ne razumemo ništa o svetu oko nas. Vrlo su tanka ta znanja, ovo je pobeda „loših đaka“. Ne zna se tu skoro ništa o globalizovanom svetu u kome se sada, umesto dve bloka, sudaraju giganti koji nikada ranije nisu igrali značajnu ulogu na svetskoj političkoj sceni. Imam utisak da se u vrhu naše vlasti misli da globalizacija znači Koka-Kola i Mekdonalds, da se dotle dobacuje. Ne shvata se da je globalizacija pre svega proces koji je doveo do stvaranja multifokalnog sveta, s više velikih igrača nego što je to ikada ranije u istoriji bilo. A mi tu hoćemo da budemo tobože neutralni i da sami igramo uz na primer Kinu, Indiju, Tursku, Brazil... pa, stvarno – digla žaba nogu da se i ona potkuje!

Nedavno ste, zajedno s novinarima i aktivistima na ulici, delili letke Grupe za slobodu medija. Zašto? Mislite li da se tim načinom borbe išta može rešiti?

Mislim da se samo borbom može nešto rešiti. Ne vidim kako drugačije. Najviše sam poražena što od početka drastičnih promena u medijima, ukidanja emisija, otpuštanja ljudi, uskraćivanjem finansija i nepravednih konkursa, nije bilo značajnih reakcija. Ni medija, ni civilnog društva, ni društva uopšte. I to je kao ono s Univerzitetom. Ako prvo sami mediji, pa onda i celo društvo, ne brane slobodu, to znači da nam ona baš ne treba mnogo. Tako sami neobuzdanim vlastima kažete: „izvolte”. Verovatno bi svaka vlast na svetu, osim onih baš jako svesnih da sloboda medija u prvom redu koristi upravo njima, ukinula slobodu štampe. Al' se ne usuđuju, znaju da to mogu skupo da plate, da razbesne i štampu i građane. Ovde se niko nije razbesneo. Eto, to je mene razbesnelo.

Da li je, po vašem mišljenju, situacija u medijima rešiva pre ili bez korenitih političkih promena?

Bojim se da je obrnuto. Kokoška i jaje. Mislim da političke promene nisu moguće bez promene u medijima. I to vlast dobro zna, tačnije – seća se 90-ih. Jer, nije tačno da se vraćamo u devedesete! Pa to bi bilo genijalno da se vratimo u devedesete! Tada smo imali Studio B i B92. Moćnu „Borbu“, „Našu Borbu“ i „Vreme“! Bilo je i mnogo hrabrosti i mogućnosti, pa i novca. Kad bismo se „vratili u devedesete”, bilo bi šanse da se govori o političkim promenama, zato vlast sve to i guši. Ali, ne mogu samo mediji da shvataju šta se dešava, a građani da se prave da to sve s njima nema nikakve veze. Tu nema ni minimuma svesti. Pa makar da svi koji se ne slažu s vlastima počnu da kupuju „Danas“ i „Vreme“, na primer! Je li bilo 600.000 ljudi koji su glasali za Sašu Jankovića? Pa zamislite da polovina njih počne samo da kupuje novine! To bi bio neki minimum svesti, al' ne vidim ni to. ¶

TAMARA SKROZZA

Raskoli, spinovi i Tv

Šta se dešava u opozicionim partijama pred beogradske izbore, prvom izbornom ciklusu u kojem bi mogli da pobede aktuelni režim u Srbiji? Da li je reč o razračunavanjima zbog sujete lidera, borbi za biračko telo, ili je sve plod režije spin doktora iz vlasti. Konačno, može li opozicija da promeni dosadašnji jalovi način delovanja i kako

PREOKRETI UNUTAR POKRETA SLOBODNIH GRAĐANA: Božo Prelević, Saša i Slavica Janković i Srbin Škoro
Foto: Tanjug

Na poslednja razračunavanja među opozicijom bilo je tušta i tma komentara. Svačega tu ima, da Vučić razbija opoziciju lažima i spinovanjima, da je svako ko udari na "istinsku opoziciju" malj u Vučićevim rukama, da je cela opozicija dozlaboga neozbiljna jedna skupina, da je Janković isti ko Vučić, a Đilas vazda ko Đilas. Na sajtu TV N1, ispod teksta i priloga novinarke Maje Nikolić "Janković, Radulović, Jeremić i Đilas u tviter čvoru", jedan anonimni komentar potpisan kao "teorija haosa" kaže ovako:

"Da li ste jednog trenutka pomislili da opozicija pravi predstavu za vladajuće? Da li ste posumnjali da ‚rasprave' ovih par meseci i navodna neslaganja vode ka zadatku da se vlast opusti i pomisli da je opozicija slaba? Mislite o tome..."

Verovatno bot, možda i Aleksandar Vučić lično? Pa zar šef države koji naprednjacima ne dozvoljava grešku ne ponavlja i ovih dana kao i u ranijim predizbornim kampanjama: "Svestan sam da smo vrlo blizu poraza na izborima." Advokat Božo Prelević je tačno u intervjuu za prošli broj "Vremena" kazao da "živimo u vremenu u kom ne postoji kritička javnost; ovde postoje samo spinovanje i laž". Ono što se vidi i čuje svojim očima i ušima uopšte ne mora tako i da izgleda, do te mere je sve naopako, a za to je najviše zaslužna petogodišnja vlast Aleksandra Vučića.

Mada malo verovatna, bila bi donekle zanimljiva intriga da su poslednji raskoli i optužbe u opoziciji – unapred dogovoreni. Recimo, Srđan Škoro je "kao" napisao pismo o bračnom paru Janković i uporedio ih sa "Mirom i Slobom". I tviteraški okršaj Radulovića i Jankovića o "DS-ovoj tajnoj službi", sve je unapred smišljeno ne bi li se Vučićeva vojska raspojasala i prilegla malo. I predsednik pokreta Saša Janković je "samo kao" rekao da je "PSG otvorio prozor da izađe sve ono što ne valja", a neki režiseri niskobudžetnih skečeva za omamljivanje vlasti angažovali bi i ozbiljnu zvezdu – glumac Nikola Kojo je na tviter pozornici dobio malu ali efektnu ulogu da napiše: "Žao mi je što nisam ušao. Sad bi mi bila čast da izađem kroz taj prozor." Zapravo, nije bilo nimalo duhovito. Iz PSG-a, bučno ili tiho, ovako ili onako, izašlo je već sasvim dovoljno ljudi posle predsedničkih izbora da je nemoguće ne zapitati se kuda je s prošlogodišnjih protesta pobeglo ono uverenje da se ipak nazire kraj režimu Aleksandra Vučića.

viter

"Opozicija pet godina guta mamac koji joj potura vladajuća koalicija Aleksandra Vučića", komentariše za "Vreme" prilike u opoziciji politički analitičar Cvijetin Milivojević. On je uveren da vladajuća stranka izaziva raskole u opoziciji:

"Kako opozicija počne da se dogovara oko toga ko bi potencijalno mogao biti kandidat ili kako napraviti neku vrstu pakta o nenapadanju unutar opozicionog bloka, tada uleti uz velikodušnu pomoć režimskih medija vladajuća stranka i njeni koalicioni prirepci i oni faktički izazivaju bune, svađe, raskole po strankama koje još nisu kao stranke ni formirane, ali imaju određen procenat biračkog tela. Tu mislim na Pokret slobodnih građana, pre toga im je Vuk Jeremić bio na meti."

ADMINISTRATIVNI MIŠ I FAŠIZAM

Kad je reč o političkom životu u Srbiji u kojem ništa ne mora da bude onako kako izgleda, ni poslanik Đorđe Vukadinović, koji je, recimo, bio na sednici Administrativnog odbora u Skupštini Srbije kada je Boško Obradović gađao Aleksandra Martinovića kompjuterskim mišem nije najsigurniji šta je video i čuo tamo, a šta se zapravo dogodilo.

U prošlonedeljnom "Zumiranju" Vukadinović je posvedočio:

"Došao sam na Administrativni odbor da bih podržao Boška Obradovića, da bih rekao da me nije udario papirom ili šta je već rekla predsednica Maja Gojković i da nije davio kravatom Atlagića, za šta je fasovao dve opomene. Ja sam došao da ga branim, a onda je ispalo da je on retroaktivno opravdao sve te optužbe protiv sebe i sad ostaje dilema da li je to bilo namerno ili ne, da li je to bio impuls ili sračunata namera. Činjenica je da Boška Obradovića nisu morali da puste da govori na tom Administrativnom odboru. On ima zabranu i kao što mu je zabranjen ulazak u salu, isto važi i za Administrativni odbor. Da li je pušten greškom, da li zbog, kako je Maja Gojković rekla u skupštinskoj sali, velike demokratičnosti i tolerancije Aleksandra Martinovića, teško je u to poverovati... Da li je, dakle, bila omaška ili namera? Činjenica je da je Boško tražio kavgu (...), da li je spontano reagovao ili je to hteo, da li su oni bili zatečeni njegovom reakcijom ili su ga navukli na to, u ovom trenutku ne znamo, ali svakako to ima veze sa traženjem alibija za vanredne parlamentarne izbore."

Vukadinović, svedok operacije "administrativni miš", ne može da tvrdi, ali kaže da bi ovaj slučaj mogao da bude i vrsta sinergije, dakle provokacija obe strane koja i jednima i drugima odgovara. Obradoviću da malo pojača rejting, a naprednjacima da vrate vanredne parlamentarne izbore u žarište interesovanja javnosti. Jer su i onako odmah posle ovog slučaja Obradovićevog nasilja nad Martinovićem, Vulin i ostali zatražili od predsednika Vučića da preispita svoju odluku da izbora ne bude.

Cvijetinu Milivojeviću je, međutim, drugo na pameti kad je reč o odnosu vladajuće stranke prema "Dverima" u Skupštini: "Zamislite da predsednica parlamenta, ministar policije i šef poslaničke grupe vladajuće stranke i predsednik republike tvrde za jednu parlamentarnu stranku (Dveri, prim.n) da je fašistička a njen šef – ljotićevac? Zamislite tu dijagnozu. Pratim politički život od 1990, i bio je od Miloševićevih vremena samo jedan primer kada je jedan visoki državni »

ŠTA JE, KOME I KADA REKAO SAŠA JANKOVIĆ: Dragan Šutanovac i Saša Radulović

Foto: Fo Net i Tanjug

funkcioner izašao i rekao da je neko fašista. To je bio Dragan Tomić, predsednik parlamenta, i on je za studente koji su protestovali protiv Miloševića rekao da su fašisti. Od tada je prošlo 25 godina. Danas se ponovo pojavljuje unisono mišljenje vrhuške SNS-a da je jedna parlamentarna stranka fašistička i ljotićevska. To je neodbranjivo sa stanovišta argumentacije, fašizam je nastao iz levice, fašizam nema veze sa nacionalsocijalizmom u Nemačkoj, ali utoliko ima veze zato što je nastao iz levice. Musolini je bio generalni sekretar najjače partije levice posle Prvog svetskog rata, i glavni i odgovorni urednik levičarskog lista. Prva asocijacija na Dimitrija Ljotića je njegovo bespogovorno vezivanje za Nemačku. A upravo je ovde situacija u kojoj predsednik republike bez pardona sam sebe naziva najboljim đakom Angele Merkel, dok on optužuje jednu opozicionu stranku za veze sa Nemačkom?"

Milivojević tvrdi da je takav tretman vlasti prema parlamentarcima za bojkot: "To je razlog za bojkot parlamenta. Ili dokažite da je neko fašista i da je navodno nokautirao navodne novinarke navodne televizije koja zloupotrebljava frekvenciju ili ako ne možete da dokažete, onda tu nema mesta parlamentarnom životu. Isto je bilo i povodom slučaja supruge Vuka Jeremića, Nataše. To je bilo u vreme predsedničkih izbora. Na sceni je bila lažna solidarnost. Nijedan ozbiljan glas od opozicionih stranaka nije se čuo da podrži Natašu Jeremić koju su nazvali najvećim narko-dilerom u Beogradu. Zašto? Pa što bi, eto, branili Vuka Jeremića, raskolnika iz DS? Vučić može samo ruke da trlja."

OPOZICIJA ZA BLATO

Da nema solidarnosti među opozicionim liderima, uveren je i Bojan Pajtić, bivši predsednik DS-a, danas član stranke: "Solidarnost nedostaje. To sam osetio na svojoj koži kada su bili parlamentarni izbori 2016, kad je Vučić izjavio da cenzus nisu prošli SDS Tadić, Lista DSS-Dveri i Dosta je bilo. Ja sam pozvao sve te ljude iz svih tih stranaka, otišli smo u Izbornu komisiju, izvršili pritisak i uspeli da sačuvamo izbornu volju građana. Naišao sam tad na vrlo oštre kritike unutar same stranke. Da je, recimo, neka stranka pala ispod cenzusa, DS bi imao kojeg poslanika više i bilo je onih koji nisu razumeli da kada se borimo za osnovne principe kao što je izborna volja građana, ako se borimo za to da ostanemo ovde i da naša deca ostanu ovde, onda je potpuno banalan stranački, sektaški interes, a to jeste sektaški način razmišljanja. Na isti način u strankama očito postoji bojazan da ako izađu iz parlamenta, da će neke stranke ostati i da će one koje ostanu imati neki benefit od toga. Pa neće, to je očigledno jer ne postoji ni jedno relevantno istraživanje (ne govorim o Karićevom Faktoru plus) po kome bilo koja od realno opozicionih stranaka koje se nalaze u parlamentu uopšte prelazi cenzus. To pokazuje koliko birači dalje vide od samih stranaka. To što postoji nekoliko opozicionih poslanika koji se nešto bune u parlamentu to je samo privid demokratije", kaže Pajtić u razgovoru za "Vreme".

On podseća da je i sam podneo ostavku na poslaničko mesto u znak solidarnosti sa studentima koji su protestovali. Želeo je da demonstrira da dalji boravak u parlamentu nema nikakvog smisla zato što tu opozicija služi samo zato da je provlače kroz blato, kako bi Vučić izgledao kao jedina alternativa. "Vrlo trivijalni razlozi pojedine poslanike opredeljuju da se zdušno bore da ostanu u parlamentu, kao što su dnevnice, putni troškovi... to je, nažalost, naša svakodnevica. Stranke moraju naći način da se izbore sa svojim funkcionerima, da se izbore sa vrlo uskim shvatanjem onoga u čemu se zapravo nalazimo. Ne vidim nijedan preduslov medijski, logistički, u biračkom telu da Vučić ne bude na vlasti od danas pa narednih deset godina. Strategija opozicije bi zato morala da se promeni. Neophodno je da se opozicija izmakne i delegitimizuje autokratski sistem. Nismo diktatura samo zato što formalno imamo višestranački sistem, međutim, suštinski jesmo. I to danas ne razumeju ni svi u Srbiji a kamoli u svetu. Daleko smo od evropskog društva, od procesa pridruživanja, u formalnom smo procesu evropskih integracija, ali smo suštinski daleko od demokratskog i slobodnog društva."

Pajtić je uveren da opozicija danas nema ni medijske ni finansijske pretpostavke da bude alternativa režimu: "Potpuno je vezanih ruku. Zato i pravi nepotrebne greške."

TVITERAŠKI OBRAČUN

U nedostatku medija, opozicija je na Tviteru. Društvene mreže jesu odličan način da se pojasni mnogo toga, ali s druge strane, ne dopiru do značajnog dela javnosti, rekao je Goran Ješić (DS) u kratkom razgovoru za "Vreme".

Pritom ponekad nije lako pratiti odakle je potekla rasprava o nekoj stvari jer sloboda koju politički akteri sebi dozvoljavaju na Tviteru nije ista kao ona na televiziji. Naime, kada su na TV N1 prošle nedelje gostovali zajedno Dragan Šutanovac (DS) i Saša Janković (PSG), prvi put posle prekida saradnje, novinarka Minja Miletić je pokušala da razjasni zašto je Saša Janković prekinuo najavljenu koalicionu saradnju sa Draganom Šutanovcem. Učinilo se bezuspešno, mada je poznato da je DS-ov skupštinski predlog za promenu Ustava bio povod za odluku PSG da prekine saradnju sa DS-om jer je to, navodno, shvaćeno kao početak saradnje DS-a sa SNS-om.

Šutanovac je objašnjavajući Jankoviću

ulogu stranke u parlamentu (jer to iskustvo Janković – nema) rekao ovako: "U Demokratskoj stranci nije bilo nepodeljeno mišljenje kada smo zajedno sa SNS-om glasali da (Janković) bude ombdusman." Prisećajući se Jankovićevog reizbora za ombudsmana 2012, obrazložio je da parlamentarna stranka, mada opoziciona, nekada ne može da glasa protiv predloga vladajuće većine – ako su u interesu građana. U studiju TV N1 Janković nije reagovao, prećutao je ovo Šutanovčevo podsećanje. Na Tviteru je, međutim, napisao: "DS nije glasao, nije bio u sali." i da se toga seća jer je zvao tadašnjeg predsednika DS-a Dragana Đilasa da pita zašto: "Bio je iznenađen. Nije to znao Dragan Šutanovac i zato nisam reagovao, niti je to bitno." Šutanovac mu je na to odgovorio: "Ako baš teramo mak na konac, evo ko je glasao, tačno je da Đilas nije" i okačio dokaz – skupštinski izvod sa datumom i satom kad je glasano i spiskom poslanika koji su glasali za izbor zaštitnika građana Saše Jankovića, a među kojima su imena i prezimena 14 poslanika DS-a. Poslednji među DS-ovcima na spisku pod brojem 20. je Dragan Šutanovac.

Iz ove crtice o glasanju DS-a za ombudsmana 2012. i spoticanja Saše Jankovića o činjenice, vide se najmanje dve stvari. Jedna je nepoverenje u iskaz Dragana Šutanovca, iz samo Janković znanih razloga, druga nepromišljenost u proceni da bi Dragan Šutanovac mogao da "ne zna" ili da javno izgovori neistinu o jednoj tako lako proverljivoj stvari koja na kraju može i da se izgugla. Posle se Janković, razume se, izvinio, što mu nije prvi put, dešavalo se već da se tviteraški obračun završi izvinjenjem kad već neiskustvo odvede predaleko.

Zažalio je vrlo brzo i što se spustio na "tabloidni nivo" polemišući na Tviteru sa Sašom Radulovićem (DJB). Radulovićevu tvrdnju da ga je Janković zaustavljao u nameri da podnese ostavku na mesto ministra privrede dok se ne steknu "bezbednosni uslovi" odbio je tvrdeći da je laž, uz uvredu Raduloviću: "Konsultujte se sa lekarom ili farmaceutom."

SILNA OPOZICIJA

Pritekli su mu u pomoć na Tviteru i Đorđe Vukadinović, i Vuk Jeremić i Bojan Pajtić i Dragan Đilas i pokazali preko potrebnu solidarnost.

Poslanik Vukadinović je tako pitao: "Ako smo završili sa analizama u silnoj opoziciji, da li bi mogla da se obrati pažnja i na nežne reči između ministarke (Zorane Mihajlović, prim. n.) i predsednice Skupštine, tužbu protiv koalicionog partnera i počasnog predsednika SPS (Milutina Mrkonjića, prim. n.), to da niko iz SNS nije branio Zoranu od napada radikala i slično?"

Vuk Jeremić je pozvao na jedinstvo: "Udarac na bilo koga iz istinske opozicije je udarac ideji o slobodnom Beogradu na proleće, a uskoro potom i celoj Srbiji. Danas je meta Pokret slobodnih građana, sutra će biti neko drugi od nas. Budimo solidarni i ne dajmo da nas zavade, veliki je posao pred nama." A Bojan Pajtić, bivši predsednik DS-a, upozorio je pozivajući se na nedavno istraživanje rejtinga: "Čim sam video da su PSG/NS/Đilas egal sa SNS u Bg, znao sam da će krenuti strašna medijska haranga. Ako nasednemo, krivi smo mi, a ne Vučić."

I Dragan Đilas, koji još nije objavio svoju odluku hoće li učestvovati kao kandidat za gradonačelnika na gradskim izborima, tvrdi da je reč o pokušaju da se razbije opozicija: "Nemam problem da im budem tema, ali verujem da će opozicija biti jedinstvena i još jača posle pokušaja vlasti da je razori iznutra i spolja", napisao je Đilas na svom tviter nalogu, demantujući pisanje "Večernjih novosti" kako se od Jankovića i on odmiče: "Spinovanje režimskih medija protiv opozicije se nastavlja", napisao je Đilas na Tviteru.

Goran Ješić, potpredsednik DS-a, koji i sam vrlo aktivno učestvuje u obračunima na Tviteru, često i sa opozicionim liderima, kaže za "Vreme" da su očekivanja prevelika i da je devedesetih godina trebalo deset godina da različiti ljudi dođu na isto mesto i za jedan isti cilj. Kao i Pajtić, veruje da je neophodna promena strategije opozicije. I da je važno zahtevati od vlasti otvaranje javnih servisa jednako za sve političke stranke. I ukoliko vlast ne ispuni taj zahtev – bojkotovati parlament:

"Činjenica je da se beži od političkih partija. To je pokazao pokret Dosta je bilo, to se pokazalo i u slučaju Saše Jankovića. Ne možete u višepartijskom sistemu, u demokratiji kojoj težite da bežite od političkih organizacija. Pre svega je važno da ti politički akteri na sceni postanu političke organizacije. U zakonskom smislu te reči. I da se jasno definiše nekoliko ciljeva, ali ne previše. Oko vladavine prava i izgradnje institucija moramo se dogovoriti. To su fundamentalne stvari. Opozicione partije svoj rad baziraju na društvenim mrežama, to je odlična stvar samo što ne dopire do velikog dela populacije. Udružena opozicija bi morala da napiše uslove. Neophodno je zahtevati otvaranje javnog servisa i televizija sa nacionalnom frekvencijom svakodnevno za predstavnike opozicije koje danas ili ne postoji ili postoji u tragovima i da se to uslovi izlaskom iz parlamenta. Izlazak iz parlamenta neće dati rezultat odmah, ali će se rezultat pokazati u nekoliko narednih meseci. Ovako deluje da svi učestvujemo u njihovoj šaradi koja se zove višepartijski sistem u Srbiji. To je moj savet odavno. To bi trebalo da bude prvi da kažemo fundamentalni cilj. Sve ostalo ne postoji", kaže Ješić.

I Pajtić veruje da je radikalizacija odnosa prema ovakvom režimu nešto što je neophodno: "Nema više smisla simulacija da živimo u demokratskom društvu niti ima smisla učešće u Vučićevom procesu promene Ustava zato što je jasno da je ovo prva njegova tačka spoticanja i svako ko mu pomogne da bezbolno prođe tu tačku praktično radi u njegovom interesu, hteo to ili ne, svesno ili nesvesno."

I tako je bivši predsednik DS-a pritekao u pomoć Saši Janković u možda nekoj novoj rundi razgovora sa sadašnjim predsednikom DS-a Draganom Šutanovcem. Ako je bude.

Nazire li se dilema parlamentarne opozicije: hoće li prvo promeniti Ustav pa bojkotovati parlament, ili odmah u bojkot? ¶

ZORA DRČELIĆ

SAVRŠENI UKUS SVEŽINE

SOČNA I HRSKAVA

NAJSLAĐA MEĐU JABUKAMA

Jabuka visokog kvaliteta koja se konzumira tokom čitave godine

KIKU®
Fresh Apple Emotion

Ekskluzivni proizvođač i distributer KIKU® jabuka
za Srbiju, Makedoniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Albaniju
Delta Agrar d.o.o., Beograd,
tel: +381 (0)11 201 23 00; e-mail: info@kiku.rs
www.kiku.rs **KikuSrbija**

Sve za vlast

U Nemačkoj nakon parlamentarnih izbora tri partije ne žele da uđu u koalicionu vladu, jer bi morale da iznevere svoje principe. U Srbiji principi, partijski programi ili ideologija ne znače baš ništa

"Očevi i majke nemačkog ustava verovatno nisu mogli ni da zamisle da toliko partija uopšte ne želi da vlada", izjavila je nedavno Angela Merkel. Dosadašnja kancelarka u tri mandata izrazila je tako negodovanje što su posle četiri nedelje propali mučni koalicioni pregovori između njene Demohrišćanske unije (CDU), bavarske Hrišćansko socijalne unije (CSU), Liberala (FDP) i Zelenih. Formalno su natezanje prekinuli Liberali, ali su zapravo odahnuli i Zeleni – kompromisi na koje bi zarad učešća u vlasti morali da pristanu činili su im se preveliki. Naravno da je tu bilo i taktiziranja, pogotovu kod Liberala, koji su se posle četiri godine vratili u parlament i odmah dobili šansu da uđu u Saveznu vladu – njihov šef i nova zvezda nemačke političke scene Kristijan Lindner očigledno misli da bi posle još četiri godine u opoziciji mogao da ojača poziciju partije, pa možda čak da puca i na mesto kancelara. Ali se pre svega radilo o partijskim programima, o principima koje se nisu usudili da dovode u pitanje da ne bi pali u nemilost birača; ili zato što rukovodstva partija zaista veruju u neke vrednosti i nisu spremna da ih iznevere. Makar takav utisak odaju.

Slično je reagovala i Socijaldemokratska partija (SPD), koja je protekle četiri godina bila manjinski partner Angele Merkel. Socijaldemokrate su posle saveznih parlamentarnih izbora održanih 24. septembra bili prvi izbor kancelarke za formiranje nove vlade. Međutim, predsedavajući partije Martin Šulc je posle istorijski loših rezultata odmah rekao da se SPD povlači u opoziciju, da vlast prepušta drugima.

Sada su ponovo socijaldemokrate na potezu. Nakon što je Angela Merkel odbacila mogućnost manjinske vlade, preostaju ili novi dogovor o velikoj koaliciji ili ponovljeni izbori. Iako i nemački mediji i partneri u Evropskoj uniji vrše pritisak na Šulca i lidere SPD-a da preuzmu odgovornost i ponovo uđu u vladu zbog stabilnosti Evrope, ishod nije nimalo siguran. Čak i ako partijski vrh socijaldemokrata postigne dogovor sa sestrinskim partijama CDU/CSU, baza mora da ga odobri. Malo je verovatno da će se ishod znati pre Nove godine.

DVA POIMANJA VLASTI: A. Merkel i A. Vučić
Foto: Tanjug

Ove tri partije ne hrle u vlast uprkos tome što Nemačka beleži istorijski dobre privredne rezultate, što je nezaposlenost rekordno mala, što se državna kasa preliva, što je tokom koalicionih pregovara Ministarstvo finansija pronalazilo nove i nove desetine milijardi evra kako bi mogli da se finansiraju projekti važni za sve četiri partije, što je pod takvim uslovima milina vladati. Naravno da je i u Nemačkoj, kao i u svakoj drugoj parlamentarnoj demokratiji, cilj svake partije da dođe na vlast, ali ne po svaku cenu.

DAČIĆI I LJAJIĆI

Mučno je takvo shvatanje demokratije i odgovornosti prema biračima posmatrati iz Srbije, u kojoj na političkoj sceni dominiraju preletačevići, beskičmenjaci, koristoljupci, iluzionisti, prevaranti, vulini, dačići, ljajići, draškovići koji su danas jedno, sutra drugo, po potrebi; predstavnici penzionera koji prihvataju kresanje penzija; socijalisti ili vajni komunisti koji podržavaju smanjivanje radničkih prava; predstavnici seljaka koji glasaju za otimanje zemlje srpskim poljoprivrednicima.... Nikolići i vučići koji su do pre osam godina veličali generala Mladića, da bi zarad dolaska na vlast izdali Šešelja i sve u šta su se deceniju i po kleli.

U Srbiji je izbor sveden na ličnosti, a ne na partijske programe ili ideologiju. Sve može: i Kosovo i Evropa; i Nato i Rusija; i SAD, i Kina, i Turska i Emirati; i neoliberalni kapitalizam i socijaldemokratija; i čista energija i sagorevanje uglja; i demokratija i tehnokratija; i socijalna pravda i interesi poslodavaca... Ne postoje razgraničenja, ne postoje principi, sve je na prodaju, sve je prihvatljivo zarad vlasti, jer samo vlast može da se unovči.

Onog trenutka kada je posle devedesetih godina i ubistva Zorana Đinđića njegov naslednik na čelu Demokratske stranke Boris Tadić zarad opstanka na vlasti rehabilitovao Socijalističku partiju Srbije i uveo je u vladu, Srbija je na neodređeno vreme prokockala šansu da postane demokratsko društvo u kome ogolelo koristoljublje nije jedina ideja vodilja. DS je morao da se profiliše kao snaga koja ne odustaje od principa. U društvu bez ideologije i principa, Aleksandru Vučiću je moguće da se predstavlja i kao vajni evropejac i kao srpski nacionalista, da dijalog pretvori u monolog i da čitavu politiku svede na jedno pitanje: da li mi verujete? ¶

ANDREJ IVANJI

Kafana na vrhu Srbije

Objekat koji se podiže na Pančićevom vrhu na Kopaoniku u suprotnosti je sa uslovima koje je izdao Republički zavod za zaštitu prirode i višestruko prelazi odobrene dimenzije, a inspekcija je naložila rušenje tek pošto je BIRN zatražio dokumentaciju od Ministarstva građevinarstva. Inače, početkom novembra gradilište su obezbeđivala dvojica momaka „u crnom“, na putu do vrha pratio nas je beli lendkruzer marke “tojota” bez registarskih oznaka, a tamo nije bilo table sa obaveštenjem ko i šta to podiže u zaštićenoj zoni Nacionalnog parka. A ko je investitorka Snežana Mitković – ne zna niko i to ne samo na Kopaoniku

Ove godine ozbiljan sneg je rano prekrio najpoznatiji srpski turistički centar Kopaonik, ali to ne sprečava nastavak radova na mnogobrojnim gradilištima na ovoj planini. Ako turista odluči da se skloni od buke koju prave mešalice, hilti mašine i dovikivanje radnika na skelama i ode na neki od okolnim vrhova u potrazi za mirom, spokojem i čistim vazduhom, iznenadiće se da se i tamo uveliko radi i zida.

Tako se unazad mesec dana na društvenim mrežama pojavljuju fotografije fantomskog objekta na samom vrhu Kopaonika, na Pančićevom vrhu, gde se od leta 2017. godine podiže objekat koji izaziva čuđenje mnogih.

Proverom dostupnih dokumenata BIRN otkriva da objekat na Pančiću podiže izvesna Snežana Mitković, četrdesetogodišnja preduzetnica sa adresom u Smederevu i odnedavno vlasnica još jedne firme u opštini Brus. Podignuti objekat daleko prevazilazi gabarite koji su odobreni dokumentima koje je S. Mitković prikupila da bi počela sa izgradnjom nečega što se formalno zove ski-bife, a realno je mali hotel ili veliki restoran. Pored toga, Snežana Mitković je uspela da izdejstvuje saglasnosti za postavljanje montažnog objekata od Javnog preduzeća Skijališta Srbije u rekordnom roku, za manje od mesec dana, što joj je poslužilo da isto tako u roku od nedelju dana dobije Rešenje o Uslovima zaštite prirode od Zavoda za zaštitu prirode Srbije. To joj je bilo dovoljno da počne sa izgradnjom u nacionalnom parku, na početku skijaške staze.

U elektronskom sistemu Republike Srbije za izdavanje građevinskih dozvola ili drugih dokumenata vezanih za postupak izgradnje građevinskih objekata nema podataka o tome da je za parcelu na kojoj S. Mitković zida izdat bilo kakav dokument sa bilo kog nivoa vlasti – ni sa opštinskog ni sa republičkog.

Nekoliko nedelja nakon što je BIRN uputio zahtev Sektoru za inspekcijske poslove Ministarstva građevine, oni su reagovali i uputili inspekciju. Nalaz inspekcije, koji BIRN objavljuje, pokazuje prave razmere objekta i nalaže investitoru da poruši sve što je podigao.

Do dana objavljivanja ove priče to se nije dogodilo.

KVADRATURA, OBJEKAT

Iako Kopaonikom kruže razne priče o tome „ko zida kafanu“ na vrhu planine i uglavnom su vezane za aktivnosti Zvonka Veselinovića i Zorana Milojevića Zelje, za sada nema kredibilnih podataka o tome u dostupnoj dokumentaciji i nema izvora koji bi potvrdili takve navode.

Zoran Milojević Zelja je važan član SNS-a na severu Kosova, stalni pratilac Marka Đurića i na Kosovu i u Briselu. Za njega se govori da kontroliše rad stranke u čitavom Raškom okrugu. Zvonko Veselinović je preduzetnik koji je dovođen u vezu sa izgradnjom hotela Grej na Kopaoniku.

BIRN je pokušao da razgovara sa Zoranom Milojevićem na ovu temu, ali on nije odgovarao na pozive i tekstualne poruke.

Kada smo posetili gradilište početkom novembra 2017. godine, u toku su bili radovi na krovnoj konstrukciji. Bilo je angažovano desetak radnika, dok su oprema, mašine i materijali bili razbacani svuda po parceli koja se nalazi desno od završetka žičare koja skijaše vodi od hotela Grand do Pančića. Iako je bilo ispod nule, radilo se uveliko, a gradilište su obezbeđivala dvojica momaka „u crnom“. Na gradilištu je bio parkiran kombi smederevskih tablica, jedan običan automobil srednje klase i crni audi A6. Dok smo se vozili do vrha, pratio nas je beli lendkruzer marke Tojota bez registarskih oznaka.

Ski-bifei nisu nepoznanica na planinama, ali ovde je nevolja u tome što se zida van propisanih uslova, bez dozvole i bez

RADI SE, GRADI SE, DOBIJAJU DOZVOLE: Objekat na Pančićevom vrhu
Foto: Gordana Andrić/ BIRN

table koja bi nudila obaveštenje o tome šta se podiže u zaštićenoj zoni Nacionalnog parka Kopaonik.

Prema uslovima koje je propisao Zavod za zaštitu prirode Srbije, tu je trebalo da bude podignut objekat od 150 metara kvadratnih, montažnog tipa od drveta, bez ukopavanja temelja, a visina ne bi smela da pređe visinu obližnje kućice Javnog preduzeća Skijališta Srbije.

Na samom vrhu planine lako je uveriti se da nije reč o montažnom objektu veličine 150 metara kvadratnih, kako je navedeno u dokumentaciji koju ima BIRN. Iako zbog obezbeđenja nismo mogli da priđemo do same lokacije, vidi se da objekat ima najmanje jednu etažu ispod površine i još dve iznad, plus „visoko potkrovlje". Objekat nije montažni, nije od drveta i višestruko nadilazi visinu obližnje kućice u vlasništvu JP Skijališta Srbije, koja je u uslovima Zavoda bila reper za visinu koja se ne sme premašiti.

Inspektorka Vesna Rumenić, načelnica Odeljenja građevinske inspekcije Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, u nadzoru koji je sproveden 20. novembra 2017. godine utvrdila je da je izgrađeni objekat „armirano-betonske konstrukcije", u četiri nivoa, približnih spoljnih dimenzija 27x14,50 metara.

U zbiru, do sada je izgrađeno više od 1000 kvadrata – suteren, prizemlje, sprat i potkrovlje plus plato veličine skoro 300 kvadrata popločan behaton kockom.

Na gradilištu nismo zatekli investitorku Snežanu Mitković za koju niko nije čuo na Kopaoniku.

KO ZIDA

I zaista, skoro da je nemoguće otkriti ko je tajanstvena investitorka. Podaci koji se o njoj mogu naći u dokumentima do kojih je BIRN došao govore da ima četrdeset godina, da je prijavljena na adresi u Smederevu, da je vlasnica i suvlasnica nekoliko firmi. Nema je u dokumentima koje izdaju državne agencije ili ministarstva, nije poznata u biznis zajednici Srbije.

Nema pokazatelja da je poreklom sa Kopaonika ili iz njegove okoline i jedina veza sa tim krajem Srbije je nova firma koju je registrovala u opštini Brus sredinom septembra 2017. godine pod imenom „Pančić-kop 2017". Ova firma nema ni telefon ni internet stranicu. Telefonska provera postojanja te firme na adresi na kojoj je upisana u privredni registar nije donela nova saznanja – oni koji rade u tom delu Brusa niti su čuli za firmu, niti su čuli za Snežanu.

Slično je i sa proverom adrese u Smederevu. Na adresi koju je navela u dokumentaciji živi neka druga osoba, koja sa Snežanom Mitković, tako je tvrdila u telefonskom razgovoru, nema nikave veze niti je za nju čula. Novinar BIRN-a bio je u Smederevu u ulici Vladimira Nazora koja je takva da ni Google nije poslao svoje vozilo u nju kada je radio pravljenje mapa sa slikama. To je jedan sokak u predgrađu Smedereva u kome žive neki „obični" ljudi, skromni po imanju. Komšije tvrde da je Snežana nekad tu živela, ali da se razvela od muža i da je sad na nekoj drugoj adresi.

Ovo se ispostavilo kao važan podatak jer je inspekcija svoj Zapisnik o nadzoru poslala upravo na ovu adresu i Snežana ga, svakako, nije dobila, pa verovatno neće uskoro ni krenuti sa izvršenjem naloga o rušenju bespravno podignutog objekta.

Pored toga, pokušaj da se lično uverimo u njeno postojanje tako što ćemo otići na adresu gde je registrovana njena druga firma „Top-renome integral" – na Zrenjaninskom putu u beogradskom prigradskom naselju Krnjača – nije dala neki rezultat: jednosatno bazanje po blatnjavim uličicama u tom delu Krnjače nije nas odvelo do cilja. Oni koji rade u firmama i magacinima koji postoje na tom mestu nisu čuli ni za firmu ni za gazdaricu.

Ipak, firma je aktivna, posluje u oblasti reciklaže ili ponovne upotrebe razvrstanih materija. U poslovnom registru se Snežana Mitković vodi kao vlasnica, a direktor je izvesni Goran Bulatović iz Podgorice. Ona je tu kompaniju kupila ranije od nekog preduzetnika sa Dorćola koji se bavio menjačkim poslovima.

SKORO SVE PO ZAKONU

Ovakav diskretni poslovni pedigre nije očevidno bio smetnja da Snežana Mitković na naizgled lagan način dobije najpre potrebne saglasnosti JP Skijališta Srbije i, potom, Zavoda za zaštitu prirode Srbije. Ona je 12. januara 2017. podnela molbu JP Skijališta Srbije za „davanje saglasnosti na lokaciju i priključenje na elektroenergetski sistem i sistem veštačkog osnežavanja u ski-centru Kopaonik, lokacija Pančićev vrh".

Pozvala se u molbi na Plan postavljanja montažnih objekata na teritoriji »

Prema uslovima koje je propisao Zavod za zaštitu prirode Srbije, trebalo je da bude podignut objekat od 150 metara kvadratnih, montažnog tipa od drveta, bez ukopavanja temelja, a visina ne bi smela da pređe visinu obližnje kućice Javnog preduzeća Skijališta Srbije. Međutim, na samom vrhu planine vidi se da objekat ima najmanje jednu etažu ispod površine i još dve iznad, plus „visoko potkrovlje". Objekat nije montažni, nije od drveta i višestruko nadilazi visinu obližnje kućice u vlasništvu JP Skijališta Srbije

opštine Brus koji je ta lokalna samouprava donela u januaru 2016. godine i kojim jeste predviđeno postavljanje montažne kućice – ski-bifea na Pančićevom vrhu.

Za to kako je baš ona kao investitor dobila tu lokaciju nema dostupnih dokumenta, kao što nema ni javno dostupne informacije o tome kako je opština Brus donela odluku o dodeljivanju lokacija za postavljanje montažnih objekata.

Predsednik opštine Brus Milutin Jeličić u razgovoru za BIRN kaže da on nije upoznat sa detaljima izgradnje tog objekta, ali da se zalaže da se sve radi po zakonu. On nije znao da nam objasni kako je opština izabrala baš Snežanu Mitković za investitora za lokaciju na Pančićevom vrhu.

„Ona je donela dokumentaciju i opština joj je izdala Privremenu dozvolu za postavljanje montažnog objekta", kaže Jeličić.

Šta je tačno opština izdala videće se kada dostave svu dokumentaciju Ministarstvu građevinarstva koje im je 21. novembra 2017. godine uputilo Zahtev za dostavu dokumentacije u vezi sa izgradnjom ovog objekta.

Predsednik opštine tvrdi da opština nema velike ingerencije kada je reč o zidanju u zoni Nacionalnog parka jer je zemlja u vlasništvu države, Ministarstva za zaštitu životne sredine i da se kontrolom gradnje bavi Ministarstvo građevinarstva.

Na drugoj strani, u JP Skijališta Srbije, po molbi Snežane Mitković, Nadzorni odbor je odlučivao već 30. janura 2017. godine i doneo pozitivnu odluku koju je potpisao Vlada Krstivojević, predsednik Nadzornog odbora.

JP Skijališta Srbije nisu BIRN-u dostavili podatke o tome koliko je ovakvih saglasnosti izdato u poslednje dve godine, a osoba koja je u ime JP zadužena da prati razvoj ovog projekta Darko Jovanović odbio je razgovor za BIRN.

Kada je dobila ovu saglasnost JP Skijališta Srbije, S. Mitković se uputila u Zavod za zaštitu prirode gde je predala svoj Zahtev sa ostalom dokumentacijom 1. marta 2017. godine i već nakon sedam dana, 8. marta, imala je u rukama overeno rešenje Zavoda kojim su propisani strogi uslovi postavljanja montažnog objekta u zoni nacionalnog parka. Rešenje je potpisao direktor zavoda Aleksandar Dragišić.

Nakon toga, po završetku ski-sezone, počeli su radovi na izgradnji ovog montažnog objekta koji svi vide, ali o kome malo ko sme da govori. Tek nakon što je BIRN počeo da šalje zahteve Ministarstvu građevinarstva, probudila se građevinska inspekcija, izvršila nadzor i naložila rušenje objekta u roku od sedam dana od prijema zapisnika.

Međutim, Snežana to rešenje nije primila, jer, kao što je gore u tekstu objašnjeno, ona ne živi na naznačenoj adresi u Smederevu. Takođe, u dokumentu koji potpisuje Vesna Rumenić, načelnica Odeljenja građevinske inspekcije, pogrešno je napisano prezime, pa ona nije Mitković nego Matković.

Pored toga, kako niko od predstavnika investitora nije bio na gradilištu kada je sprovođen nadzor, u nalogu za rušenje stoji da će investitor dobiti zapisnik na izjašnjenje.

Za to vreme, svi se spremaju za novu sezonu na Kopaoniku, sa ili bez kafane na vrhu planine. Onima koji skijaju potreban je sneg i da rade žice, a mesta „za osveženje" bar na toj planini ne nedostaje.

Jedino što su nam neki ljudi na Kopaoniku rekli jeste da „ovo ni Tito nije radio, da ni crkvi nikada nije palo na pamet da baš tu, na vrhu sazida objekat". ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Odricanje od odgovornosti:
Ovaj tekst je nastao u okviru projekta koji finansira fondacija National Endowment for Democracy (NED).
Stavovi izrečeni u tekstu predstavljaju stavove autora i ne oslikavaju stavove donatora.
Tekst je objavljen i na portalu www.javno.rs sa celokupnom dokumentacijom na osnovu koje je zasnovano ovo istraživanje.

NE PROPUSTITE "ZUMIRANJE"

POLITIČKU EMISIJU U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

EMITUJE SE I NA SLEDEĆIM LOKALNIM TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

ZUMIRANJE

VREME

Agrokor kao sindrom burazerskog kapitalizma

Do ovog trenutka, prihvaćena su potraživanja od Agrokora u iznosu od 5,43 milijarde evra, a osporeno je 2,18 milijardi evra. A interes i kompanije i države i svih država u regionu jeste da se restrukturiranje izvrši što pre. Tada bi i "šišanje" poverilaca bilo manje. Svako razvlačenje postupaka i procesa, kada miruju potraživanja, i gde nema servisiranja obaveza zato što sudski procesi tek treba da se otvore, loši su za sve strane, to je praksa apsolutno pokazala. Otezanje u vezi sa tim sporovima prolongira servisiranje obaveza prema dobavljačima, onemogućava tim firmama kontinuirano snabdevanje i otvara mogućnost da dođe do zastoja u proizvodnji

Ovdašnje sudske vlasti ponovo su onemogućile da se Leks Agrokor sprovodi na teritoriji Srbije: nakon što je Privredni sud odlučio da kompanije u vlasništvu Agrokora ne mogu da pređu pod nadležnost Leks Agrokora – hrvatskog zakona dugačkog imena (Zakon o postupku izvanredne uprave u trgovačkim društvima od sistemskog značaja za Republiku Hrvatsku) – nedavno je ovu odluku potvrdio i Privredni apelacioni sud. Time je izbegnuta mogućnost da se u kompanijama iz sistema Agrokora na teritoriji Srbije (a osim Frikoma i Dijamanta, tu su još i Merkator S, Kikindski mlin, Mg Mivela, Nova sloga i Superkartica) uvede prekogranični stečaj, kojim bi upravljala prinudna uprava Agrokora iz Zagreba, sa prinudnim upravnikom Antom Ramljakom na čelu.

No, šta će se zapravo dalje događati sa Agrokorom? Kakva će biti sudbina ovdašnjih firmi u sistemu Agrokora, koje za sada dobro posluju? I zašto se "slučaj Agrokor" uopšte dogodio?

O ovim temama za "Vreme" govori dr Đorđe Đukić, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu.

"VREME": Jedna od poslednjih vesti jeste da je Privredni apelacioni sud odbio žalbu prinudne uprave Agrokora, što znači da Leks Agrokor neće važiti u Srbiji. To dalje znači da su Sberbanka i Banka Inteza – naročito Sberbanka – u suštini u posedu Agrokorovih kompanija u Srbiji. Kako vi dalje vidite da će se stvari razvijati?

ĐORĐE ĐUKIĆ: Sudske vlasti su reagovale. To je veoma dobro da sudbina tih pravnih lica koja su u vlasništvu Agrokora bude faktički podređena poveriocima, a ne da uđu u stečajnu masu koncerna. Motiv izglasavanja Leks Agrokora u Saboru bio je da sve ono što poseduje Agrokor – što u zemlji, što van Hrvatske – bude u nadležnosti prinudne uprave, koja bi onda po hrvatskim zakonima izmirivala obaveze Agrokora prema poveriocima, počev od brojnih dobavljača, pa do banaka koje su kreditirale taj koncern. Ali, nije Srbija jedina koji je to uradila. To su još uradile BiH, Crna Gora, a Slovenija je u početku prihvatila Leks Agrokor, ali su više sudske instance odbacile prvobitan stav nižeg suda i isključile specijalni zakon. Tako su dale mogućnost Sberbanci, koja je najveći poverilac, da može da proda udeo Agrokorove holandske kompanije (Agrokor B.V.) u Merkatoru koji iznosi 18,5 odsto.

Kada je reč o domaćim kompanijama "Frikom" i "Dijamant", sa jedne strane je privrednom sudu podnet zahtev za zabranom opterećenja i otuđenja u kompanijama u Srbiji gde je Agrokor vlasnik. Dakle, ne mogu ih prodati, a sa druge strane, Agrokor ne može vući kredite na podlozi zalaganja imovine ovih kompanija. Zabrana je usledila zato što su Sber-

Beogradska berza je iskorišćena za redistribuciju bogatstva

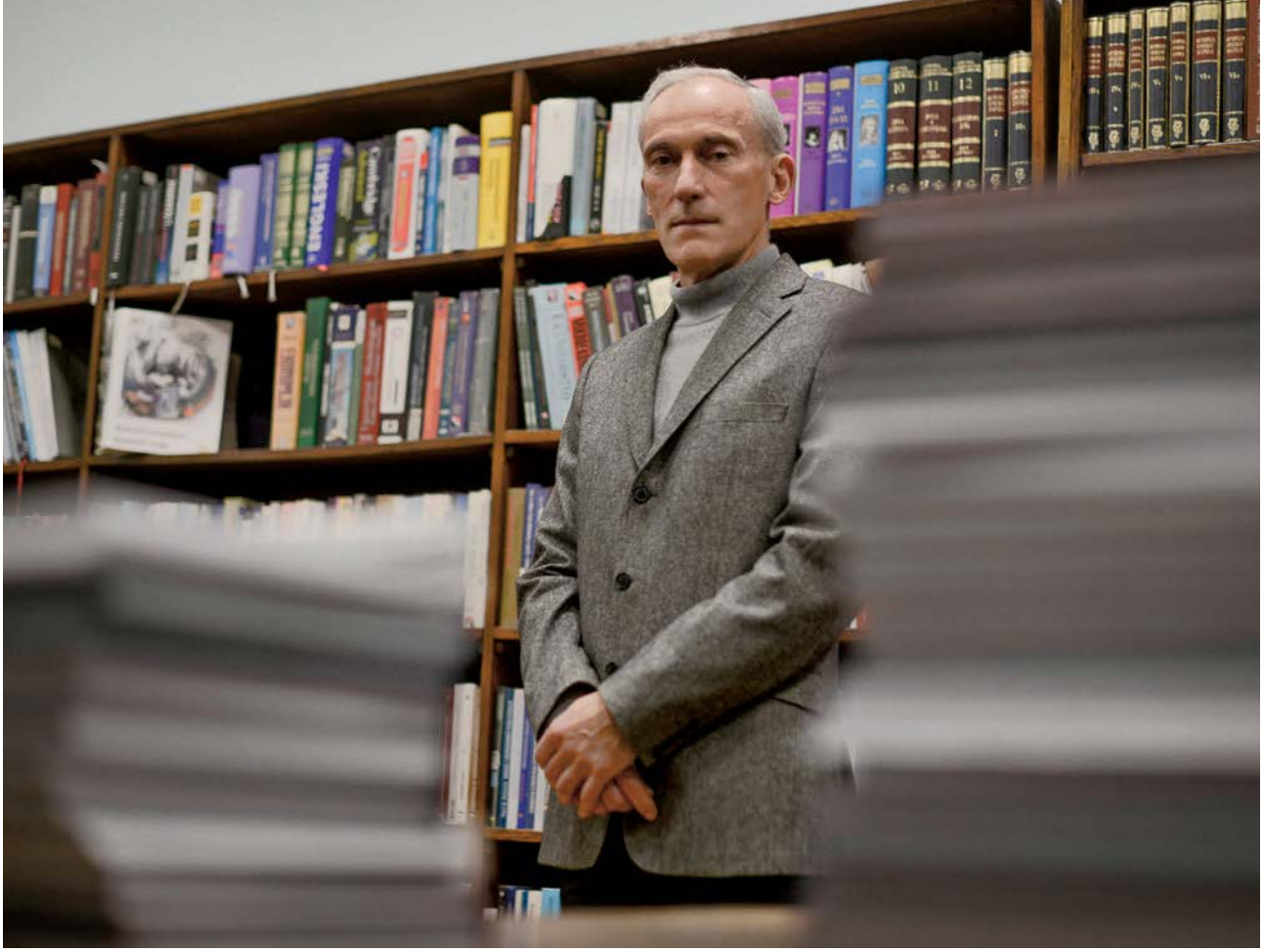
Prof. Đukić kaže da je zatvorenost Agrokora kao akcionarskog društva važan detalj i za domaće prilike, poredeći stanje sa Beogradskom berzom. Na opasku novinara da Beogradska berza maltene i ne postoji, Đukić kaže:

"Da, odslužila je svoje – kada je kroz proces privatizacije trebalo vršiti redistribuciju bogatstva. I neće u skorije vreme ni da oživi jer kada jedanput iskompromitujete taj mehanizam, povratka više gotovo da nema ili je potreban mukotrpni i dva-tri puta duži period da se vrati poverenje.

To je stvar nauke, ne mog lamenta. Jer, kad vi polažete račune investitorima kvartalno, na bazi toga što se vaša kompanija kotira na berzi i trguje njenim akcijama, to je izuzetno stresno, pošto investitori s pravom traže da saznaju sve relevantne informacije, ne samo o sadašnjem, nego i o budućem poslovanju.

Pa vi onda pokušajte da ih slažete: sledi prvo lična kompromitacija, a onda se sve to očita i preko cene akcija koje odu naglo dole, pa vi onda u upravi vidite kako ste upravljali celim procesom. To je ta suptilnost ali i okrutnost berze.

Da smo mi sve to imali, ne bismo imali ovu mimikriju privatizacije na malom, plitkom tržištu, gde možete zloupotrebiti insajdersku informaciju kako god želite, samo ako ste u dosluhu sa onim sa kim treba. Opet tipično za burazerski kapitalizam koji neminovno vodi nižoj stopi rasta realnog BDP-a od potencijalno mogućeg."

Fotografije: Milovan Milenković

banka i Inteza, koje su odobravale kredite koncernu Agrokor u Zagrebu, sudskim putem to iznudile dok se ne raščisti tretman svih poverilaca prema Agrokoru. Treba znati da postoji uredno servisiranje svih kreditnih linija prema bankama od tih kompanija u Srbiji.

Zakonodavna regulativa u Hrvatskoj je takva da omogućava prinudnoj upravi da bankama i drugim poveriocima koji pokušavaju da realizuju svoja potraživanja sudskim putem u inostranstvu ne prizna dug. Taj pravni okvir je bio lajtmotiv Ramljaku da skrajne Sberbanku kao najvećeg poverioca. Ali, suštinski gledano, stvar je mnogo dublja, morala bi da se vidi geneza problema, da se zadre u tu crnu kutiju.

Na šta mislite?

Pošto je Agrokor, nažalost, zatvoreno akcionarsko društvo, stvar se svodi na to da mnoge od informacija javnosti nisu bile poznate, uključujući dinamiku zaduživanja i refinansiranja kompanije.

Ono što se od zvaničnih institucija može dobiti svodi se na sledeće: već 2005. su veliki kreditori, uključujući međunarodne institucije, imali informacije da je reč o kompaniji koja je prezadužena, što znači da je mehanizam finansiranja te zatvorene kompanije bio po principu uzimanja novih kredita po visokim kamatnim stopama radi servisiranja starih. Ambicija je bila da se širenjem kompanije na tržišta bivše SFRJ dođe do efekata ekonomije obima i da firma bude u mogućnosti da relativno lako servisira obaveze.

„Geneza problema zaduživanja najvećim delom je posledica činjenice da je Agrokor bio zatvoreno akcionarsko društvo. Informacije su kolale samo na relaciji kompanija – bivši i budući kreditori"

U to je moglo da se poveruje pre globalne finansijske krize. Međutim, kada je do nje došlo 2008, tada se već moglo tvrditi da je sistem ekonomski neodrživ. Jer, kompanija se pojavljivala na tržištu emitujući obveznice sa izuzetno visokim prinosom (manjim do 10 odsto godišnje) i nudeći ih investitorima da bi prebrodila finansijske teškoće. Ove teškoće su bile znane samo menadžmentu i samoj državi Hrvatskoj, jer su državne strukture za to morale da znaju. Nemoguće je da takav mastodont nastane i opstane bez podrške države. A u ovom slučaju imamo kompaniju koja je odavno nadrasla nacionalno tržište, sa obimom prometa koji čini 15 odsto BDP Hrvatske. Država je mnogo ranije imala šansu i mogla da predupredi monopolizaciju tržišta i ranjivost nacionalne ekonomije na mogući kolaps tolike kompanije. Pravi ekonomski potez bi bio da se regulativom stavi do znanja da, ukoliko kompanija poraste do određenog obima, ona mora da se transformiše iz zatvorenog u otvoreno akcionarsko društvo.

Zašto Agrokor nije mogao da postane multinacionalna kompanija kakvih ima već, koje svojom veličinom prevazilaze BDP mnogih država, nego je bilo nužno da ga država na neki način reguliše?

Ako imate ovoliku kompaniju – sistemski važnu kompaniju – na malom, otvorenom tržištu, jedino moguće predupređivanje problema jeste otvaranje tog društva i izlazak na berzu. Berze su najbolje: mnoga dešavanja u kompanijama se preventivno otkriju ili ih berza stavi na dnevni red tražeći polaganje računa »

od menadžmenata i vlasnika. Geneza problema zaduživanja najvećim delom je posledica činjenice da je Agrokor bio zatvoreno akcionarsko društvo. Informacije su kolale samo na relaciji kompanija – bivši i budući kreditori.

Izlaskom kompanije na berzu, stalnom trgovinom akcijama, automatski je sve do te mere transparentno da je samo pitanje da li se investitori i kreditori drže principa zdravog finansiranja i neulaženja u hazardne poslove. Da je ta kompanija bila na listingu berze, automatski bi se manifestovali mnogi od tih problema koji su generisani još pre globalne krize i bilo bi stavljeno do znanja svim investitorima da više ne ulažu, niti bankama da kreditiraju. Kompanija bi morala da se restrukturira, da učini finansiranje zdravijim, a sprečila bi se i megalomanija kupovine. Da je bila na berzi, nikada upravi ne bi palo na pamet da se zadužuje i kupuje Merkator, jer je Merkator već tada bio u gubicima.

Ovako, državne strukture su imale te informacije, ali ih ili nisu uzimali za ozbiljno, ili su smatrali – ta je logika često prisutna kod političara – da ako i kada nastupi taj slučaj, da će se jednostavno intervenisati i ceo sistem spasiti. Nije se ulazilo u duboku analizu ranjivosti cele privrede.

Pa dobro, na kraju se to i desilo. Država jeste intervenisala na neki način.

Ona jeste intervenisala posebnim zakonom, koji daje pravo prinudnoj upravi da radi šta i kako ona hoće, ali je njima cilj da izbegnu da se posegne za sredstvima hrvatskog budžeta, nego da to padne na teret poverilaca, što otvara niz drugih pravnih pitanja. Državni organi, vođeni logikom postojanja monopolske pozicije, visokog rizika da se naruši stabilnost nacionalne ekonomije, bili su dužni da preventivno deluju i da kažu – izvolite na berzu, pa će berza polako da stavi sve na svoje mesto.

Neki delovi Agrokora jesu bili na berzi.

Jesu, ali to je bilo minorno u odnosu na obim celog koncerna, sredstava kojima se operisalo i zaduživanja koja su išla po više linija – počev od EBRD, preko austrijskih banaka, lokalnih banaka... Pravo stanje su znali samo kreditori, a sada javnost dolazi do saznanja da su neki podaci o poslovanju Agrokora bili falsifikovani i da su revizori davali izveštaje koji nisu odražavali pravo stanje u firmi. Mi naknadno saznajemo, u oktobru 2017, da je u 2016. konsolidovani neto gubitak povećan na 11,05 milijardi kuna sa 3,6 milijardi u 2015. godini. To je više od tri puta. Konsolidovani operativni prihod kompanije je 2016. bio 46,17 milijardi kuna, a 2015. 47,75 milijardi, dakle, postojao je apsolutni pad.

"Postoje strateški interesi vezani za podeljenu bivšu SFRJ, i ko će da nadvlada nad kojom interesnom zonom, počev od interesa Nemačke, SAD, pa do Rusije. Ceo ovaj spor vezan za tretman potraživanja Sberbanke u odnosu na druge banke, ne govori li vam on mnogo? Meni mnogo govori kao bankaru, jer da su se htela čista pravila igre, onda je logično da se svi poverioci, od dobavljača do banaka, tretiraju na isti način: da se na osnovu novog revizorskog izveštaja realno prikaže veličina prijavljenih potraživanja svih poverilaca, a ne da se donosi poseban zakon"

Koji je bio interes države da toleriše takvo poslovanje i postepenu propast kompanije? Još je manje jasan interes kreditora da kreditiraju takav Agrokor. Šta je bio njihov motiv?

Mislim da interes države seže još u daleko socijalističko vreme. Taj koncern je izrastao iz tog vremena, kada je došlo do transformacije društvene imovine i kupovine na podlozi jeftinih kredita, koji u realnom iznosu nisu vraćeni. Ne može takva firma, te veličine, da izraste bez involviranja državnih struktura tokom procesa sumnjive privatizacije velikih državnih preduzeća u 90-tim i kasnije.

Ali tu govorimo o više različitih društvenih sistema, menjali su se ljudi, institucije, čak i države. Kako je to tako moglo da opstaje?

Kada se u maloj nacionalnoj ekonomiji napravi tako veliki sistem, onda on po sebi izražava postojanje burazerskog kapitalizma tj. neraskidive veze ljudi iz sfere politike i biznisa. To je već viđeno na ovim prostorima. Međutim, meni je više intrigantno zašto su se banke tako ponašale. Šta su radili revizori, članovi uprave, i ono što je po meni ključno – šta su radile međunarodne finansijske institucije koje su odobravale kredite, poput EBRD? Kako su procenjivali budući kreditni rizik?

Tu vidim dve ravni: prva je da je pre krize postojala doza "alavosti" kod bankara, koji su, često ne mereći adekvatno nivo kreditnog rizika i kvalitet instrumenata obezbeđenja, odobravali te kredite ne ulazeći u analizu šta se sutra može desiti.

Bonusi su bili najbitniji za njih. Takođe, informacije su bile "frizirane", što se događalo i u svetu – pogledajte od WorldCom pa nadalje, gde se *post festum* ustanovilo da su frizirani rezultati bili osnov ne samo za banke nego i za profesionalne investitore na tržištu kapitala.

Treća dimenzija je vera, u smislu subjektivne kategorije: da je to već dovoljno veliki sistem, koji može da uzdrma hrvatsku državu, pa je logika bila da će država u svakom slučaju intervenisati iz budžetskih izvora i da će "šišanje" kreditora biti minimalno ili da ga neće ni biti.

Međutim, postoji još nešto što se ne sme gubiti iz vida, a to je činjenica da su među kreditorima figurirale međunarodne finansijske institucije, poput EBRD. Logično je da primenjuju rigoroznu proceduru ocene kreditnog rizika. Pa i kada se odobri plasman a ustanovi naknadno da su podaci frizirani, automatski se tera dužnik da vrati kredit, bez odlaganja.

Zašto to nije urađeno?

To se i ja pitam, nemam odgovor na to pitanje. Pogotovo kada je reč o međunarodnim kreditorima. Ali, to može da nas odvede u ravan razmišljanja da se na ovim prostorima ne mogu prenebregnuti geopolitika, interesne sfere i sve ono što je skopčano sa strateškim planovima međunarodnih institucija na koje mi ovako mali ne možemo da utičemo, već je dobro samo da ih što pre saznamo i vidimo kuda procesi idu radi zaštite nacionalnih interesa.

Na šta tu mislite?

Postoje strateški interesi vezani za podeljenu bivšu SFRJ, i ko će da nadvlada nad kojom interesnom zonom, počev od interesa Nemačke, SAD, pa do Rusije. Ceo ovaj spor vezan za tretman potraživanja Sberbanke u odnosu na druge banke, ne govori li vam on mnogo? Meni mnogo govori kao bankaru, jer da su se htela čista pravila igre, onda je logično da se svi poverioci, od dobavljača do banaka, tretiraju na isti način: da se na osnovu novog revizorskog izveštaja realno prikaže veličina prijavljenih potraživanja svih poverilaca, a ne da se donosi Leks Agrokor, poseban zakon.

To je regularna procedura koja se primenjuje u EU i svetu – da se ustanovi koliko koji poverilac ima potraživanja, i po kom osnovu. Pa onda, ako se firma restrukturira, po tom osnovu se prvo svi poverioci pitaju kuda dalje sa tim postupkom, a ne da se daje diskreciono pravo prinudnoj upravi da ona odlučuje o tome kakva će biti procedura, uključujući spoljni stečaj, za kompanije koje su van teritorije Hrvatske. To je London odobrio, a Srbija, Crna Gora, BiH i Slovenija nisu. Taj podatak je isto zanimljiv iz geopolitičkog ugla.

Šta je posao prinudne uprave?

Zadatak prinudne uprave jeste da vidi pod kojim su uslovima poslednje kreditne linije odobravane i za šta su korišćena sredstva. Sudeći po javno dostupnim podacima, očigledno je da je Sberbanka najveći poverilac sa 1,115 mlrd. evra, a tu je i VTB banka, takođe ruska. A tim specijalnim zakonom Sberbanka je "van kruga" kreditora čija su potraživanja prihvaćena. To se kosi sa bazičnim principima prava najvećeg poverioca da određuju sudbinu kompanije kroz program restrukturiranja.

Kada je Sberbanka odobrila Agrokoru kredit prošle godine, on je korišćen za vraćanje već stvorenih prethodnih obaveza, takav je tip aranžmana bio. Korišćen je za izmirivanje obaveza prema zapadnim kreditorima.

Ali, ako ništa drugo, ova prinudna uprava je barem na čistac isterala koji je obim obaveza prihvaćen. Do ovog trenutka, prihvaćena su potraživanja od Agrokora u iznosu od 5,43 milijarde evra, a osporeno je 2,18 milijardi evra. A interes i kompanije i države i svih država u regionu jeste da se restrukturiranje izvrši što pre. Tada bi i "šišanje" poverilaca bilo manje. Svako razvlačenje postupaka i procesa, kada miruju potraživanja, i gde nema servisiranja obaveza zato što sudski procesi tek treba da se otvore, loši su za sve strane, to je praksa apsolutno pokazala.

A šta bi značilo to za dobavljače, čije sudbine možda i zavise od Frikoma i Dijamanta?

To je dodatni argument da se sve brzo reši, jer svako otezanje u vezi sa tim sporovima prolongira servisiranje obaveza prema dobavljačima, onemogućava tim firmama kontinuirano snabdevanje i otvara mogućnost da dođe do zastoja u proizvodnji. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
DECEMBAR **2017.**

U PRIPREMI
Ivan Sergejevič Turgenjev
MESEC DANA NA SELU
Režija: Iva Milošević
PREMIJERA - JANUAR 2018.

Scena „Ljuba Tadić"

1.	Petak u 20.00	DON ŽUAN
2.	Subota u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI
3.	Nedelja u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
4.	Ponedeljak u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
5.	Utorak u 20.00	POD ŽRVNJEM
6.	Sreda u 20.00	UNOSNO MESTO
7.	Četvrtak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
9.	Subota u 20.00	ŠVABICA
10.	Nedelja u 20.00	SUMNJIVO LICE *
11.	Ponedeljak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
12.	Utorak u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
13.	Sreda u 20.00	HAMLET
14.	Četvrtak u 20.00	IZDAJA
15.	Petak u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC *
16.	Subota u 20.00	OTELO
17.	Nedelja u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
18.	Ponedeljak u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI
20.	Sreda u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
21.	Četvrtak u 20.00	DIVLJE MESO (Narodno pozorište Sarajevo, BiH)
22.	Petak u 20.00	GOSPOĐICA
23.	Subota u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI
24.	Nedelja u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
25.	Ponedeljak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
26.	Utorak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
27.	Sreda u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI *

JDP titluje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

6.	Sreda u 20.30	SUDNJI DAN
10.	Nedelja u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
11.	Ponedeljak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
12.	Utorak u 20.30	SUDNJI DAN
13.	Sreda u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House", predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
20.	Sreda u 20.30	SUDNJI DAN
22.	Petak u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije")
23.	Subota u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House", predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)

Gostovanja

8.	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI) Slovensko narodno gledališče Drama, Ljubljana (Slovenija)
21.	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI) Centar za kulturu Lazarevac

50% POPUSTA
za kupovinu ulaznica na dan predstave

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Vaš lični blagajnik
069 26 44 447

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Beograd
www.beograd.rs

Raiffeisen BANK

Foto: Milovan Milenković

Reč koja se ne oduzima

Odlaskom nezadovoljne struke iz najviših tela i iz najvažnijih odluka, otvaraju se vrata jednog društva u kome zapravo sve postaje moguće

Na nekoliko frontova, moglo bi se zaista tako reći, u ovoj državi trenutno se vodi bitka protiv njene nezavisne, profesionalne, u načelu depolitizovane strukture. Počev od medija, preko pravosuđa, pa sve do obrazovanja, beleži se pojava koja već na prvi pogled za svako iole demokratsko društvo deluje krajnje uznemirujuće: predstavnici struke, strukovna udruženja, profesionalci, u sve većem broju, nezadovoljni i rezignirani, odlučuju da se povuku iz najvažnijih državnih tela, javnih rasprava, iz donošenja najvažnijih odluka na nacionalnom nivou. Odgovor na pitanje, šta će ostati ako se struka povuče i zaćuti, svima je dobro poznat – ostaće gola vlast koja će isključivo po svojim aršinima kreirati i državu i društvo. Ostaće, zapravo, jednosmerna "politizacija" prečišćena od svakog zahteva za nezavisnim, stručnim mišljenjem, kao podloga za stvaranje čvrste autokratske osnove. A takvih oblika vlasti smo se nagledali i naučili iz mnogih lekcija istorije tokom celog 20. veka.

MEDIJI

Sve teskobe koje su pritisle medije pod ovom vlašću, gašenje i gušenje sadržaja, uticaj na javni servis i regulatorna tela, (ne)bezbednost novinara, nepravedna i nelogična raspodela novca prilikom medijskog sufinansiranja, u oktobru su doživele svoju kulminaciju. I kao krajnji rezultat, predstavnici vodećih novinarskih i medijskih udruženja napustili su Radnu grupu Ministarstva kulture i informisanja za izradu medijske strategije. Takav kardinalan potez, u društvu koje pretenduje na elementarni unutrašnji dijalog i demokratiju nekoga bi morao trgnuti ako već nije proglašen za znak na uzbunu. Međutim, ono što ovo društvo razlikuje jeste upravo odluka države da se rad na medijskoj strategiji nastavi – i to bez medija. I bez njih, kako je rekao ministar kulture Vladan Vukosavljević, posao će biti nastavljen i obavljen na vreme.

Neposredan uzrok za prvo istupanje iz radne grupe bilo je imenovanje novog državnog sekretara zaduženog za medije. Zbog njegovih mizoginih stavova, nakon tog imenovanja, istupili su predstavnici Asocijacije medija i UNS-a, a potom je radnu grupu, doduše iz nešto drugačijih, pre svega principijelnih razloga, napustila i Koalicija novinarskih i medijskih udruženja koju čine NUNS, NDNV, ANEM, Lokal pres i Asocijacija onlajn medija. Svoj izlazak predstavnici Koalicije obrazložili su, između ostalog, obesmišljenošću i bespredmetnošću svog daljeg rada u toj grupi. Već sam podatak da su u radnoj grupi sedela četiri predstavnika medijskih udruženja naspram šest eksperata i šest predstavnika države, a da je od ta

četiri medijska predstavnika jedan predstavljao koaliciju koja ima čak pet udruženja – govorio je o neravnopravnom položaju u zastupljenosti medija.

Upravo u tom podatku možda i leži objašnjenje zašto, posle svega, država deluje kao da joj je sasvim svejedno što nova medijska strategija neće biti podržana od najvećih novinarskih i medijskih udruženja i asocijacija.

PRAVOSUĐE

Podsećajući na to da je Srbija preuzela obaveze u pristupnim pregovorima sa Evropskom unijom da se, izmenama Ustava, otklone politički uticaji na pravosuđe, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije i ostale strukovne organizacije, među kojima su Društvo sudija Srbije, Centar za pravosudna istraživanja, Udruženje sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije, Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM i Beogradski centar za ljudska prava u pismu od 30. oktobra upućenom Ministarstvu pravde saopštavaju da prekidaju sa daljim učešćem u tom procesu.

Strukovna udruženja u pismu navode kako su se u maju 2016. odazvala pozivu Ministarstva pravde u vezi sa izmenama Ustava Republike Srbije, dostavila svoje pisane predloge u junu iste godine i aktivno se uključila u konsultacije. Pre toga, još 2014, Komisija za reformu pravosuđa izradila je Analizu ustavnog okvira za pravosuđe, sa kojom se pravosuđe saglasilo u novembru 2016. godine. Nakon toga, kaže se u pismu, strukovna udruženja su očekivala, i u više navrata pozivala Ministarstvo pravde da pokrene najširu javnu debatu društva i zvaničnih državnih organa o izmenama Ustava, zasnovanu na već utvrđenim polaznim osnovama za izmenu Ustava, kojima bi se jačala nezavisnost pravosuđa. Međutim, navodi se dalje u pismu, "u odsustvu polaznih osnova za izmenu Ustava i očekivane široke javne debate, konsultativni proces odvija se tako što Ministarstvo pravde, na nekoliko okruglih stolova, određenom broju strukovnih i nevladinih udruženja pruža mogućnost da predstave, bez ikakve razmene argumenata, svoje stavove i to o temama po izboru Ministarstva pravde koje niti jesu ustavna materija, niti jača-

"Etatizam" nasuprot akademske zajednice

Piše: **prof. dr Dejan Popović**

Doskorašnji predsednik NSVO

Foto: Sava Radovanović /Tanjug

O razlozima moje ostavke na članstvo u Nacionalnom savetu za visoko obrazovanje javnost je obaveštena pismom koje smo predsednik SANU, predsednik KONUS-a i ja, kao predsednik NSVO, uputili ministru prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Ono je odgovor na njegov raniji dopis nama trojici, u kojem nije prihvatio ponuđenu ruku tri vodeće institucije u sistemu visokog obrazovanja i nauke da zajedničkim naporom dođemo do novog teksta Zakona o visokom obrazovanju, koji bi, s jedne strane, obezbedio očuvanje dostignutog nivoa autonomije univerziteta i dodatno je unapredio, dok bi, s druge strane, obuhvatio norme kojima bi se stvorio okvir za jačanje uloge nauke u visokom obrazovanju (rangiranje univerziteta i sl.).

Zajednička pozicija SANU, KONUS-a i NSVO zasnovana je na Ustavom garantovanoj autonomiji univerziteta, koja je definisana kao ljudsko pravo (član 72) i na zabrani smanjivanja jednom dostignutog nivoa ljudskih prava (član 20). Izrazito povećanje uticaja izvršne vlasti u Nacionalnom savetu i u Nacionalnom akreditacionom telu predstavlja redukciju autonomije univerziteta. Na to je ukazivano tokom čitave procedure pripreme novog Zakona, ali su u svakoj sledećoj fazi postupka u tekst ugrađivana još spornija rešenja.

Na akademskim slobodama i autonomiji univerziteta zasnovan je evropski akademski i naučni prostor, te će se redukcija dostignutog nivoa autonomije odraziti na poziciju koju naši univerziteti imaju u tom prostoru. Evropska asocijacija univerziteta rangira države prema ostvarenom stepenu autonomije univerziteta, koja obuhvata organizacionu (upravljanje, učešće spoljnih članova u telima univerziteta i sl.), finansijsku, kadrovsku i akademsku (u pogledu upisa, studijskih programa i sl.) komponentu. Među 29 ocenjenih država za 2016. godinu, Srbija se nalazi na 20. mestu u pogledu kadrovske, na 23. mestu u pogledu finansijske i akademske i na 26. mestu u pogledu organizacione autonomije. Hrvatska i Slovenija su, primera radi, znatno ispred nas na terenu finansijske i organizacione autonomije, a kod akademske i kadrovske autonomije su približno isto rangirane kao i Srbija. Novine koje je doneo Zakon iz 2017. godine imaće negativan efekat na poziciju Srbije. Dobronamerne kritike na račun Zakona dok se nalazio u proceduri donošenja imale su za cilj da upozore i na ovakve posledice, ali se ni tim argumentima nije pridavao značaj.

Mišljenja sam da za sistem visokog obrazovanja nije dobro što je do ovoga došlo. Mora se znati da u tom sistemu nisu svi učesnici isti, jer se vrednovanje sprovodi na osnovu rezultata naučnog rada i ostvarene akademske reputacije. Otuda je važno da se odluke donose u skladu sa mestom i ulogom u akademskoj zajednici, a da glas vodećih institucija bude prepoznat i uvažavan. Ovoga puta tako nije postupljeno. Nije ni prepoznato da univerziteti i fakulteti ne predstavljaju klasične "javne službe", u kojima bi država imala široka diskreciona ovlašćenja. U novom Zakonu se zapaža drukčiji, "etatistički" sistem vrednosti. U kratkom roku, on će dovesti do toga da će Vlada i Privredna komora davati 53 odsto članova NSVO i 71 odsto članova Upravnog odbora Nacionalnog akreditacionog tela, što neće proći nezapaženo od strane Evropske asocijacije univerziteta. U nešto dužem roku, osetiće se ozbiljne posledice na terenu obezbeđivanja kvaliteta, pri čemu će mnogi vrsni predstavnici akademske zajednice odbijati da dalje participiraju u takvom okruženju, držeći se isključivo svojih katedara i laboratorija.

»

Pravosuđe se ne razmatra ozbiljno

Piše: **dr Goran Ilić**

Poverenik za samostalnost tužilaca

Foto: Zoran Žestić /Tanjug

Osnovni razlog za promenu ustavnih odredbi o pravosuđu jeste da se otkloni politički uticaj na pravosuđe. To je zadatak koji je Srbija preuzela na putu ka Evropskoj uniji. Međutim, čini se kao da se negde zagubio taj razlog tako da se u tzv. debati o izmeni Ustava koju sprovodi Ministarstvo pravde raspravlja o svemu i svačemu, osim o tome na koji način bi trebalo promeniti Ustav RS od 2006, da bi se eliminisao politički uticaj na pravosuđe. Na tim okruglim stolovima koji predstavljaju simulaciju javne rasprave od strane ljudi bliskih politici, kao i od organizacija napravljenih za potrebe rasprave, govori se o raznim temama, a sudstvo i tužilaštvo se najčešće predstavljaju u negativnom svetlu. Sudije i tužioci, danas u Srbiji, tobože nisu stručni, nisu odgovorni, a u pravosuđu vlada familijarnost. Svi ti nedostaci pravosuđa bi trebalo da posluže, iako se to najčešće ne govori otvoreno, da se suzi i ovo malo dostignute samostalnosti i nezavisnosti tužilaštva i sudstva. Organizatori rasprave kao da nisu svesni da upravo svi ti nedostaci sudstva i tužilaštva jesu argument da se politika liši uticaja na pravosuđe, jer su sve te manjkavosti proizvod sadašnjeg sistema u kome politika ima dominantnu ulogu u pravosuđu. Drugim rečima, ukoliko je pravosuđe zaista u toj meri loše kao što tvrde, lošim je pravosuđe učinila politika, koja donosi pravosudne zakone i ima presudan uticaj na izbor sudija i tužilaca.

Kada je već jasno da namera nije uklanjanje političkog uticaja, postavlja se pitanje šta se namerava? Na osnovu predloga jedne grupe organizacija bliskih Ministarstvu pravde zaključujemo da je ambicija da umesto depolitizacije dobijemo koncentraciju i relokaciju političkog uticaja. Dakle, namesto izbora u parlamentu, o sudijama i javnim tužiocima, prema tom predlogu, odlučivao bi predsednik Republike, koji je po pravilu i lider najveće stranke što ideju depolitizacije, kao što rekoh, pretvara u koncentraciju i premeštanje političkog uticaja sa jednog na drugi organ.

U vezi sa javnom raspravom, takođe, nije jasno ni na koji način će Ministarstvo pravde tretirati predloge za promenu Ustava koje su ponudile relevantne profesionalne i nevladine organizacije. Premda bi bilo logično, nema naznaka da će Ministarstvo ukoliko ne prihvati neki od ponuđenih predloga, izneti razloge zbog čega predlog nije prihvaćen i potom pružiti priliku javnosti da se o razlozima za odbijanje raspravlja.

Izbor tema, neprestano potenciranje nedostataka u pravosuđu koji navodno nemaju nikakve veze sa uticajem politike na pravosudni sistem, kao i činjenica da Ministarstvo pravde nije izašlo sa tekstom ustavnih amandmana, ukazali su nam na to da se stvarna zamisao u pogledu ustavnih promena prikriva i da će se desiti nešto neočekivano i loše, da se depolitizacija pravosuđa uopšte ozbiljno ne razmatra, tako da smo odlučili da ne učestvujemo u okruglim stolovima i na taj način sve izložene probleme učinimo vidljivijim.

Jasan signal da se ne želi depolitizacija jeste i letošnje odlučivanje Narodne skupštine o kandidatima za javne tužioce. Skoro jedna polovina kandidata koje je Državno veće tužilaca prosledilo Skupštini nije dobila glasove poslanika, jer jednostavno nisu bili po volji politike. Samo naivni mogu poverovati u to da će vladajuća koalicija u Narodnoj skupštini za par meseci izglasati promene Ustava i politiku liši bilo kakvog uticaja na izbor sudija i tužilaca, iako danas nije spremna da prepusti nijedno mesto starešine javnog tužilaštva. To jednostavno nema nikakvog rezona.

ju nezavisnost pravosuđa, već naprotiv, obezbeđuju mehanizme za jačanje političkog uticaja na pravosuđe".

Dva meseca pre nego što će se povući i obustaviti dalje učešće na izmenama Ustava, sva navedena udruženja u svom saopštenju za javnost objavljenom 6. septembra, ukazala su i na sledeće: da su u istraživanju o Ustavu koje je sprovedeno 2011, građani vrlo nisko ocenili zaštitu svojih ustavnih prava i izrazili gotovo dvotrećinski stav o politizovanosti pravosuđa, nedemokratičnosti usvajanja Ustava iz 2006. i nelegitimnosti usvajanja izmena Ustava bez javne rasprave.

"Uprkos ovim podacima", kaže se dalje u saopštenju, "Ministarstvo pravde je u postupku javnih konsultacija organizovalo jedan sastanak na kojem su udruženja imala samo pet minuta da predstave svoje predloge, ali je onemogućena debata o predloženim rešenjima. Vlada i Ministarstvo pravde ni tada, a ni kasnije nisu javnosti predstavili svoja rešenja za promenu Ustava."

OBRAZOVANJE

Burne reakcije struke pratile su krajem septembra i skupštinsko usvajanje seta prosvetnih zakona. Njihova zaključna ocena tih zakona nije prelazna, jer zadat je, kažu, veliki udarac autonomiji univerziteta, smanjen je uticaj nezavisnih tela na kreiranje obrazovnih politika i praćenje njihove realizacije, ugrožena su prava učenika na kvalitetno obrazovanje i uveden je niz mera koje se mogu politički zloupotrebiti na štetu samog obrazovnog sistema i društva uopšte.

Akademske institucije zajedno sa SANU u svom obraćanju Ministarstvu prosvete naročito su ukazivale na zakonske mere koje direktno narušavaju autonomiju univerziteta: smanjeno učešće predstavnika Univerziteta u Nacionalnom savetu za visoko obrazovanje (NSVO) sa 57 na 35 odsto, dok je u Upravnom odboru Nacionalnog akreditacionog tela od sedmoro članova, samo jedan koga predlažu univerziteti.

U svom odgovoru, ministar je podsetio da je usvajanju Zakona prethodila široka javna rasprava, a da su u radnoj grupi koja je radila na pripremi nacrta zakona bili i predstavnici akademske zajed-

nice. Zaboravio je jedino da pomene da je ta ista akademska zajednica svoje primedbe na prednacrt zakona o visokom obrazovanju iznela još u maju ove godine, tokom javne rasprave, kao i da je u julu NSVO njemu lično pismeno uputio svoje mišljenje istim povodom. Savet je u tom pismu naveo da nijedna od 35 sugestija na nacrt pomenutog akta nije usvojena i da bi predloženo rešenje moralo da ide na popravku pre nego što uđe u skupštinsku proceduru.

U pismu koje su NSVO, KONUS i SANU početkom novembra uputili ministru Šarčeviću, a u vezi sa neophodnim izmenama Zakona o visokom obrazovanju, rekli su i sledeće: "Suočeni sa stanjem koje uznemirava akademsku zajednicu, spremni smo da Vam ponudimo partnerstvo u prevazilaženju ove situacije." No, već 24. novembra, predsednik NSVO prof. dr Dejan Popović, predsednik SANU Vladimir Kostić i akademici Vladica Cvetković, Đorđe Šijački i Slobodan Grubačić, podneli su ostavke na svoje članstvo u NSVO što, sudeći po izostanku reakcije, ministra nije zabrinulo. U međuvremenu pokrenuta peticija Udruženja profesora i istraživača Srbije sa zahtevom za obustavu primene novih obrazovnih zakona ostala je za sada jedini oblik otpora struke političkoj uzurpaciji sistema obrazovanja.

A da priči nije kraj, i da će što zbog obesmišljenosti svoje uloge, što zbog profesionalne časti i ličnog integriteta, primera odustajanja i povlačenja struke iz važnih tela i daljih odlučivanja tek biti, potvrđuje se iz dana u dan. Vratimo li se na početak, na medije i na pravosuđe, jedna od poslednjih vesti glasi da je pet medijskih udruženja suspendovalo učešće u Stalnoj radnoj grupi za bezbednost novinara, nakon što je Prvo osnovno tužilaštvo odbacilo krivične prijave novinara napadnutih na predsedničkoj inauguraciji i nakon obrazloženja u kome su, praktično, sami novinari optuženi za pokušaj izazivanja nereda. Ali, u zemlji u kojoj je reč struke oduzeta, od sada je sve moguće. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Uskoro i bez mimikrije

Piše:
Nedim Sejdinović

Predsednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine, bivši član Radne grupe za izradu medijske strategije i "uslovni" član Stalne radne grupe za bezbednost novinara

Foto: Marija Janković

Iako uz turbulencije i mnoge probleme, činjenica je da su svi važni medijski akti od 2000. naovamo doneseni uz aktivno učešće medijskih i novinarskih udruženja, ako izuzmemo one u najmanju ruku nepromišljene izmene Zakona o javnom informisanju iz 2009. koje su donesene protivno htenju i interesu struke i koje su se, kako to biva, na kraju obile o glavu vladajućim strukturama. I medijski zakoni iz 2014, koji su proizašli iz Medijske strategije usvojene za Vlade Mirka Cvetkovića, doneseni su uz učešće predstavnika medijskih i novinarskih udruženja, i uz brojne javne rasprave. Neki važni delovi usvojeni su doduše tokom mračnih (među)partijskih dogovora, ali suštinska rešenja jesu bila u skladu sa zahtevima struke. Bilo je to u vreme dok se na velika vrata naše medijske i javne scene, bar ne u punom sjaju, nisu vratile sve aveti iz devedesetih koje, kad čuju reč demokratija i struka, odmah potežu pištolj. Medijski zakoni su u par proteklih godina izvrgnuti ruglu i provučeni kroz blato, medijske slobode razorene, pocepane na najsitnije delove, a stručna javnost koja je to kritikovala proglašena je za "vekovnog neprijatelja" sa kojim se valja surovo obračunati.

Iako iz različitih formalnih razloga, šest reprezentativnih medijskih i novinarskih udruženja (ASMEDI, NUNS, NDNV, ANEM, AOM i Lokal pres) napustilo je Radnu grupu za izradu Medijske strategije naprosto zbog toga što su u njoj dominirali nestručni ljudi, predstavnici praktično nepostojećih udruženja i predstavnici vlasti, koji su očigledno imali zadatak da realizuju unapred određenu političku agendu i pripremljena, čak u nekoliko navrata i javno saopštena rešenja. Udruženja su odbila da budu alibi za to. Osim toga, odmah se postavilo i pitanje celishodnosti. Donošenje strateškog dokumenta u zemlji u kojoj zakoni služe isključivo "za neprijatelje" otpočetka je apsurdna stvar, deluje kao jeftina dečja pozorišna predstava, mimikrija u kojoj se svi pravimo da nešto radimo a znamo da će kraj biti nesrećan.

Samo unekoliko situacija je drugačija sa Stalnom radnom grupom za bezbednosti novinara, koja je oformljena Sporazumom koji su pre bezmalo godinu dana potpisali Republičko javno tužilaštvo, Ministarstvo unutrašnjih poslova i novinarska i medijska udruženja, a koji je deo Akcionog plana za Poglavlje 23. Radna grupa je prvo postala debatni klub u kojem su nas predstavnici vlasti uveravali kako je zapravo teško bilo šta uraditi jer postoje brojne i nepremostive prepreke da se zaštite novinari koji su na udaru vlasti i nasilnika, pa su nas potom počeli uveravati da je bezbednost novinara u Srbiji veća nego u pojedinim zemljama EU... Dok smo mi zasedali, položaj novinara se drastično pogoršavao, a kap koja je prelila čašu bilo je besramno odbacivanje krivičnih prijava protiv napadača na novinare tokom inauguracije Aleksandra Vučića.

Pet udruženja (NUNS, NDNV, ANEM, AOM i ASMEDI) obustavilo je rad u ovoj radnoj grupi, zahtevajući sastanak sa republičkom javnom tužiteljkom Zagorkom Dolovac, na kojoj će biti razjašnjena ključna pitanja u vezi sa odbacivanjem krivičnih prijava. Na osnovu razgovora, udruženja će doneti odluku šta će dalje činiti – da li uopšte ima smisla sedeti u stalnoj radnoj grupi koja očigledno služi samo za zamazivanje očiju javnosti i štikliranje jedne tačke u pregovaračkom procesu?

Plašim se, međutim, da ćemo se i ovog vremena uskoro sećati sa nekom vrstom nostalgije. Vlast će, čini se, uskoro odustati od želje da bar zadovoljava forme demokratskih procesa i procedura, a najvažniji akti i odluke donosiće se u dubokom mraku, bez učešća struke i javnosti. Oni će se primenjivati u onoj meri koliko to vlasti bude koristilo za uspostavljanje totalitarne strukture društva, u onoj meri u kojoj će omogućavati a ne sprečavati da svi resursi države budu stavljeni u ruke jedne partije.

Zakoni koje nismo smeli ućutati

Na jučerašnjoj konferenciji za novinare, Udruženje profesora i istraživača u osnivanju predalo je peticiju protiv novousvojenih obrazovnih zakona. Peticija je dostupna na internet stranici www.upi.rs, a potpisivanje je moguće i nakon predaje. Zašto smo se odlučili na ovaj korak

Piše:
Milovan Šuvakov

Autor je viši naučni saradnik Instituta za fiziku u Beogradu

Foto: FoNet

U peticiji se zahteva hitno zaustavljanje implementacije svih zakona o obrazovanju usvojenih tokom septembra i oktobra, kao i početak rada na novim rešenjima u saradnji sa stručnjacima za obrazovanje. Peticiju je potpisalo oko dve hiljade sugrađana od kojih preko 1200 kolega sa naučnim ili nastavnim zvanjima, akademika, profesora i naučnika. Među potpisnicima se nalaze najveći stručnjaci iz oblasti obrazovanja koje naša zemlja ima. Bez obzira na to što neki od njih ne dele identičnu viziju obrazovanja u budućnosti, u jednom su složni – usvojeni zakoni mogu naneti veliku štetu obrazovanju, najdragocenijem društvenom sistemu koji jedna država ima.

Možda je najveći nedostatak novousvojenih zakona to što ne rešavaju niz problema koji su se nagomilali, ali ovde ćemo se, nažalost, baviti problemima koje su ovi zakoni doneli i okolnostima u kojima su usvojeni.

MIMO STRATEŠKIH SMERNICA UZ IGNORISANJE STRUČNJAKA

Zbog izuzetnog značaja obrazovnog sistema za budućnost društva, kao i zbog kompleksnosti ovog sistema koji uključuje veliki broj aktera, potreban uslov za pravilan i svrsishodan razvoj obrazovanja jeste postojanje strateških dokumenata. Vlada Republike Srbije je 2012. godine donela Strategiju razvoja obrazovanja do 2020, a 2015. godine i Akcioni plan za sprovođenje Strategije u narednom periodu. Ovi dokumenti su rezultat višemesečnog rada preko sto stručnjaka iz oblasti obrazovanja. Početkom godine aktuelni ministar je dao sebi za pravo da krovni dokument nazove spiskom lepih želja ne navodeći nijedan konkretan primer. Bila je to zapravo najava da se nova zakonska rešenja neće voditi strateškim smernicama. Na taj način je mišljenje jednog čoveka postalo važnije od ekspertize stotine stručnjaka, koji smatra da dokument plaćen novcem poreskih obveznika treba da završi u "kanti za smeće".

Svi zakoni su usvojeni po hitnom postupku kom je prethodila fingirana javna rasprava. Mišljenja Nacionalnog prosvetnog saveta (NPS) zaduženog za douniverzitetsko opšte obrazovanje, kao i Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje (NSVO), nisu uzeta u obzir.

ZAKON O DUALNOM OBRAZOVANJU

Pored promene već postojećih zakona, jesen 2017. godine pamtiće se i po donošenju potpuno novog obrazovnog zakona čija je misija podrazumevala ostvarenje jedne političke odluke: da postanemo zemlja jeftine radne snage. Radi se, naravno, o zakonu o dualnom obrazovanju. Ne ulazeći u besmislenost same političke odluke ili pogrešno shvaćenog načina na koji se obrazovni zakoni moraju donositi – kao rezultat stručnih rasprava, a ne političkih odluka – hajde da vidimo šta donosi ovaj zakon.

U ovom rizičnom procesu učenja, u kom je tanka granica između iskorišćavanja maloletne radne snage i procesa učenja, za očekivati je da se zakon primarno bavi zaštitom učenika. Međutim, upravo je obrnuto. Zakon pokazuje primarni interes u zaštiti poslodavca, predviđa neke obaveze za poslodavce, ali za njihovo neispunjavanje ne propisuje posledice, a broj kaznenih odredbi je minimalan. Oduzimajući učenicima prava koja propisuje Zakon o radu, oni postaju lišeni brojnih odrednica predviđenih za lica u radnom odnosu. Uprkos tome, Zakon o dualnom obrazovanju predviđa da učenici, u zavisnosti od programa, čak 80 odsto školovanja mogu provesti aktivno radeći kod poslodavca, i sa platom od 70 odsto minimalne cene rada. Imajući u vidu opšte stanje u društvu, sa pravom se pojavljuje strah da će se pojaviti brojne i teške zloupotrebe.

Pored stranih investitora za koje je i namenjen marketing koji stoji iza ove političke odluke, nije teško zamisliti lokalnog privrednika, sa vezama u stranci i Privrednoj komori, kako se sa direktorom škole upušta u biznis zasnovan na jeftinoj maloletnoj radnoj snazi. Teško je ostati ravnodušan na uskraćivanje ljudskih prava i zloupotrebu rada čak i kada govorimo o sličnom javno-privatnom partnerstvu u slučaju zatvora i osuđenika, a kamoli škola i maloletnih učenika.

ZAKON O OSNOVNAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Novi krovni zakon za obrazovanje, od vrtića do srednje škole, donosi nam opasnu centralizaciju upravljanja ustanovama budući da je predviđena da direktore ustanova imenuje i razrešava ministar. Spektar razloga zbog kojih direktor može biti razrešen toliko je širok da su zloupotrebe ne samo jednostavne, već su sasvim očekivane, a stiče se i utisak da je zakon i napisan upravo da bi i bi omogućio svakojake zloupotrebe. Na ovaj način, dobili smo ozakonjenu politizaciju upravljanja obrazovanjem i moćni mehanizam za pravljenje poslušnih direktora.

Zakon degradira NPS kao najviše nezavisno stručno telo. Pored toga što iz redova univerzitetskih stručnjaka umesto 15 članova, zakon predviđa samo tri, novina je i da NPS imenuje Vlada, a ne Skupština kao što je slučaj bio do sada. Bez obzira na to što se čitaocima može činiti nebitnim ko imenuje ovo telo, ipak je jasno da je jedino skupštinska procedura u izboru članova mogla koliko-toliko obezbediti nezavisnost rada. Kada Skupština formira nezavisna tela, ona se, prema svojim ingerencijama i pravnom statusu, nalaze u istom rangu sa Ministarstvom. S druge strane, prema novom Zakonu, ovo stručno telo postavlja se pod direktni uticaj Ministarstva, a smene predsednika i članova mogu da se obavljaju bez skupštinske rasprave.

Zakon obiluje mnogobrojnim propustima. Navešću samo jedan, koji jasno ilustruje posledicu odsustva komunikacije i savetovanja zakonodavca sa obrazovnim stručnjacima. Članom 49. je propisano vrednovanje kvaliteta rada ustanove na osnovu, između ostalog, postignuća učenika na nacionalnim testiranjima. Svako ko je imao imalo dodira sa obrazovanjem dobro razume da se na ovaj način ne može meriti kvalitet rada škole. Ova odredba Zakona jeste direktan udar na one škole u kojima se nalaze učenici iz porodica sa slabijim socio-ekonomskim statusom. Dostupno i pravedno obrazovanje koje predviđa Strategija je, po ministru, samo "lepa želja".

ZAKON O VISOKOM OBRAZOVANJU

Promene Zakona o visokom prate isti onaj obrazac koji smo mogli uočiti i u slučaju douniverzitetskog zakona. NSVO, koji je pandan NPS u visokom obrazovanju, takođe imenuje i razrešava ministar. Pored toga, i Privredna komora dobija pravo da imenuje svoje članove koji, zajedno sa članovima koje predlaže ministar, imaju većinu u ovom telu. Jasno je da i ovaj Zakon ima osnovni cilj da NSVO postavi u apsolutno podređen položaj u odnosu na Ministarstvo, a i ministra lično, čime se zapravo gubi smisao postojanja ovog stručnog tela.

Jedine stavke u kojima su kritike stručne javnosti na prvi pogled "uslišene" jeste broj mandata rektora i dekana. Iako je predlog Zakona predviđao neograničen broj funkcija, ipak je zadržano staro rešenje od dva mandata. Međutim, u prelaznim odredbama je predlagač zakona, vređajući inteligenciju građana, uneo stav koji kaže da se dosadašnji mandati ne broje prilikom primene ovog člana. Pored toga, novi Zakon omogućava profesorima da rade do sedamdesete godine života. Do sada je bilo moguće odložiti odlazak u penziju do 68. godine. Bez obzira na to što su produženja aktivne profesure oduvek i bila predviđena za poboljšanje nastavnog i naučnog procesa, ona su često, a po novom zakonu to će biti još izraženije, korišćena za potrebe ostajanja na funkcijama.

Pored svih štetnih promena koje je Zakon predvideo, možda je još pogubnije to što neki gorući problemi nisu adresirani novim Zakonom. Najvažniji nedostatak postojeće regulative, a koji nije promenjen, zastareo je model finansiranja iz prethodnog veka koji se ni terminološki, ni suštinski ne uklapa u novi zakonodavni okvir. Finansiranje i drugi problemi univerziteta nisu rešavani, kao ni problemi sa kojima se studenti suočavaju, osim što njihovi predstavnici sada neće ni moći da prisustvuju sednicama NSVO, što je do sada bilo propisano, već samo kada ih pozovu. Linearno finansiranje koje predviđa Strategija, kao i drugi koraci ka dostupnijem i pravednijem obrazovanju, i ovde ostaju samo "lepa želja".

KAKO NAM SE OVO DESILO

Ako sagledamo sve navedeno, ne možemo da se ne upitamo kako smo došli u ovu situaciju. Da li je presudan bio politički pritisak, ignorisanje stručnjaka tokom pravljenja nacrta zakona, nestručnost ministra ili ćutanje akademske zajednice? Fokusiraću se na ovo poslednje pošto je to teza koja se često čuje, koju sam i sâm često iznosio i gde možda ima najviše prostora da se stvari poprave. Kada pogledamo tok izrade zakona i njihovog usvajanja, možemo potvrditi da akademske institucije jesu aktivno učestvovale u javnim raspravama. NSVO, u čijoj je nadležnosti Zakon o visokom obrazovanju, imao je primedbu na skoro svaki član izmenjenih odredbi. Ako je mišljenje stručnog tela, plaćenog od para poreskih obveznika, da je nešto loše, ako svi univerziteti (KONUS) imaju potpuno isto mišljenje, nije očekivano da vlast to ignoriše. Da su okolnosti normalne, tj. da ova država funkcioniše na pravno valjan način, ova aktivnost akademskih institucija verovatno bi bila dovoljna. Pored delovanja institucija, činjenica je da je akademska zajednica u najvećoj meri oćutala usvajanje novih zakona. Da su ovi glasovi bili brojniji i izraženiji, moguće je da bi i tok javne rasprave i konačna zakonska rešenja bili drugačiji. Dakle, nije sporno da i akademska zajednica mora poneti svoj deo odgovornosti za loša zakonska rešenja. Upravo ovi događaji, loša rešenja, nedovoljno glasno delovanje prosvete i nauke i najodgovornijih ljudi u obrazovnoj politici, navelo je grupu profesora i istraživača da pokrenu peticiju protiv usvojenih obrazovnih zakona. Takođe, počeli smo da se okupljamo oko još jednog cilja – osnivanja Udruženja profesora i istraživača. Smatramo da će udruživanje omogućiti akademskoj zajednici da zauzme veću ulogu u važnim društvenim promenama. Udruženje koje će osigurati da više ne ćutimo. ¶

DRAGAN ILIĆ

Alo, licemeri

Mogli smo da u „Upitniku" vidimo snimak u kome dva bizgova tabaju i zajebavaju jednog dečaka. Gost emisije ministar Mladen Šarčević je kroz šalu opisao situaciju kao komičnu – jer „onom malom na čelu piše: maltretiraj me"! Ako na televiziji govorite o nasilju, ne smete sebi da dozvolite gaf da vam to bude smešno – pa da se još i zajebavate. Poruka koju šaljete je da jedno govorite a drugo radite, baš kao kada decu odmalena pojite rakijom na slavi – da pokažete kako je veliki, a posle se čudimo kad sa 18 pijani voze i slupaju se. Nije smešno

Moji sinovi, beogradski tinejdžeri, rekli su mi da je FB propala stvar i da služi samo da se matorci muvaju, dok se na Tviteru hejtuju. Jutjub kanale gledate ako ste gejmer, pa satima pratite prvenstvo sveta u LOL-u.

Ipak, na Jutjubu možete da vidite kako se klinci po Srbiji šibaju ili maltretiraju, pa onda poput trofeja to zakače na net. Prema starom pravilu masovne komunikacije, ukoliko nije na netu, nije se ni dogodilo. Pre ili kasnije, neko od odraslih vidi snimke i tada se zavrti još jedan krug javnog zgražavanja koji završi na televiziji.

Slučaj maltretiranja devojčice u Aranđelovcu tako je postao povod i tema emisije „Upitnik" na RTS-u. Glavni gost, ministar prosvete Šarčević, iz petnih žila se trudio da uveri javnost kako je u toku sa svakim problemom i svakim primerom vršnjačkog nasilja u Srbiji. Neposredno nakon emisije i posete predsednika Vučića aranđelovačkoj školi, formirano je i nekakvo Vladino telo za borbu protiv vršnjačkog nasilja kojem će predsedavati premijerka Brnabić, a uključiće se policija, obrazovanje, socijala, zdravstvo, ali i telekomunikacije. Nadam se da nisam izostavio nekog bez koga bi ova borba bila neuspešna, recimo Vulina i Vojsku. Takođe je neobično, bez sve šale, što se niko nije setio da pozove i predstavnike verskih zajednica, ili bi ekumenizam bio upadljiv, jer bi se svakako svi složili da je nasilje neprihvatljivo.

Žao mi je što već posle nekoliko redova jedna pozitivna poruka Vlade počinje da zvuči besmisleno i apsurdno. Plašim se da će ponovo posle nekoliko dana coktanja i zgražavanja, priča o nasilju otići u medijski zaborav, da ne kažem u Trash folder.

Prvi ozbiljan propust je definisanje pojma nasilja. Naše društvo je u toj meri inficirano nasiljem da je neverovatno glupo da se Vlada obruši na vršnjačko nasilje, ali će onda u drugi plan otići ono u porodici, ili ono prema ženama, što je uvek povezano sa odnosom prema deci. Nemoguće je precizno razgraničiti tipove nasilja, jer agresija ima osobinu prenosa poput spojenih posuda. Na primer, imate sledeću bajku iz Srbije koja može biti realna priča iz vašeg komšiluka. Ćale je višegodišnji nasilnik, traumiran kao policajac tokom surovih ratnih godina. Pojavljuje se nasilje nad suprugom, možda i nad decom koja su potpuno zapuštena, i onda ona krenu da tabaju – prvo vršnjake, a onda se okuraže i počnu da šamaraju i nastavnike. Možete li nabrojati koje se tu vrste nasilja pojavljuju, pogotovo ako neko još ostane bez posla, pa se pojave i socijalni i ekonomski problemi. Naša Vlada, čini mi se, kao u zdravstvu, želi da odredi šifru i spisak lekova, pa onda lečimo separatno – kad tata leši mamu, posebno kad zakači i decu, a treća služba će sa uključiti ako deca počnu da se mlate po školi. Posledica će biti ista kao kada sam pre nekoliko dana išao po uput i recept za antibiotik za mog tinejdžera koji je polomio palac na nozi, ali nema antibiotika za tu šifru bolesti. Morao sam sam da rešim problem – da kupim lek ili da ponovo stanem u red kod lekara.

Ako Predsednik koristi izraz „ološi" za neistomišljenike, uz nasilje koje se pojavljuje u svim sferama društva – od saobraćaja do sporta – nemoguće je decu držati ispod staklenog zvona i rešiti problem nekakvom kampanjom ili međuministarskom komisijom

Drugi ozbiljan problem je tretman nasilja u javnom diskursu. Ja, iskreno, ne vidim razliku između medijskog tretmana nasilja u Skupštini, kada Boškić gađa mišem Martinovića, ili kada Maja pokazuje modrice, kada se poslanici psuju na pasija kola, a posle sve informativne emisije, baš kao i društvene mreže, vrte to kao kad se klinci mlate u Aranđelovcu. Alo, licemeri! Kada u „Parovima" ili „Zadruzi" satima i danima jedni drugima psuju mater, ili Lepi Mića u dugim gaćama pokušava da isprovocira sedamdesetogodišnju glumicu da „pukne", to se posle vrti u tabloidima i „pregledima dana".

SAMO SAM SE ŠALIO: Ministar Šarčević u emisiji "Upitnik" RTS-a
Foto: *www.rts.rs*

Alo, licemeri! Zašto je onda grozno i čudno kada deca to isto rade i kače na društvene mreže – sa jedinom razlikom što su poslanici ili učesnici rijaliti programa super plaćeni likovi, bilo iz budžeta ili iz komercijalnih medija. Kada su emitovani snimci nasilja, novinari nisu aktere ni roditelje upozorili da ne otkrivaju identitet žrtve, iako je lice devojčice bilo blurovano. Svaki put kada je snimak emitovan, drage kolege, vi ste mlatili devojčicu! Koliko je meni poznato, jedino Televizija N1 nije emitovala snimak nasilja, štiteći dignitet žrtve. Dakle, samo jedna televizija se držala profesionalnih pravila o izveštavanju o nasilju nad maloletnicima.

Ćutaćemo mi roditelji o problemima u društvu, a deca će na isti način ćutati o nasilju jer oni mogu biti sledeći. To je prirodna reakcija samoočuvanja u društvu koje ne toleriše različita mišljenja i promoviše nasilje umesto dijaloga

Treći, možda najvažniji razlog što duboko sumnjam u iskrenost tog proklamovanog rata protiv vršnjačkog nasilja je – što bi rekao drug Staljin – kadrovske prirode. Plašim se da ukoliko pogledate aktuelne ministre koji će biti ti vitezovi u krstaškoj borbi, jasno vam je da tu ozbiljno nedostaju stručni kapaciteti. Ministar „socijale" koji je do pre nekoliko meseci bio ministar vojni i najavljivao dolazak 6 MiG-ova 29 „u fulu" (ovo je citat), danas se bavi nezanimljivom problematikom „socijale" i ratuje sa Zoranom Mihajlović, koja (iako je nominalno zadužena za građevinu) pokazuje osetljivost za pitanja ženske ravnopravnosti. Tu je i Vulin, koji je čovek ratoborne prirode, pa ne bi „legao" kao mirotvorac po školama i srpskim domovima. Siniša Mali se drži podalje od teme, imao je neprijatna lična iskustva, koja su vansudski poravnana. Policija bi tu bila najvažnija, ali kako verovati u autentičnost odluke da se spreči nasilje u školama, ako se danima policija u Kraljevu ne oglašava povodom primera kada je baš komšija policajac samoinicijativno mlatio decu u svom ulazu jer su „bila prebučna"? Uprkos lepim rečima na konferencijama za štampu, policija ipak veruje da treba da štiti svoje i da je batina iz raja izašla. Kulture nema, tu nema para, verske predstavnike niko nije zvao, medije niko ne pominje jer smo zaključili da u rijaliti programima gledanost skače kada se učesnici tabaju neuporedivo više nego kada se seksaju. Golotinja nije novost, al' kad se psuje ili mariše, to se gleda, što bi rekla koleginica sa TV Happy – uvatismo šer 20! Alo, licemeri!

Posebno sam ostao zatečen reakcijom ministra prosvete u emisiji „Upitnik", kada je emitovan snimak kako se nekoliko tinejdžera mlati u školi. Naravno, on je upoznat sa slučajem i, naravno, oni su se posle pomirili i postali najbolji drugari – onaj mali što ga biju i ona dva bizgova što su ga tabali i zajebavali. Niko opet nije pominjao ostale bizgove što su snimali i navijali sa strane. Minister Šarčević je kroz šalu opisao situaciju kao komičnu – jer „onom malom na čelu piše: maltretiraj me"! Pa baš i da je tako, pa baš i da su danas najbolji drugovi, u šta duboko sumnjam, ako na televiziji govorite o nasilju ne smete sebi da dozvolite gaf da vam to bude smešno – pa da se još i zajebavate. Poruka koju šaljete je da jedno govorite a drugo radite, baš kao kada decu odmalena pojite rakijom na slavi – da pokažete kako je veliki, a posle se čudimo kad sa 18 pijani voze i slupaju se.

Nije smešno!

Na kraju, govorilo se o uticaju društvenih mreža, ali na način one veštačke dileme: šta je starije, kokoška ili jaje. Da li je nasilje inicirano društvenim mrežama, ili se prvo desi nasilje pa se posle nastavlja onlajn? Plašim se da smo ovu bitku izgubili, jer ako Predsednik koristi izraz „ološi" za neistomišljenike, uz nasilje koje se pojavljuje u svim sferama društva – od saobraćaja do sporta – nemoguće je decu držati ispod staklenog zvona i rešiti problem nekakvom kampanjom ili međuministarskom komisijom.

Problem će u suštini biti ona nema većina, ona apatična masa koja će u školi ili na društvenim mrežama pratiti ko koga mlati, da bi odredila ko je tu najjači i da se prikloni nemoj većini da ne bi jednom bio ili bila određena i markirana kao žrtva. Ćutaćemo mi roditelji o problemima u društvu, a deca će na isti način ćutati o nasilju jer oni mogu biti sledeći. To je prirodna reakcija samoočuvanja u društvu koje ne toleriše različita mišljenja i promoviše nasilje umesto dijaloga.

Zato nije smešno, jer nismo još naučili da razgovaramo, umesto da se bijemo... ¶

Škola smrti

Svetski prvaci u masovnom ubistvu postali su svetski prvaci u sučeljavanju sa mračnim periodom svoje istorije. Dok se u Nemačkoj prisećaju nacističkih zločina počinjenih pre sedamosam decenija, a mi u zaborav potiskujemo sopstvene zločine počinjene pre dvadesetak godina, pred našim očima dešavaju se novi zločini zbog kojih će se neko jednom kajati, ili neće

Piše: **Ivan Ivanji**

Prvi veliki pogrom Jevreja u nacističkoj Nemačkoj organizovan je 9. i 10. novembra 1938. godine. U ta dva dana paljene su sinagoge, demolirane trgovačke radnje u jevrejskom vlasništvu; po naređenju Jozefa Gebelsa i šefa esesovske tajne službe Rajnharda Hajdriha, Jevreje su hapsili, maltretirali i ubijali.

Formalni povod za "Kristalnu noć" bilo je ubistvo nemačkog diplomate Ernsta fon Rata, na koga je 7. novembra u Parizu pucao sedamnaestogodišnji poljski Jevrejin Heršel Grinspan. Zapravo se samo čekalo na pravi trenutak za obračun, za početak istrebljenja Jevreja, za "konačno rešenje", kako su govorili nacisti. Još od dolaska Hitlera na vlast aprila 1933, Jevrejima u Nemačkoj bilo je zabranjeno da se bave advokaturom, otpušteni su iz državne službe, a jevrejski lekari više nisu smeli da rade u državnim bolnicama. Sledećih godina Jevrejima je zabranjeno čak i da ulaze u državne institucije; morali su da prijave ako poseduju više od 5.000 maraka; nisu smeli da koriste banje.

"Zakon za zaštitu nemačke krvi" 1935. godine zabranio je mešovite brakove, pa i polni odnos između Jevreja i nejevreja, a postojeći mešoviti brakovi proglašeni su ništavnim. Jevrejima nije dozvoljeno da drže "arijevsku" poslugu. "Imperijalni građanski zakon" utvrdio je da Jevreji sa nemačkim državljanstvom nisu "građani Imperije", u njihove pasoše udaren je pečat sa velikim slovom J. Taj zakon je utvrdio i da je Jevrejin svako ko među babama i dedama ima troje Jevreja, a takođe i ko ima dvoje baba ili deda Jevreja, a venčan je sa Jevrejinom/Jevrejkom. Nejevrejsko poreklo valjalo je dokazati.

U Nemačkoj se tek od sedamdesetih godina prošlog veka ozbiljnije, svečanije i sa pijetetom na razne načine podseća na holokaust. To nije bilo tako prvih decenija posle završetka Drugog svetskog rata. Nemački istoričar Edgar Volfrum piše da je do preokreta došlo tek nakon što je na prvom programu državne televizije ARD emitovana američka televizijska serija "Holokaust". Činjenica je da je pomen na "Noć pogroma" širom Nemačke počeo pojedinačno da se održava tek od 1978. godine, a u organizaciji države tek od njene pedesetogodišnjice 1988. Savezna Republika Nemačka od 1996. u saveznom parlamentu obeležava sećanje na dan oslobođenja Aušvica, 27. januara.

Često sam u Nemačkoj i Austriji u svečanim salama, crkvama, bibliotekama, školama i na univerzitetima nastupao kao "svedok vremena". S jedne strane to mi je dosadilo, jer uvek govorim jedno te isto i odgovaram na slična pitanja, s druge strane smatram svojom obavezom da se odazovem, pogotovu od kada nas, koji smo preživeli koncentracione logore, ima sve manje. Ja se tada trudim da se ne žalim na prošlost, najzadovoljniji sam kada uprkos tome što ništa ne prećutkujem o svim strahotama, uspem da nasmejem publiku naviknutu tim povodom na jadikovke i patos.

Povodom obeležavanja "Kristalne noći", ove godine su me kao počasnog gosta i svedoka vremena pozvali u Dahau i obližnji Bajrojt da govorim i čitam iz svojih knjiga u svečanim salama većnica i školama. U Dahauu je bio napravljen prvi nacistički koncentracioni logor. Zvali su ga i "škola smrti", jer su tu na obuku išli stražari drugih koncentracionih logora.

ZAŠTO NAS JEVREJI UBIJAJU

Da li će nastup povodom obeležavanja zločina uspeti ili biti dosadan slušaocima u priličnoj meri zavisi od organizatora i moderatora. Ne valja ako mlade ljude prisiljavaju da prisustvuju takvim priredbama. U jednoj bečkoj gimnaziji zapazio sam koliko su učenici, koje je su profesori verovatno prisilili da prisustvuju mom nastupu, bili nezainteresovani. Pitao sam ih šta im je. Jedan momak mi je drsko odgovorio: "Mene politika ne zanima!" Odgovorio sam mu: "Ne brini se, politika će se zanimati za tebe".

Ovoga puta u Bavarskoj organizator, moderator, domaćin u ime grada, po potrebi i šofer, bio je luteranski sveštenik Bjern Mensing, veseo, duhovit čovek. Sve je teklo po planu, mada je spremio veoma gust program: za tri dana šest nastupa, svako pre podne i svake večeri. Dosta toga je za vreme ove male "bavarske turneje" bilo kao i inače, ali želim da naglasim tri događaja.

Prvog dana u Dahauu bio sam u državnoj stručnoj školi. Imponirala mi je već spolja, arhitektura moderna, hol širok, dugačak i visok kao u nekom hotelu. U razgovoru sa direktorom najzad sam shvatio šta je dualno obrazovanje u visoko razvijenoj zemlji. Tu školu u jednom malom mestu – Dahau ima 46.700 stanovnika – pohađa 1.700 učenica i učenika 48

OPOMENA ZA BUDUĆNOST:
Memorijalni centar logora Dahau
Foto: Pixbay

različitih nacionalnosti. Pripremaju se za devet profesija: za bankarske činovnike i prodavce/prodavačice; iz metalske struke posebno za mehaničare za klimatizaciju, vodoinstalaciju, ali i različite automate; za razna zanimanja iz farbarsko/molerske struke ili za stolare. Kursevi su različito organizovani prema profesijama, neki učenici su po četiri dana nedeljno u svojim firmama, a peti u školi, neki tri nedelje u firmi, pa svake četvrte u školi. Podeljeni su na 81 razred. Uslov je da je učenik završio devet razreda obavezne škole i da je našao posao u nekoj firmi, što nije problem, jer mnoga preduzeća vape za đacima, budućim kvalifikovanim radnicima i saradnicima, nude već i plate i razne beneficije.

Mom predavanju je prisustvovalo 140 učenika starosti između 16 i 20 godina. Na pitanje ko od njih govori dva ili više jezika, više od polovine je podiglo ruku.

Pop Mensing me je predstavio, pitao za detinjstvo, porodicu, kako i gde sam išao u školu, da bi došao do toga da sam imao dvanaest godina kada su mi ubili roditelje; bio sam mlađi od najmlađih prisutnih učenika kad su me strpali u koncentracioni logor. Na pitanje zašto uprkos takvoj prošlosti volim nemački jezik i dolazim u Nemačku, rekao sam da su prvi zatvorenici u koncentracionim logorima – pa i u Dahauu – bili Nemci, nemački komunisti, socijaldemokrate, Jehovini svedoci, homoseksualci i protivnici Hitlerovog režima, a tek od novembra 1938. godine nemački Jevreji, od 1940. godine pripadnici porobljenih nacija. Ne treba govoriti o "Nemcima", nego ko je bio zatvoren, ko stražar, ko žrtva, ko dželat, a ko pripadnik ogromne većine koja je samo gledala – propovedao sam oduvek, pa i ovom prilikom. Sve je proticalo kao toliko puta do sada. Usledila su pitanja, razgovor, zatim su mi prilazili pojedinačno. Jedan razgovor me je zaprepastio.

Jedan crnokosi, rekao bih dvadesetogodišnji momak me je pitao: "Zašto vi Jevreji proganjate i ubijate nas Palestince?" Bio sam iznenađen, ali sam ostao smiren. Podsetio sam ga šta sam govorio o Nemcima, pa rekao da ne kaže "Jevreji", jer i među njima ima zločinaca, ali i onih koji se zalažu za palestinsku stvar, a da većina, kao i uvek, samo posmatra. Rekao mi je da je on Arapin, Palestinac, da je u Nemačku stigao preko Sirije i nastavio: "Zašto ste nam oteli našu zemlju?"

Predložio sam mu da pažljivo proveri u Kuranu šta tamo piše o tom problemu. Praotac Avram je zajednički. Po jevrejskom, hrišćanskom i muslimanskom verovanju, Arapi su potomci njegovog prvog, vanbračnog sina Ismaila iz ljubavne veze sa lepom Egipćankom Hagar, a Jevreji od mlađeg sina Isaka čija je majka Sara. Kad se rodio Isak, Hagar i Ismail su oterani u pustinju, ali Bog im je tamo napravio oazu i obećao da će postati veliki narod, obećao je da će Isak biti predak jevrejskog naroda. Prema Božjoj volji, zemlja je, dakle, zajednička i zajedno treba tu da žive.

Odsutno je klimao glavom, nisam imao utisak da smo se razumeli, nije nastavio da diskutuje, nije se ni rukovao, ni pozdravio, a kamoli zahvalio na razgovoru. Okrenuo se i otišao. Momak je odisao strašnom mržnjom, kakvu nikada u životu nisam osetio. Tačno sam mogao da zamislim da je u stanju da jednog dana sebi oduzme život i pritom što više "neprijatelja" povede u smrt.

Niko nije čuo naš razgovor. Kolebao sam se šta da radim, ali odlučio sam da direktoru škole ne ispričam ništa, jer bi lako ustanovio ko je bio moj palestinski sagovornik. Direktor nas je odveo na ručak u školsku menzu. Jeli smo isto što i učenici – veoma dobro, ne mnogo gore nego iste večeri u tradicionalnoj gostionici na poziv gradonačelnika. Dok smo jeli, pomislio sam kako se u trenutku dok mi obeležavamo zločine od pre osam decenija, pred našim očima čine drugi zločini koje će možda jednom neko obeležavati. Ili neće. »

NEPREĆUTATI ZLOČINE:
Ivan Ivanji na panelu u Dahauu
Foto: A. Ivanji

NI TRAGA NIKOLAJU VELIMIROVIĆU

Boravak u Memorijalnom centru logora Dahau iskoristio sam da pokušam da što više saznam o zatočeništvu Nikolaja Velimirovića koga je Srpska pravoslavna crkva proglasila za svetitelja 19. maja 2003. godine. Sve njegove biografije se slažu da je zajedno sa patrijarhom Gavrilom Dožićem krajem septembra 1944. godine upućen prvo u Austriju, pa u koncentracioni logor Dahau, ali njegovo oslobađanje opisuju različito, odnosno da li je do njega došlo već u decembru iste ili u aprilu ili čak maju naredne godine. Rukopis njegove knjige napisane u logoru "Kroz tamnički prozor", prema nekim izvorima, pronađen je tek 1985. godine. Citat iz te knjige: "Sva moderna gesla evropska sastavili su Židi, koji su Hrista razapeli: i demokratiju, i štrajkove, i socijalizam, i ateizam, i toleranciju svih vera, i pacifizam, i sveopštu revoluciju, i kapitalizam, i komunizam. Sve su to izumi Židova, odnosno oca njihova, đavola." ("Vreme" je o toj knjizi i tom citatu već pisalo u broju 647 od 29. maja 2003). Vladika Amfilohije je u svom stilu objašnjavao da to nisu reči mržnje, već velike ljubavi. Meni se činilo da bi taj tekst savršeno odgovarao nacističkoj propagandi, ali nije znala za njega ili nije htela da ga iskoristi. Sve sam to hteo da proverim u arhivu na licu mesta, ali sam se razočarao.

Postoje podaci da je nacistička vlast od početka rata sve uhapšene sveštenike raznih veroispovesti prebacivala u koncentracioni logor Dahau i smestila u tri posebne, odvojene barake. O tome postoje precizni podaci. Kroz Dahau je prošlo 2.720 sveštenih lica, najviše poljskih katoličkih sveštenika. Pravoslavnih sveštenika bilo je dvadeset dva. Sveštenici su imali neke beneficije: veće sledovanje hleba, četvrt litre vina i šoljicu kakaa dnevno, što je plaćao Vatikan. Uprkos tome njih 1.034 je preminulo u logoru. Imena Gavrila Dožića i Nikolaja Velimirovića nema među njima.

Mimo tih baraka postojao je i takozvani "Počasni bunker" (*Ehrenbunker)* u kome su se nalazile posebno važne ličnosti za nacističku vlast. Ovde zatočeni zatvorenici imali su sopstveno dvorište, sledovanja hrane kao nemački oficiri. Među njima je, na primer, bio i protestantski biskup Martin Nimeler, osnivač Ispovedne crkve *(Bekennende Kirche)* koja se, za razliku od zvanične Luteranske crkve, oštro suprotstavljala Hitleru. Naravno da u arhivu Memorijalnog centra postoji i lista tih "počasnih zatvorenika", ali ni na njoj nema imena Dožić i Velimirović.

Aprila 1945. godine stotinak posebnih, iz različitih razloga esesovcima važnih zatvorenika iz logora Buhenvald, Mauthauzen i Flosenburg prebačeni su u Dahau, pa pod strogom stražom kao taoci vođeni prema jugu i najzad 4. maja predati Amerikancima. Postoji spisak i tih ličnosti, navedena su tri Jugoslovena: Hinko Dračić, pukovnik, Novak A. Popović, rukovodilac pošte i Dimitrije Tomačevski, novinar, ali imena Gavrilo Dožić i Nikolaj Velimirović ni tu nisu evidentirana.

Arhivari Memorijalnog centra Dahau i njegova upravnica dr Gabrijela Hamerman sležu ramenima na pitanje o ovoj dvojici. Ne isključuju da su patrijarh Gavrilo Dožić i vladika Nikolaj Velimirović bili u koncentracionom logoru Dahau i to u "počasnom bunkeru", kažu da ne mogu da poreknu nešto o čemu nemaju podataka, ali smatraju čudnim da se baš tako istaknutim ličnostima izgubio trag. Na tome se završava i moj pokušaj da saznam nešto više o boravku jednog svetitelja Srpske pravoslavne crkve u carstvu pakla, u kome sam i ja gostovao.

KABALAT ŠABAT

Moj domaćin, pop Bjern Mensing, održavao je odlične veze i sa predstavnicima drugih veroispovesti, posebno sa liberalnom zajednicom Jevreja u Minhenu. Ona ga je pozvala na posebno subotnje bogoslužen je u pomen Noći pogroma. Još dok je pripremao moje gostovanje, pitao me je da li bih želeo zajedno sa njim da prisustvujem tom događaju. Odgovorio sam potvrdno. Posle toga mi je pisao i rabin i pitao da li bih kao svedok vremena govorio pred vernicima. Odgovorio sam da bi mi to bila čast.

Kabalat šabat – doček subote – slavi se u svim sinagogama na svetu u petak uveče. Smatra se da "sedmi dan", kada se Bog odmarao od stvaranja sveta, počinje sa sumrakom u petak i traje do sumraka u subotu. Redosled svetih radnji, pesama i molitvi strogo je propisan. Ritual počinje tako što žene pale dve sveće. Dok se pevaju određene pesme koje izvodi kantor i dok rabin govori molitve, čas se ustaje, čas seda, u određenom trenutku se okreće prema otvorenim vratima, čime se subota dočekuje kao verenica. Služba se završava molitvom kiduš. Posle toga se kod kuće, ali može i odmah po izlasku iz molitvenog u drugi prostor sinagoge, čaša vina iz specijalnog pehara prelije preko posebnog hleba sličnom srp-

skom slavskom kolaču, te može da počne svečana subotnja večera. Ja sam na takvoj službi učestvovao samo jednom, 2011. godine u Opatiji kada je na susretu potomaka jugoslovenskih Jevreja sa svih meridijana službu vodio beogradski glavni rabin Isak Asiel. Kao dete nikad nisam bio na jevrejskim službama božjim.

Ja sam prvo mislio da treba da govorim u sali gde će se jesti i piti – najavili su da će posle službe biti večera – tek kasnije mi je rabin Kučera, poreklom Čeh, rekao da treba da govorim za vreme zvaničnog obreda. Rekao sam da mislim da ne mogu, jer niti sam obrezan, čime se jevrejski dečaci primaju u izabrani narod, niti sam imao barmicvu, jevrejsku varijantu prve pričesti, ali rabin je tvrdio da to nema veze ako sam od jevrejske majke, ja sam Jevrejin.

Ranije razmišljajući šta da kažem, nameravao sam da provociram, da, baš kao mladom Palestincu, govorim o praocu Avrahamu i lepoj Hagar, njegovom vanbračnom sinu Ismailu, da navijam za Palestince, a protiv izraelske vlade, ali sam došao do zaključka da to u toku verskog rituala ne treba da činim, da ne smem da vređam domaćine, pogotovu što se radilo o pomenu na Noć pogroma 1938.

Trudio sam se da govorim svečanije nego inače, pričao o novosadskoj raciji i da je baš tada – januara 1942. godine – bio moj trinaesti rođendan, da sam tada bio u porodici vernika, to bi bila moja barmicva. Na kraju sam svima poželeo mir na nemačkom, ali dodao sam i hebrejsku reč za mir "šalom", a posle nje arapsku "salem". Mislim da je poruka bila jasna.

Kantor tokom liturgije pored rabina igra važnu ulogu. U Minhenu kantor je Nikola David rođen u Banatu, u Beloj Crkvi, studije pevanja završio je kod Biserke Cvejić, pevao u operi u Novom Sadu, docnije u nekim nemačkim operama, tek je kao zreli, kompletni umetnik odlučio da u Berlinu završi i posebnu versku školu za jevrejske kantore. Dugo smo razgovarali uz dobre zalogaje i košer vino. Jeste, postoji i košer vino, da bi se došlo do njega treba se pridržavati mnogih pravila – berba sme da počne tek četiri godine pošto je posađen vinograd, svake sedme godine berba je zabranjena, vinograd treba da se odmori, u vinogradu ne sme da bude drugih biljaka osim jedne vrste loze, ne koriste se mašine, a sve alatke koje su upotrebljavaju prethodno mora da blagosilja rabin, u subotu ne sme da se radi u vinogradu. Ne znam kakvih još pravila ima, ali je vino bilo odlično. Religiozni Jevreji jedu samo košer jela, piju samo košer pića. To poskupljuje te proizvode. Košer vino u Minhenu bilo je jedno od boljih sa kojim sam ikada nazdravljao u Nemačkoj.

Bio bi ovo dobar kraj za tekst, da sam pisao putopis. Ali sam pisao o ophođenju jednog naroda sa sopstvenim zločinima, o procesu "sučeljavanja sa istorijom", koji je kod nas izostao. Ovaj tekst je još jedno podsećanje ne samo na holokaust, već i na, za većinu ljudi, neshvatljivu kolektivnu mržnju prema pripadnicima neke druge nacije ili vere, kakva je zavladala i u Jugoslaviji devedesetih godina, a koju sam prepoznao u pogledu mladog Palestinca koji je iz Sirije izbegao u Nemačku gde se školuje za mehaničara ili molera. ¶

HUGH JACKMAN
ZAC EFRON
MICHELLE WILLIAMS
REBECCA FERGUSON
ZENDAYA
VELIČANSTVENI ŠOUMEN
TWENTIETH CENTURY FOX PRESENTS A LAURENCE MARK / CHERNIN ENTERTAINMENT PRODUCTION HUGH JACKMAN "THE GREATEST SHOWMAN" ZAC EFRON MICHELLE WILLIAMS REBECCA FERGUSON ZENDAYA
COSTUME DESIGNER ELLEN MIROJNICK MUSIC BY BENJ PASEK & JUSTIN PAUL SCORE BY JOHN DEBNEY & JOSEPH TRAPANESE PRODUCTION DESIGNER NATHAN CROWLEY DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY SEAMUS McGARVEY, ASC/BSC EXECUTIVE PRODUCERS JAMES MANGOLD DONALD J. LEE, JR. TONIA DAVIS
PRODUCED BY LAURENCE MARK, p.g.a. PETER CHERNIN, p.g.a. JENNO TOPPING, p.g.a. STORY BY JENNY BICKS SCREENPLAY BY JENNY BICKS AND BILL CONDON DIRECTED BY MICHAEL GRACEY
CHERNIN
MCF
U BIOSKOPIMA OD 28. DECEMBRA

LJUBOMIR ŽIVKOV

Nova kuća

Nije li odveć dugo prošlost bila naša kuća? Toliko je slavna i veličanstvena bila da smo je uvek voleli više od tadašnjosti (sadašnjosti), sad nam možda prvi put ne tako davna prošlost, u kojoj smo i sami bili hiperaktivni, postaje neprijatna

Ratni zločinci su velika tajna. Upoznaj naše zločince da bi ih više voleo. Dobrodošli u zemlju ratnih zločinaca. Čuvajmo naše zločince barem koliko čuvamo zelenilo u našim gradovima: kao što su šume pluća grada (ko li je to smislio), tako su ratni zločinci pluća naroda. Dobro čini ratnom zločincu i dobru se nadaj. Ko spase jednog ratnog zločinca, spasao je vaskoliko zločinstvo. Nije li Srbija fer i korektno skrivala gen. Mladića pred omčama haških šintera naoštrenih da osude sve što je srpsko? Zar nije postignut možda i istorijski rekord u jataštvu, gde je glavni jatak bila naša bleda mati, Srbija, a kad je ona, sirota, digla ruke, narodni heroj pao je na teret svojte, pa je jednog za sve nas Srbe crnog dana odlučeno da bude pronađen, a jednog drugog crnog dana i zarobljen.

Kad nesrećni, poremećeni pojedinac, ili kriminalac, koji se zaneo ili preračunao, liši nekoga života, škrgućemo zubima i kivni smo što nemamo više smrtnu kaznu, sasvim je, pak, drugo ako naš oficir prekardaši braneći naš vavek ugroženi nacion: naravno da te svi blagosiljamo, ta ubijao si iz najviših, najplemenitijih pobuda, ne ti lično, zato i jesi vrhovni komandant, da neprijatne scene ne možeš ni kroz durbin svojim očima da vidiš, a ako se koji od tih opravdanih pokolja tu i tamo oteo kontroli, šta se može, kao i u umetnosti, i u ratovanju se može preterati, može se prekoračiti prirodna mera, što se sa Mladić Ratkom izgleda baš i desilo. Otkako je sam postao svoj modni kreator, otkako je na jugoslovensku uniformu nakalemio kapu Stepe Stepanovića, postao je sam sebi predak, a za razliku od ne znam ni koliko stotina jugoslovenskih generalskih dembelana koji su iz vila dobijenih od države tu i tamo odlazili na manevre i jeli pasulj iz porcije, ovome se vojnom licu otvorilo polje rada o kakvom na Vojnoj akademiji nije moglo ni da sanja, obrelo se u košmaru kao vrhovni zapovednik pitoreskne raznorodne armije, i postupalo prema neprijateljskoj živoj sili još oštrije nego što je bilo dresirano, a prema svima koji su se mogli razviti u neprijateljsku živu silu preduzimalo je preventivne, temeljite mere.

Srbija koja, kao što znamo, nije sa ratom u Hrvatskoj i Bosni ništa imala, ipak je postala priručni Paragvaj, sakrivane i zbrinute Srbe koje smo teška srca nakonec ipak morali da predajemo vozili smo u Hag vladinim avionom, njihovim porodicama kupovali smo avionske karte, slali tamo naše lekare kad smo posumnjali da haški doktori gaze Hipokratovu zakletvu i truju naše heroje, država je poklanjala "oktavije" da čeljad i bračne družice na jedvite jade izručenih oficira imaju čime da se voze do aerodroma, ili do same Holandije, utoliko je Mladić Ratko bio doveden u neravnopravan položaj: da ga nismo toliko dugo bratski skrivali, nego da smo ga ranije predali, njegov sin bi dobio limuzinu, avionske karte da obilazi tatu, a tata se pod budnim okom haškog nutricioniste ne bi možda ni razboleo, nego je platio danak i suvoj i nezdravoj hrani na koju ga je njegov nezavidni položaj begunca primoravao. Izašao bi mlađi i zdraviji pred dušmane koji su razdoblje generalove što bi se reklo nedostupnosti iskoristili da pronađu ili fabrikuju još više dokaza nego što bi inače imali.

Hagu smo poslali rekonvalescenta, bledu senku generalovu, ali to se već dešavalo sa istaknutim a nestanutim zločincima iz Drugog svetskog rata: dok mu tragači stanu na rep, ovaj napuni devedeset leta, izlapi, ili ostavi na komšije u nekoj varošici divan utisak, pa se svi čudom čude kako je tobožnji zlikovac mogao toliko da se prodobri, uprepodobi, preruši ili preobrazi! Dok je bilo smrtne kazne morao si zločinca da lečiš, da mu povratiš pamćenje, i da ga postaviš na noge lagane, da ga ove drže uspravnim dok streljački vod u mutno praskozorje ne dočeka čeka izvršnu komandu. Tja, ratni zločini ne zastarevaju, ali zločinci zastarevaju, stare kao i ma ko drugi, oni koji su, da tako kažem blagovremeno dopali Haškog suda, već su na slobodi, i studenti Vojne akademije hrle da iz njihovih usta čuju kako se veličanstveni vojni zanat sprovodi u život, u Akademiji su se nadali da će imati još jednog počasnog predavača, što se naprasno i gorko izjalovilo; fudbaleri novosadskog trećerazrednog kluba izašli su na zeleni tepih u majicama sa likom osuđenog generala (koji ima pravo da se žali na okrutnu presudu), predsednik Vučić na rukama još ima lepilo kojim je učvršćivao ulične table za generalov nesuđeni Bulevar, izlažući se opasnosti da padne sa merdevina skidao je vlastoručno table sa imenom streljanog Zorana Đinđića (kome podiže neverovatan streloviti spomenik), sve ono za šta se kao sasvim mlad čovek malo je reći zalagao – propalo je, virovitice, karlovci, ogulini, karlobagovi, sve se izdaleka kezi u mrskoj nestvarnosti, i šta drugo reći nego – šta je bilo bilo je, okrenimo se budućnosti.

Kamo bismo drugde? Sadašnjost isto nije blistava – unatoč novogodišnjim ukrasima koji šljašte mesecima pre i posle najluđe noći, unatoč jarbolu kakav niko u Evropi nema – dakle, sve ono što nam je poznato, i prošlost i sadašnjost, ne služi nam na čast i ne dopada nam se, preostaje nam samo da se radujemo nepoznatom i nedogođenom, pa su predsednikov kopernikanski pristup i poklič za svaku hvalu. ¶

Intervju: Dr Dejan Maslikoviić, pomoćnik ministra kulture i informisanja

Ka novoj formi

“Ako mi ne obavimo proces digitalizacije naše kulture, nećemo biti vidljivi. Mladi sve što ih zanima traže na Guglu, i ako naše kulture nema na internetu, neće ni znati da ona postoji”

Foto: Milovan Milenković

Digitalizacija je nova tema naše svakodnevice. Promovisala ju je premijerka Ana Brnabić u ekspozeu na početku svog mandata kao jedan od ključnih prioriteta nove Vlade Srbije, a ocenu da već nakon sto dana rada imamo prve rezultate potkrepila je uspešnom automatskom overom zdravstvenih knjižica. Primer je bio dobar zato što je blizak većini stanovnika Srbije, iako je skrenuo pažnju sa kulture gde je, vrlo moguće, proces digitalizacije u našoj zemlji trenutno najviše odmakao ka postavljenom cilju.

Uskoro se očekuje da Vlada Srbije usvoji Smernice za digitalizaciju kulturnog nasleđa, početkom novembra Ministarstvo kulture i informisanja je usvojilo Pravilnik o digitalizaciji bibliotečke građe i izvora – prvi pravni akt ove vrste, na sajtu COBIB.SR uzajamne bibliografsko-kataloške baze podataka piše da “podatke unosi više od 190 srpskih biblioteka” što je “33.000 linkova do e-izvora, 1,6 miliona knjiga, 780.000 članaka, 70.000 časopisa i novina, 190.000 neknjižne građe”, u muzejima je digitalizovano oko 700.000 jedinica a u zavodima za zaštitu spomenika kulture 2500 nepokretnih kulturnih dobara – neki su od podataka kojima Dejan Maslikoviić, pomoćnik ministra za razvoj digitalne istraživačke infrastrukture u oblasti kulture i umetnosti, ilustruje najnovije rezultate Vlade Srbije u procesu digitalizacije kulturnog nasleđa.

“VREME”: Šta je obuhvaćeno odrednicom “kulturno nasleđe”?

DEJAN MASLIKOVIĆ: U principu, trebalo bi sve da postoji u digitalnom obliku. Mi to nazivamo digitalnom transformacijom ustanova kulture, što znači da će kustosi, arhivari, bibliotekari imati sistem u kome će se baviti obradom podataka za koje su odgovorni. Imaće evidenciju o ulasku nekog kuturnog dobra u ustanovu, njegovoj zaštiti, konzervaciji, izlaganju, putovanjima u inostranstvo, oštećenjima, popravkama. Moći će da vrše analitiku i statistiku o svakom kulturnom dobru. Inače, digitalizacija je moguća samo za ona kulturna dobra koja su restaurirana i konzervirana. Recimo, staru knjigu čiji je papir krt i plesniv ili pak oštećeni mikrofilm nemoguće je digitalizovati zato što bi se prilikom manipulacije još više oštetili. Izuzetak su objekti koji se jedino digitalizacijom mogu sačuvati, filmska građa na primer. Smernice za digitalizaciju kulturnog nasleđa u Srbiji regulišu i objašnjavaju proces digitalizacije – način na koji treba digitalizovati kulturnu građu, kako da se čuva, kako da se sa njom upravlja. Te smernice će biti fleksibilne za promene kako bi sledile napredak tehnologije.

Kad kažete da bi sve trebalo da postoji u digitalnom obliku, da li mislite i na kulturnu građu u privatnim kolekcijama?

Kod nas, i ne samo kod nas, ne postoji razvijen sistem galerija i agenata koji zastupaju umetnike i trguju umetničkim predmetima, što znači da nemamo evidenciju, na primer šta je neko kupio od Petra Lubarde pre 90 godina dok je on bio još relativno nepoznat umetnik. Ne možemo da idemo od kuće do kuće i beležimo gde se šta nalazi, ali smo na pragu da uvedemo inventar kulturnih dobara u ustanovama kulture, i da otvorimo onlajn upitnik za sve privatne kolekcionare i fizička lica koja kod kuće imaju neko značajno delo koje bi potencijalno moglo da se proglasi kulturnim dobrom. Tako ćemo dobiti i evidenciju šta se nalazi u privatnim kolekcijama. Posle toga ćemo moći da počnemo digitalizaciju i tih kulturnih dobara. To je dugotrajan posao, ali dostižan.

Zašto je od svih ustanova kulture donet pravilnik o digitalizaciji samo za biblioteke?

Taj Pravilnik je podzakonski akt Zakona o bibliotečko-informativnoj delatnosti. Ostale delatnosti, dakle arhivi, muzeji i zavodi za zaštitu spomenika kulture još uvek čekaju izmene postojećih zakonskih rešenja, nakon čega će i oni dobiti pravilnike o digitalizaciji.

Da li će, možda, potreba za ostalim pravilnicima ubrzati donošenje zakona koji nedostaju?

Hoće, kao što će proces digitalizacije i uvođenje tih sistema upravljanja dokumentima u ustanovama kulture ubrzati rad zaposlenih. Ne kažem da oni i sad ne rade, ali proces digitalizacije će im otvoriti nove mogućnosti i uvesti promenu u kolotečinu njihovog rada, a manje interesantni objekti mogu da postanu prijem-

našeg nasleđa

čivi i višestruko korisni. Osim procesa digitalizacije, pravilnici će definisati uslove za digitalizaciju: broj zaposlenih na tom poslu i potrebnu opremu, u slučaju biblioteka i registar koji će sprečiti dupliranje digitalizacije knjiga.

Ali, zar biblioteke sve to već nisu radile i pre Pravilnika?

Biblioteke su dosta uradile na digitalizaciji svoje građa zahvaljujući postojećem Uzajamnom elektronskom katalogu (formiran od elektronskih kataloga Narodne biblioteke Srbije, Biblioteke Matice srpske, Univerzitetske biblioteke i Jugoslovenskog bibliografsko informativnog instituta) i Cobissu (Kooperativni onlajn bibliografski sistem i servis) koji je poslednjih petnaestak godina povezao najveći broj biblioteka u Srbiji. Cobiss omogućava da saznate gde se nalazi, u kojoj biblioteci u zemlji, knjiga za kojom tragate. Ako vam treba neka retka knjiga, Pravilnik predviđa mogućnost da je dobijete i u digitalnom obliku i da je koristite tokom određenog roka. Postoji i Digitalna biblioteka, s tim što njen rad ograničava Zakon o autorskim i srodnim pravima po kome ne možete da postavite na internet knjigu koja je mlađa od 70 godina bez saglasnosti vlasnika. To je otežavajući faktor koji ne boli samo Srbiju nego gotovo sve države na svetu. Skandinavske zemlje su to rešile mimo saglasnosti EU tako što autorskim agencijama plaćaju paušalno određenu sumu i oni time nadoknađuju autorima njihova prava. Taj potez pravno možda nije opravdan, ali građanima obezbeđuje knjige koje su im potrebne.

Kao i biblioteke, i arhivi i muzeji i zavodi za zaštitu kulture takođe već odavno digitalizuju svoju građu.

Kada budu donete Smernice, ustanove će moći da se bave digitalizacijom na način koji propisuje EU standard. Mnogi su do sada radili intuitivno, snalazio se kako je ko znao. Ima dosta digitalizovane građe koja je i dobro digitalizovana i upotrebljiva, ali ima i one koja je ispod propisanog standarda i moraće ponovo da se digitalizuje. Arhivi sada prave svoju bazu i sistem za upravljanje digitalizovane građe koji će biti gotov za nekoliko meseci. Iz arhiva će pre svega biti digitalizovano ono što je građanima potrebno da obavljaju svoje imovinsko-prave poslove. Iako nije sva arhivska građa kulturno dobro, ona je istorija jednog naroda, njegova državotvornost. Muzeji imaju svoj informacioni sistem u koji unose podatke. Sad je u njemu preko 35 muzeja iz Srbije, do kraja godine će im se pridružiti još 15 a iduće godine ostali, tako da ćemo sve muzeje obuhvatiti »

jednim informacionim sistemom u kome će biti preko milion jedinica. U konačnoj fazi, sve ustanove kulture biće povezane u nacionalni pretraživač, što znači da ako ukucate "Ivo Andrić", na ekranu će vam se pokazati sve što s njim u vezi poseduju ustanove kulture: *Na Drini ćuprija* je u tim i tim bibliotekama, Andrićev kaput je u njegovoj Zadužbini, skulptura u Narodnom muzeju...

Pomenuli ste radna mesta...

Svaka ustanova kulture treba da ima jednog do tri zaposlena stručnjaka na poslovima digitalizacije, od zavisnosti do veličine.

Ministarstvo je formiralo Sektor za digitalizaciju, i zbog toga zaposlilo potreban tim. Čime se bavi Sektor?

Nastoji da sistematizuje i objedini digitalizovanu građu i da napravi krovnu organizaciju svih procesa digtalizacije sa ciljem da se građa predstavi javnosti, domaćoj i stranoj. Potpisaćemo sporazum sa Ministarstvom prosvete oko upotrebe digitalizovane građe u obrazovnom sistemu. Predviđena je izrada aplikacija i softvera kao didaktičkih sredstva u nastavi sa sadržajima koje poseduju naše ustanove kulture, a uklapaju se u nastavni program. To nam je cilj. Temelj je postavljen, sad predstoje upotreba i upravljanje digitalnom građom, opet u cilju edukacije, i privlačenja mladih ustanovama kulture.

Ima se utisak da je s novom vladom ušla u modu reč "digitalizacija" i ostalo s njom u vezi.

Voleli mi to ili ne, digitalizacija je naša neminovnost. Ako mi ne obavimo proces digitalizacije naše kulture, nećemo biti vidljivi. Mladi sve što ih zanima traže na Guglu, i ako naše kulture nema na internetu, neće ni znati da ona postoji.

Neki od argumenata protiv digitalizacije su da je preče postaviti kanalizaciju i opismeniti narod. Prema popisu iz 2011. godine, osnovnu školu nije završilo 14 odsto stanovništva, samo osnovno obrazovanje ima 21 odsto, i da ne nabrajamo više.

Državni sistem radi na nekoliko kolosека a svaki radi svoj posao. U Nacrtu Strategije kulture piše da je jedan od poslova Ministarstva u oblasti digitalizacije da opismenjava ljude kako da koriste sadržaje na internetu, kako da nešto sroče u digitalnom obliku, pretražuju. Osnovno opismenjavanje je dužnost Ministarstva prosvete. Jedan od projekata koji smo pokrenuli sa Vladom, Ministarstvom za turizam, trgovinu i telekomunikacije, Kancelarijom za informacionu tehnologiju i elektronsku upravu i drugim državnim organima jeste projekat digitalizacije sala domova kulture u mestima sa najnerazvijenijim stanovništvom, i u delovima gde je veliki odliv stanovništva. Jedan od najvećih razloga za migraciju, pored nedostatka posla i finansijskih sredstava, jeste nedostatak kulturnih sadržaja. Lepo je otvarati fabrike, to je prioritet i to je korisno, ali pored fabrika ljudi moraju da imaju neku kulturnu ponudu. Upravo da ne bi gledali rijalitije! Po tom projektu, mesta s najvećom migracijom i mesta u čiju se ekonomiju ulaže ali ne i u kulturu, dobila bi opremu, i sva kulturna produkcija iz velikih gradova bila bi im dostupna u digitalnom obliku. U Lebanu su na primer skoro otvorene dve fabrike, imaju dom kulture, ali nemaju kulturne programe. Omogućićemo im da naprave svoj mesečni repertoar digitalizovanih predstava i filmova. Narodno pozorište iz Beograda ima 600 snimljenih predstava, sve će biti dostupne u tim salama. Možda tamošnje stanovništvo nema interesovanja za pozorišne predstave, ali će ga imati ako im se omogući da ih gledaju. I možda nije isti utisak gledati snimak predstave i gledati je u pozorištu, ali će je ovako barem videti. I to je opismenjavanje naroda.

Koliki je budžet za proces digitalizacije kulturnog nasleđa?

Veoma je mali, ali imamo dobre saradnike, pet eksperata Majkrosofta su nam stalno na usluzi, Telekom, Elektrotehnički fakultet u Nišu, Ministarstvo turizma Matematički institut, Akademske mreže Srbije, Srpska akademija nauka i umetnosti kao i kabinet premijerke Brnabić su nam od velike pomoći, pa za ono za šta nemamo novac možemo da dobijemo od njih na neki drugi način.

Predstoji vam veliki i dug posao. Koliko vremena ste dali sebi?

Posao jeste ogroman, ali započeli smo ga i nameravamo da ga završimo najviše za dve godine. Mislim da je to realno vreme zato što je tehnologija napredovala, a mi imamo dobre partnere i svi zajedno možemo ovaj posao brzo da uradimo. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Roman: *Moja borba*, knjiga četvrta

Sazrevati

Na način kojem smo se osvedočili čitajući prethodne tomove, Knausgor od naizgled "trivijalnog" materijala stvara uzbudljivo štivo

O, prigušena svetla u autobusima uveče, i prigušeni zvuci. Retki putnici, svi potpuno udubljeni u svoj svet. Krajolik koji prolazi u tami napolju. Zujanje motora. Kada čovek tako sedi i razmišlja o onome što mu je najdraže, o svojoj devojci, i kad želi da ostane u tome, prosto van sveta, na putu od jednog mesta do drugog, nije li zapravo tek tada istinski prisutan u svetu? Nije li tek tada istinski ispunjen njime?

Do sada su valjda već "svi" čuli za Karl Uvea Knausgora i njegovo romaneskno šestoknjižje *Moja borba*, koje je pojam, način i same granice – u estetskom koliko i u sociokulturnom smislu – "autobiografskog" pisanja pomerilo, unapredilo i produbilo, usput postavivši niz zamki površnijim čitaocima, i niz izazova nadobudnijim piscima, ili onima koji bi to voleli da budu: iz njihovih očiju gledano, *svako* bi mogao da napiše nešto kao što je *Moja borba*, manje-više hronika uobičajenih banalnosti jednog po malo čemu izuzetnog života. Ali, eto, ispalo je da niko pre Knausgora i niko osim Knausgora nije napisao tako nešto, što je podatak koji bi trebalo da nas navede na nešto opreznije i skromnije zaključke... No, o tome smo već govorili u tekstovima o prethodnim nastavcima, sada je pred nama četvrti tom (s norveškog preveo Radoš Kosović; Booka, Beograd 2017; nešto ranije se pojavilo i hrvatsko izdanje: s norveškog prevela Anja Majnarić, Oceanmore, Zagreb 2017), što će reći da celina polako dobija konture, sazreva, pa sad valja str-

na severu

pljivo izgurati – i engleski prevodi petog i šestog dela pojavili su se tek nedavno...

U prethodnom se pasusu potkrala reč "hronika", ali Knausgor nipošto ne izlaže svoju (ili "svoju"; razume se da je svaki književni lik po naravi stvari fikcionalizovan, čak i kada autor pazi da ništa ne "izmišlja": svako beletrizovanje fakata već je samo po sebi fikcionalno) životnu priču linearno, od početaka tj. od prvih sećanja, pa do trenutka nastajanja samog teksta, dakle, do subjektivnog autorskog "sada". Naprotiv, pisac sve vreme surfuje vremenskom mašinom u svim pravcima, kako već samoj priči odgovara tj. kako mu se ona otvara, a u čemu se služi asocijativnim impulsima ili pak pripovedačkim strategijama koje čitalac može a i ne mora da prozire, tj. da im traži neku "crvenu nit", neko ritmičko pravilo. Naravno, i sam element "sadašnjosti" se menja, već i utoliko što pisac prvog i pisac četvrtog toma, po spoljnim faktorima svog života (bračno i roditeljsko stanje, karijera, mesto i zemlja življenja...) nisu jedno te isto.

Specifičnost četvrte knjige *Moje borbe* možda je ponajviše baš u tome što je autorskog "sada" veoma malo, znatno manje nego u prethodnim tomovima. Ono je tu kao retko se javljajuća kontrolno-rezonerska instanca, i to je sve. Ovo je knjiga uronjena duboko u osamdesete, u svet novog talasa i novog romantizma, vinilnog kolekcionarstva i presnimavanja nedostupnih albuma na audio-kasete, u jedno od poslednjih vremena u kojima je to "kakvu muziku slušaš" govorilo jako mnogo o tome ko si i šta si, i toga je svako bio svestan, i bilo mu je stalo. Hm, svako? Pa ne, naravno: "svako" unutar jednog pomalo elitnog (tj. manje-više nesvesno elitističkog) unutargeneracijskog mehura u kojem smo obitavali, bilo na brdovitom Balkanu ili u dalekoj, naizgled toliko drugačijoj Norveškoj.

Dva su dominantna, međusobno isprepletena narativna toka ovoga romana, a oba smeštena u isti period, koju godinu gore ili dole. Jedan se zbiva u Karl Uve-ovom porodičnom okruženju, u Kristiansandu. Roditeljski brak nepovratno je pukao, *strašni* otac napokon odlazi, i počinje da živi u dugom gradu, s drugom, mladom ženom. Stariji brat je takođe u svojim poslovima i ljubavnim komešanjima, majka pokušava da redefiniše vlastiti život, a Karl Uve želi od života tri stvari: da se zaljubi, da piše, i da konačno spava s nekim. U krajnjem, mogu se te tri želje svesti na dve, pa i na jednu: pogodite koju? Na način kojem smo se već osvedočili čitajući prethodne tomove, Knausgor superiorno od ni po čemu izuzetnog "materijala" (nisu li to stvari kroz koje smo, uz varijacije na temu, svi prolazili?) stvara uzbudljivo štivo, dokazujući kako, okreni-obrni, nema veće avanture od savladavanja tzv. običnih životnih lekcija; s tim što, dok smo mladi i zeleni, mislimo da ih još nismo savladali samo usled mladosti, a tek kad omatorimo shvatimo da tome postoji mnogo ozbiljniji i fatalniji razlog, a to smo mi sami... Kako god, Karl Uve o kojem se ovde radi dolazi u kontakte sa devojkama, ali se oni uvek završavaju nezadovoljavajuće, tu su i prvi majušni spisateljski uspesi, makar u vidu recenziranja ploča za neki minorni časopis na rubu gašenja, a u međuvremenu filozofira o društvu, kulturi, Norveškoj i svetu (on je, dakako, progresivno i levo, "gotovo anarhistički" orijentisan) kako to već svim holdenima kolfildima ovog sveta i dolikuje. Knausgor koji piše ovu knjigu ima izvesnu razumljivu distancu prema onome koga opisuje, ali ni jednog trenutka prema njemu nije ironično-posprdan, ne koristeći argument gorkog taloga iskustva kao malj kojim će udarati po sopstvenim iluzijama, ako one to uopšte jesu. I to je čar autentične, autorski poštene kulture sećanja: sagledavanje sebe u kontinuitetu, bez samopovlađivanja, ali i bez naknadnog samokaštigovanja, koje je samo pokvarenija verzija samopovlađivanja.

Drugi narativni tok odvodi nas na krajnji sever Norveške, gde se mladi Karl Uve, odmah nakon maturiranja, prijavljuje za posao nastavnika u lokalnoj školi. Zvuči sumanuto, mislim da u to vreme ni u planinskim zabitima SFRJ niste mogli biti učitelj kao balavac od 18 leta, ali gore, duboko u polarnom krugu, vladaju posebna pravila i posebni standardi. Iako ga nastavnički posao nipošto nije privlačio u vidu "karijere", mladi Knausgor odlazi na sever da zaradi nešto novca, ali i da konačno iskuša ukus samostalnog života. Tamo će, u okruženju po mnogo čemu bitno drukčijem (težem, u neku ruku "grubljem", ali i jednostavnijem) od onog na koje je navikao, proći kroz "školu" u kojoj će biti jedini đak: onu sazrevanja i nošenja sa sopstvenim željama, ostvarivim ili ne. Najednom stavljen u poziciju da bude "zrelija" strana u odnosima, da bude onaj ko je nekome učitelj – u smislu svakako širem od profesionalnog – a sam još bolno mlad, neiskusan, nesazreo i nerealizovan, a istovremeno i da bude ravnopravni kolega ljudima koji bi mu mogli biti roditelji, proći će kroz duboko formativna iskušenja, ne bi bilo u redu otkrivati ih detaljnije...

Četvrti tom *Moje borbe* ne može vas, dakako, zaneti kao neki prethodni, jer tu više nema one čari novine, a i nedostaje – bar ovom čitaocu – neposredniji kontakt s autorskom (i "našom") sadašnjošću, ali to je roman koji potvrđuje visoke domete čitavog ciklusa, čineći nas nestrpljivim da što pre dođemo do kraja ovog šestoknjižja. Posle čitanja svakog toma uhvati me neizdrž pa kažem sebi da ću sledeći čitati na engleskom, a onda nekako ipak sačekam... Ima nečeg lepog i važnog i u umeću čekanja, mada sa osamnaest-devetnaest godina još ne znamo ništa o tome. ¶

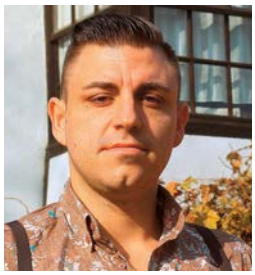
TEOFIL PANČIĆ

Izvolite u Konak Malog Riste

Završena je rekonstrukcija zgrade Muzeja Ponišavlja u Pirotu, čime je vredan objekat narodnog graditeljstva spasen od propadanja

Završena je rekonstrukcija krova zgrade Muzeja Ponišavlja u Pirotu, poznate kao Kuća ili Konak Malog Riste. Time je ovaj vredan objekat narodnog graditeljstva, star blizu 170 godina, zaštićen od propadanja, što je donedavno bila stalna bojazan zbog dotrajalosti drvene krovne konstrukcije i krovnog pokrivača. Prvih dana decembra biće vraćena stalna izložbena postavka na svoje mesto, pa će i muzej opet biti otvoren za publiku. Od 1953. godine kuća je pod zaštitom države, a od 1979. je spomenik kulture od izuzetnog značaja.

"Izvođenje radova na sanaciji krova predstavljalo je složen i kompleksan zadatak", ističe Nenad Jovanović, kustos Muzeja Ponišavlja. "Trebalo je zaštititi i očuvati sve karakteristične konstruktivne elemente objekta kako se ne bi narušio njegov autentičan izgled. Zamenjen je krovni pokrivač od dotrajale ćeramide, kao i trule krovne grede i drugi elementi od drveta. Ono što je još uvek bilo u solidnom stanju zaštićeno je i ojačano. Poslednjih petnaestak godina, zbog dotrajalosti krova svaka kiša je predstavljala ozbiljnu pretnju daljem ruiniranju celog objekta. Osim radova na krovu ofarbani su stolarija i pod u zgradi."

KUSTOS I SAGOVORNIK: Nenad Jovanović

Radovi su započeti sredinom avgusta, a rok za njihovo okončanje je pomeran nekoliko puta, jer je tako nalagala situacija. Težilo se tome da se posao uradi kvalitetno i da problemi budu otklonjeni na duže vreme. Radove je finansiralo Ministarstvo kulture i informisanja, a njihova ukupna vrednost je četiri miliona dinara. Rekonstrukciju je finansijski pomogao i Grad Pirot. Rekonstrukcija je obavljena po idejnom projektu i pod nadzorom niškog Zavoda za zaštitu spomenika kulture.

"Kuća porodice Hristić, ili Konak Malog Riste, predstavlja najbolje očuvani spomenik tradicionalne arhitekture iz sredine 19. veka u Pirotu", kaže Jovanović. "Svojom lepotom i graditeljskim karakteristikama premašuje granice Srbije i čini deo kulturne baštine Balkana. Njen vlasnik Hrista Jovanović bio je ugledni pirotski trgovac. On ju je podigao kao dom za svoju porodicu. Građena je dve godine i dovršena 5. aprila 1848. o čemu svedoči urezan tekst na spratu kuće. Za zidanje kuće Malom Risti, kako su ga zvali, bila je potrebna dozvola turskih vlasti, jer je nameravao da to bude velika kuća na sprat. Tako je, na tadašnjoj periferiji Pirota, podignuta jedna od najraskošnijih hrišćanskih kuća onog doba. Nažalost, nigde ne postoje podaci o majstorima koji su je podigli."

Do danas je ostala enigma ko je došao na ideju da podigne takvu kuću – da li gazda Rista, putujući turskim carstvom za svojim trgovačkim poslovima, ili izuzetni majstori koji su je podigli utkavši u nju spoj mašte i graditeljskog iskustva, dodaje Jovanović. U kući je živeo Hrista

Jovanović sa svojom porodicom, a kasnije i njegovi naslednici, koji su prezime Jovanović preinačili u Hristić.

Filmska kuća Zone Zamfirove

Svakako da neće biti čitaoca koji neće prepoznati konak Malog Riste iako u njemu, a možda i u Pirotu, nikada nije bio. Ovde su 2002. godine snimljeni neki kadrovi filma *Zona Zamfirova*, a 2005. i filma *Ivkova slava*. Pre tridesetak godina u konaku su snimljeni i neki kadrovi TV serije *Vuk Karadžić*.

Kako je Rista dobio nadimak

Vlasnika kuće Hristu Jovanovića su zbog niskog rasta zvali Mali Rista. Turci su ga nazivali Čučuk Rista. U Pirot se doselio iz Zavoja oko 1830. godine i trgovao je sa Turcima kožom, voskom, solju i maslom. Na preporuku pirotskih čorbadžija, vidinski Usein-paša uzeo ga je za kalauza Pirotske nahije. Trgujući stokom četrdesetih godina 19. veka, otišao je u Vidin i silno se obogatio. Bio je krupan pirotski trgovac sve do šezdesetih godina 19. veka, kada je oteran u "surgun" u Carigrad.

Posebno je zanimljiva takozvana niska soba u Ristinom konaku. Naziv potiče otuda što su vrata i plafon niski. Mali Rista je u ovu sobu ulazio normalno, dok su Turci prosečne visine i viši, ali i svi drugi sa kojima je sarađivao, u nju ulazili pognuti. To je, kako kaže predanje, odavalo utisak da mu pognutim položajem ukazuju posebno poštovanje.

Posle Drugog svetskog rata promenjena je namena kuće. Opštinska vlast ju je 1953. godine otkupila od Aleksandra Hristića, praunuka Malog Riste i dve godine kasnije je ustupila tadašnjem Narodnom muzeju. U to vreme zgrada je bila skoro prazna, a prvi značajniji zaštitni radovi (zastakljivanje, krečenje prostorija, zamena ćeremide i farbanje stolarije) izvedeni su pre samog useljenja 29. novembra 1956. godine. Od 1969, ova ustanova nosi naziv Muzej Ponišavlja. Tada su na zgradi urađeni konzervatorsko-restauratorski radovi – i tada je dotrajalost krova predstavljala veliki problem, pa je glavnina radova bila fokusirana na njega. Tom prilikom zamenjeno je više od 8500 komada ćeremide, a 1977. godine zgrada je konačno dobila i prilaz sa Ulice Nikole Pašića. Od tada do nedavno završenih radova rađeno je samo tekuće održavanje zgrade.

Kuća Malog Riste u kojoj se nalazi Muzej Ponišavlja smeštena je u Tijabari, delu Pirota na desnoj obali Nišave. Muzej je etnografskog karaktera. Kuća ima podrum, prizemlje i sprat. Po rasporedu prostorija i po detaljima, ima sve odlike balkansko-orijentalnog stila, naglašava Jovanović. Karakterišu je sklad unutrašnjih prostorija i u isto vreme raskoš fasade i krova. Bondručne je konstrukcije. Veština majstora u izgradnji dala je ovoj kući zadivljujuću lepotu. U osnovi, to je tip simetrične zgrade skoro kvadratnog oblika, sa krstastim holom. Krunu građevine čini jedinstveno rešenje krova sa konstrukcijom vidikovca. Na beloj fasadi glavni dekorativni elementi su drveni ramovi prozora, kao i uglovi zidova obloženi daskama ukrašenim profilisanim letvicama.

U kuću se sa trema ulazi u hol prizemlja. Levo i desno su sobe za spavanje. Prizemlje je bilo i ekonomski deo kuće. U njemu je "iža" (kuhinja) sa ognjištem, drvenim i metalnim posuđem i naćvama za hleb. Ovde je izložena i grnčarija iz pirotskog kraja. Na spratu su hol sa rafovima i ognjištem, muške i ženske sobe i divanhane. U prostorijama je autentični nameštaj porodice Hristić s kraja 19. i početka 20. veka. U vitrinama su izloženi delovi gradske nošnje onog vremena i nakit. Prostor je ukrašen čuvenim pirotskim ćilimima.

U dvorištu muzeja nalaze se rimski, jevrejski i arapski spomenici. U doba Turaka Pirot je bio multietnički, pa otuda i jevrejski i arapski nadgrobni spomenici. U dvorištu muzeja se povremeno organizuju koncerti etno-muzike.

Osim etnografske, Muzej Ponišavlja ima i stalnu arheološku izložbenu postavku u zgradi u dvorištu srednjovekovnog Momčilovog grada. Ovo utvrđenje Piroćanci zovu Kale. U toku je i opsežna rekonstrukcija ovog kamenog utvrđenja. ¶

J. VASIĆ

Tekst je nastao u okviru projekta "S muzejima kroz izložbe – Upoznavanje muzejskog nasleđa Srbije".
Projekat je sufinansiran iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja.
Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva

Efekat leptirovog krila

Foto: Milovan Milenković

“Mi vodimo računa o sebi i svom zdravlju pa idemo u džim, brojimo kalorije i vitamine, a ne vodimo računa šta čitamo i šta gledamo”

Među slikarima upozoravajućih tema o raznoraznim propastima ljudskog roda, i nepravdama koje mu se dešavaju, nemoguće je ne uočiti nekog ko nam u svoj toj strci i buci nudi mir i osvežavajuću tišinu. Dakle, Predrag – Peđa Milošević. Prepoznatljiv je po prizorima kojima su se bavili stari majstori, i koje kao da znamo iz nekog prošlog života u kome se znao red i u kome je bilo uživanja, koji je i dalje tu negde – samo smo se odvikli da ga vidimo.

Predrag – Peđa Milošević (1960) za sebe kaže da je profesionalni slikar. S pravom, zato što je atelje njegovo jedino radno mesto. Poslednjih petnaestak godina izlagao je na više od pedeset izložbi. Najnovije, letos, bile su u Muzeju u Perastu (Crna Gora), u Srpskom kulturnom centru u Puli (Hrvatska) u okviru Filmskog festivala, i u Lekeu na severu Belgije gde su u Galeriji Sabine van Paemel predstavljeni naši umetnici na izložbi “Serbia meets Belgium”.

“VREME”: Zašto slikate kao da niste iz ovog vremena, kao da vas se ono ne tiče? Ne kritikujete društvo, ne protestujete, zašto radite ono što drugi ne rade?

PREDRAG – PEĐA MILOŠEVIĆ: Priča o *Splavu Meduze* Teodora Žarikoa je, mislim, tačan odgovor na to pitanje. Žariko je naslikao to platno inspirisan brodolomom francuske regate “Meduza”. Istraživao je događaj, razgovarao sa preživelima, zapisivao njihove priče, skicirao ih, a onda je naslikao *Brodolom*, odnosno *Splav Meduze* kako je kasnije nazvana ta njegova slika, a na njoj univerzalnu ljudsku priču, bez dokumentarnosti. Nije kritikovao ni državu, ni mornaricu, ni čoveka koji je bio odgovoran za nesreću, a opet – jeste. U njegovoj slici vidite svu kritiku, i svu nesreću, i gnev i bol zbog nje. Eto to je po meni uloga umetnosti. Umetnost ne treba da bude ni kritična ni hvalospevna. Nema razloga. Ona posedu-je druga sredstva da bude angažovana.

Koja, konkretno?

Emociju, zar ne? Žariko je *Splav Meduze* prvi put izložio 1819. godine na Pariskom salonu. Zatim je prikazivana u Londonu i Dablinu. Tamo je bila nekoliko meseci, i od ulaznica zaradila u današnjoj vrednosti više od 20 miliona evra. Ljudi su bili opčinjeni, nesreća francuske regate je postala glavna tema, povod da razgovaraju o državi, o svom životu. Sad se u svetu i kod nas neprestano priča o zloupotrebi deci i nasilju nad decom. Neki slikari su naprasno otkrili da je to njihova tema, a neke fondacije su počele da ih podržavaju smatrajući da je to jedan od načina kojima se treba boriti protiv tog problema. Da, naravno da nemam ništa protiv svakog načina koji će biti delotvoran u tome. Ali... danas bi umetnik dušu prodao đavolu samo da privuče pažnju sredine u kojoj stvara. I ja to razumem, umetnik nije umetnik bez komunikacije.

Sanjarenje

Stara Venecija, detalj

U senkama

Ali veliki je poraz, lični i umetnički, ako to ostvaruje na nekreativan način.

Vaš primer je iz 19. veka, kad je slika imala moć koju danas ima na primer film. Živimo u digitalno vreme, slika deluje anahrono, pa samim tim od nje se ne očekuju nikakva moć ni uticaj.

Znate šta je efekat leptirovog krila? Pomeranje vazduha koje izaziva leptir dok leti je neprimetno, ali neupitno i dostižno. Kao moć slike. Mi danas sliku ne gledamo kao u 18. veku, kad bi ljudi posedali, a onda bi neko sklonio zavesu kojom je pokrivena slika, a oni bi je prvo u tišini dugo, dugo posmatrali, pa zatim, kad se predstava završi, diskutovali o njoj. Danas slika često ne služi ni da krasi prostoriju zato što su zidovi puni printova, ali joj moć, sposobnost da deluje na ljude nikad niko neće oduzeti.

Objasnite taj stav na primeru vaših slika, o čemu misle te lepe mlade gospe mirnih lica u ambijentu flamanskih i venecijanskih slikara?

Ako otvorite bilo koje dnevne novine, videćete lica ljudi u nekoj grimasi, grču, u nekom šoku. Svuda ubistva, katastrofe, mržnja, zato što nam je takva realnost. Ali naša realnost je, na primer, i sviranje na spinetu. Ja slikam takve događaje naših života. Neprestano plasiranje loših vesti je gore od masne hrane. Mi vodimo računa o sebi i svom zdravlju pa idemo u džim, brojimo kalorije i vitamine, a ne vodimo računa šta čitamo i šta gledamo. Na primer, na slici *Pismo*, izlagana je letos u Belgiji, je devojka u venecijanskom atrijumu, pored nje je viola d'amor a iza je skulptura Amora, što sve govori da je pismo koje devojka čita ljubavno. To jesu elementi petparačkog romana, ali ih ljudi na mojoj slici, kako kažu, vide kao priču o čekanju, o ljubavi razdvojenih ljubavnika, o nadi. Namerno slikam male trenutke, male žanr scene u mirnom mizanscenu, u njima nema drame ni sukoba. Samo emocijom pokušavam da provučem novi smisao, današnju osećajnost. Evo, na primer, na vrhu slike koju upravo radim je anđeo, on kao kroz neki otvor ulazi u sliku i kao da pita: šta se ovde dešava? Kao da komentariše ono što vidi. Moj profesor Pavle Vasić je govorio "nije važno šta već kako". Mislim da je to način koji koristi umetnost da kaže šta ima da kaže.

Da li ste, s obzirom na to da neskriveno slikate tragom starih majstora, pobornik postmodernizma?

Mi, danas, nakon svih koji su stvarali pre nas, ne možemo ništa autohtono da stvorimo. Kod nas je to uspeo Bosi, ali on potvrđuje pravilo. Pikaso je naslikao nekoliko slika nalik na Delakroov *Doručak na travi*. Da bi neko dokučio jezik Marine Abramović, mora da savlada sve one koji su joj prethodili. Uticaj flamanskih i venecijanskih slikara je bio i još uvek je veoma rasprostranjen: Petar Prvi je lič- »

no od Rembranta kupio slike i doneo ih u Rusiju. U umetnosti Kine nije teško prepoznati evropske karakteristike. Od nečega moraš da počneš svoju nadgradnju. Takođe, svako od nas želi da govori univerzalnim jezikom. Ja želim da naslikam sliku koja nije samo estetski, harmonijski i deklarativni doživljaj, već ljudski i emotivni. I to nije ništa neuobičajeno: i ja, kao i sve ostale moje kolege, hteo bih da moje slike traju.

Rekli ste mi da se vaše slike kupuju, što nije uobičajena izjava današnjih umetnika. Gde se prodaju, na izložbama?

Ljude interesuje slikarstvo, nije tačno da ih ne interesuje. Izložbe u Perastu i Puli su rezultat moje prošlogodišnje samostalne izložbe u Kući kralja Petra koja se ne nalazi u centru Beograda, ali zato ko dođe tamo na izložbu, došao je s namerom. Žao mi je što nisam mogao da odgovorim pozivu i za izložbu u Rimu, ispostavilo se da je izuzetno teško poslati slike i da bi sve to bio veliki finansijski minus zato što ne bih mogao da ih prodam. Po našim zakonima, sve što ste izneli iz zemlje morate i da vratite. Srećom da su ljudi koji na izložbi u inostranstvu vide vašu sliku zainteresovani za nju i kad je vratite kući, pa vam se jave i kupe je. I kod nas je organizovanje izložbe veliki trošak za umetnika. Gospodin Staša Živković, doajen naše istorije umetnosti, osnivač galerija u SANU i u Kulturnom centru Beograda, došao je na moju izložbu u Kući kralja Petra i komentarisao da su nekada kustosi posećivali umetničke ateljee, a danas se o njihovim radovima obaveštavaju na računaru. Pričali smo o odnosu galerija prema umetnosti. Znam da mi, umetnici, stalno pričamo da moramo sve sami da organizujemo, od postavljanja slika do kataloga, ali nažalost, to je važna tema koja je izgleda nerešiva. Nekoliko godina sam radio i živeo u Španiji. Kad tamo nekom kažete da ste profesionalni umetnik, to izazove poštovanje, uvažavanje. A ovde? Znate odgovor, nije prijatan. Da li i dalje mislite da umetnost treba da se bavi takvim, neprijatnim stvarima? Ili bi barem ona trebalo da nađe snage za nešto lepše? ¶

SONJA ĆIRIĆ

Izložba

Čovek koji je pro

Izuzetno veliko interesovanje u Solunu za izložbu o Nikoli Tesli, o kome se u Grčkoj malo toga znalo dok nije objavljena prva od nekoliko knjiga Georgiosa Stamkosa o velikom naučniku

za "Vreme" iz Soluna

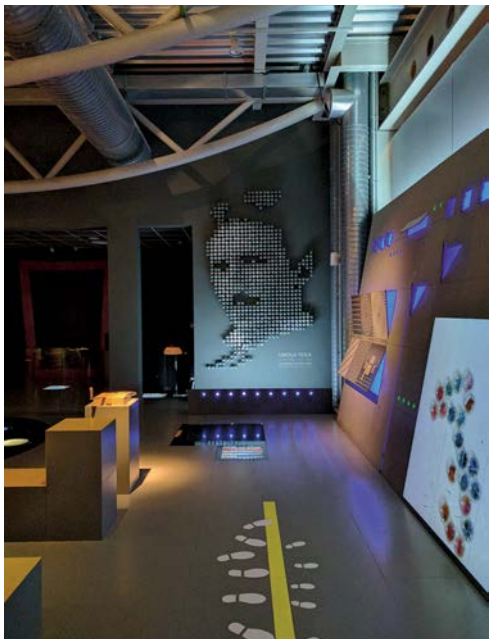
U Solunu, u Muzeju Tehnologije NOESIS, u saradnji sa Muzejom Nikole Tesle iz Beograda, 4. novembra je otvorena izložba "Nikola Tesla: Čovek koji je pronašao budućnost". Predviđeno je da traje do kraja marta, ako ne bude produžena do leta, kako se već priča, s obzirom na veliko interesovanje publike.

Na otvaranju je bilo oko 2000 ljudi. U ogromnom holu Planetarijuma, ljudi su se tiskali oko čudne sprave visine 4,5 metara koja je uz praskanje i zvuke rok muzike isijavala fluorescentne, veštačke munje do tri metra dužine. Bio je to veliki Teslin transformator, Teslin kalem, koji je specijalno za tu priliku i prvi put u svojoj istoriji, istina samo za taj jedan dan otvaranja izložbe, napustio Beograd. Impulsivni ples električnih pražnjenja odvijao se u ritmu muzike iz filma *Dr Who*, ali i u ritmu impresivne muzičke teme po kompoziciji Riharda Štrausa *Tako je govorio Zaratustra* iz filma Stenlija Kjubrika *Odiseja 2001*.

Dok je Teslin kalem proizvodio spektakularne munje, u sekundarnom kalemu okačenom na zidu napon je dostigao 12.000.000 volti – eto zašto je Tesla nazvan Prometejom elektriciteta. Jer kao što je Prometej bogovima ukrao vatru i poklonio je ljudima, Tesla im je ukrao munju i poklonio je ljudima.

Pred ulazom u galeriju, u kojoj je glavni korpus Tesline izložbe, postavljena je kopija čuvene Meštrovićeve skulpture *Tesla*. Izložba je podeljena na tri celine: u prvoj je pokazana hronologija Teslinog života, u drugoj njegova dostignuća, a u trećoj Teslin način razmišljanja i pogledi na svet, stavovi o ulozi nauke u društvu, o socijalnoj jednakosti i pravdi. Jer osim genijalnog naučnika i pronalazača, Tesla je bio filosof, sanjar i vizionar, pa je za mnoge to bio najinteresantniji deo postavke. Izloženo je 15 interaktivnih eksponata, kao što su indukcioni motor, mali Teslini kalemi, brod "Teleautomaton" (kojim je Tesla 1898. u nju-

našao budućnost

Fotografije: NOESIS

jorškoj luci na oči zaprepašćenog sveta upravljao daljinskim upravljačem), makete aviona sa vertikalnim poletanjem (V/TOL), dostignuća u razvoju X zraka (Teslogram), "Kolumbovo jaje", dokumenti, planovi i nacrti u vezi sa bežičnim prenosom energije, deo čuvenih Teslinih eksperimenata iz 1899. godine u Kolorado Springsu, dokumenti i fotografije iz života i mnoga druga svedočanstva o apsolutnoj duhovnoj i fizičkoj posvećenosti radu i posebnom načinu života.

Noesis – Centar za širenje nauke i Muzej Tehnologije u Solunu – nalazi se u blizini Meditarranean Cosmosa, poznatog šoping-mola na putu za Halkidiki, lako se prepoznaje izdaleka po karakterističnoj srebrnoj kugli planetarijuma. U stalnu postavku muzeja uvršten je i najveći na svetu Teslin portret napravljen od električnih sijalica, gospodin Leonidas Gimnopulos nam je poverio da je na tu ideju došao kad je u jednom australijskom muzeju video portret Merilin Monro, napravljen od šolja za kafu različitih boja. Teslin portret od sijalica je 2009. realizovao grafički dizajner Nikos Mucis, a instalacija je postavljena povodom otvaranja stalne izložbe Interaktivnih eksponata Noesisa poznate pod nazivom Tehnopark.

Inicijator ove izložbe je bio beogradski Muzej Nikole Tesle. Nakon toga, brzo se prešlo na realizaciju projekta, kaže Leonidas Gimnopulos, koji je odgovoran za izložbe i razvoj Noesisa. "Reakcije posetilaca su izuzetno ohrabrujuće, niko se nije nadao ovolikoj poseti. Već prve nedelje, desetine grupa učenika posetile su izložbu ili su rezervisale posetu. Imamo rezervisane grupne posete do polovine februara, ali je veliko interesovanje i individualnih posetilaca", rekao je Gimnopulos.

Pravi izazov za organizatore bio je prenos velikog Teslinog kalema, visine 4,5 metara, iz Muzeja u Beogradu do Soluna. Smešten je u 12 kutija, težine 900 kilograma. Ekipa od pet specijalno obučenih tehničara, među kojima i stručna lica iz Beograda, ceo jedan dan su montirali kalem.

U Grčkoj, osim za Teslin kalem i jedinicu Tesla (T) nije se mnogo toga znalo sve do bombardovanja Srbije. Naime, prva knjiga o Nikoli Tesli objavljena na grčkom jeziku *Nikola Tesla: Prorok 21. veka* objavljena je svega nekoliko dana pred bombardovanje Beograda i Srbije. Njen autor je Georgios Stamkos (koga čitaoci "Vremena" znaju po analizama grčke političke svakodnevice), a posle te napisao je još dve knjige o Tesli: *Teslin čudesni svet* (2004) i *Tesla, zabranjeni naučnik* (2007). Georgios Stamkos smatra da je Tesla danas jedan od najpopularnijih ljudi na svetu zato što je "heroj nove epohe interneta i slobodne energije. Do kraja devedesetih prošlog veka većina studenata primenjenih nauka, fizike i tehnologije, na zidu su držali Ajnštajnov plakat, a danas na njegovom mestu stoji Tesla. On je novi heroj i arhetip naučnika 21. veka. Zašto? Zato što je bio naučnik autsajder koji je sam otvorio svoj put, često stojeći nasuprot kompletnog javnog mnenja. Bio je haker koji je krao tajne prirode i poklanjao ih čovečanstvu." ¶

MILICA KOSANOVIĆ

Senka loše bes

Masakrom u sufijskoj džamiji na Sinaju Islamska država nakon agonije u Iraku i Siriji nagoveštava novi prostor za svoje delovanje u "mekom trbuhu" Egipta pritisnutog socijalnim, ekonomskim, generacijskim i političkim problemima

U gradiću El Abud, 40 kilometara zapadno od El Ariša, 25 do 30 naoružanih ljudi, od kojih su neki bili maskirani, dovezlo se terenskim vozilima u vreme molitve u petak 24. novembra pred sufijsku džamiju Rauda, detoniralo u njoj eksplozivnu napravu, zaposelo svih dvanaest prozora i zapucalo iz automatskog oružja. Ubili su 305 osoba, među kojima 27 dece, a ranili 128.

Ubrzo nakon masakra u El Abudu egipatski javni tužilac je saopštio da militanti verovatno pripadaju grupi Ansar Bajt al Makdis, koja je ranije bila povezana s Al Kaidom, ali je s njom raskinula i 2014. godine povezala se sa Islamskom državom i proglasila takozvani Sinajski vilajet.

Kako pišu egipatski izvori, ta dobro obučena grupa ponekad je postavljala blokade oko El Ariša; jednom prilikom gađala je raketom i egipatski patrolni brod; hvalila se da je podmetnula eksploziv sakriven u konzervi koka-kole kojim je u oktobru 2015. oboren avion ruske kompanije Kogalimavija, nakon poletanja sa međunarodnog aerodroma Šarm el Šeik, kada su stradala 224 putnika.

Ranije su militanti napadali uglavnom egipatske vojnike i policiju, a potom su počeli da napadaju pravoslavne Kopte, koji čine deset odsto stanovnika Egipta. U decembru 2016. u eksploziji ispred koptske Crkve Svetog Marka u Kairu stradalo je 29 ljudi, u napadu na koptsku crkvu u Aleksandriji 2011. poginula je 21 osoba, a ranjeno 78.

MIRNI SUFITI NA METI

"Vašington post" piše da su poslednjih meseci militantni islamisti pretili da će iskoreniti i muslimane sufiste koji su se, koncentrisani u El Abudu, našli bespomoćni u unakrsnoj vatri između egipatske vojske i džihadista, koji su im pretili da će se suočiti sa smrću ako ne napuste svoje rituale. U novembru 2016. zarobili su Sulejmana Abu Haraza, stogodišnjeg sufijskog sveštenika, optužili ga da se bavi vračanjem i pred kamerama ga pogubili krivom sabljom. Pogubljen je i jedan njegov učenik.

Zajednica sufita iz El Abuda o pretnjama džihadista obaveštavala je vojsku, ali osim uobičajenih patrola nije stizala nikakva dodatna zaštita. U očajničkom pokušaju da se zaštite, ti ljudi su nasuli jedan metar visoke peščane barijere oko svoje džamije, ali to nije ništa pomoglo.

Napadi na sufite nisu retkost. U Pakistanu su sufitski hramovi često napadani, tako je u februaru ove godine bombaš samoubica usmrtio 70 ljudi.

Od napada na sufite na Sinaju distancirale su se militantne frakcije bliske Al Kaidi, kao što su Džund al Islam i Ansar al Islam (koja se inače prošlog meseca isticala napadima na egipatsku vojsku). Al Kaida se i ranije razlikovala od Islamske države po tome što je smatrala da je greh napadati hramove sufita, mada je nakon zauzimanja grada Tambukua u Maliju 2012. razorila sufitske mauzoleje i biblioteke od kojih je Unesko neke proglasio za svetsku kulturnu baštinu.

konačnosti

ISLAMISTIČKI TERORIZAM U EGIPTU: 305 poginulih u sufitskoj džamiji Rauda u El Abidu

Fotografije: AP Photo

Sufizam koji postoji i među sunitima (u većoj meri), ali i među šiitima, nije posebna islamska sekta ili škola, već više način praktikovanja religije poznat po grupnim službama bogu, poštovanju sufijskih svetitelja i njihovih hramova. U sufizam spadaju i derviški redovi i fakirski pokret.

Zapadni sociolozi religije sufizam opisuju kao svojevrsni misticizam sa multireligijskim korenima koji vode ka hrišćanskim misticima u Siriji i Egiptu; judaističkim esenima posvećenim asketizmu i dobrovoljnom siromaštvu; zatim ka antičkim pitagorejcima iz 6. veka pre nove ere, pa i ka neoplatonistima, iranskim zaratustrancima itd.

"Hafington post" piše kako je za mnoge u SAD sufizam povezan sa ushićujućim stihovima pesnika iz 13. veka Džalaludina Rumija, čiji se prevodi poezije prodaju u više kopija nego ijednog živog američkog pesnika.

U SAD i Evropi na sufite se gleda kao na "umerene", nenasilne, miroljubive muslimane, bezopasne mistike koji su više zainteresovani za duhovne nego za političke teme.

Međutim, autor Šadi Hamid, saradnik na projektu o prijateljstvu SAD sa islamskim zemljama, u američkoj reviji "Atlantik" pod naslovom "Pogrešno razumevanje žrtava masakra na Sinaju" opominje da u toj potrazi za "dobrim muslimanima" ima i preterivanja. Verovatno je tačno da su sufiti miroljubivi i pluralistički orijentisani, konstatuje on, dodajući da preterano insistiranje na tome može da se tumači i kao da ostali muslimani nisu miroljubivi i pluralistički nastrojeni.

Sufijski šeici uglavnom prihvataju legitimitet države, čime se izlažu besu nezadovoljnih muslimana koji su spremni na nasilje. Ubijajući sufite, militanti možda ciljaju na "sekularističkog" predsednika Egipta Abdela Fataha el Sisija. "Njujork tajms", na primer, citira stručnjake koji kažu da prijateljske veze između sufita i egipatske vlade mogu biti faktor koji tom napadu na džamiju daje širu političku dimenziju. Sisi, koji je preuzeo vlast nakon što je vojska srušila demokratski izabranog predsednika Mohamada Morsija, obećao je da će učiniti više na zaštiti verskih manjina, što nije bio slučaj kada je bilo na vlasti Muslimansko bratstvo Mohamada Morsija.

NOVO STARO ŽARIŠTE

Na Sinaju, zoni mnogih ratnih sukoba (1956, 1967, 1973...), tom nesigurnom pustinjskom području sa robusnim planinama, pećinama i klisurama pogodnim sa skrivanje pobunjenika, korak po korak širili su se i pre nagoveštenog poraza Islamske države u Siriji i Iraku repovi sadašnjeg decenijskog bliskoistočnog rata.

U Šarm el Šeiku i ostalim egipatskim turističkim mestima bilo je 2004, 2005. i 2006. više napada na turiste, mahom Egipćane, koje su vršili islamistički militanti u čijim redovima su bili lokalni beduini, mada su neki od beduinskih šeika bili protiv verskog nasilja, čak su se borili protiv pojedinih militantnih skupina. Bilo je tu i otmica eritrejskih izbeglica, koje su puštali uz veliki otkup. Učešće sinajskih Beduina u militantnim skupinama razni analitičari su tumačili kao posledicu njihovog siromaštva, marginalizacije, nedostupnosti vode ili električne energije.

Napadi na Sinaju su učestali početkom 2011, nakon jenjavanja tzv. Arapskog proleća, kada su u napadu na egipatsko-izraelskoj granici 2012. militanti ubili 16 egipatskih vojnika. Napadi i otmice egipatskih oficira eskalirali su i nakon vojnog prevrata u kome je 2013. general Sisi pučem srušio predsednika Mohamada Morsija. Od tada je na Sinaju ubijeno više od »

VOJNA DEMOKRATIJA:
Predsednik Egipta Abdel Fateh al Sisi

1000 pripadnika egipatskih bezbednosnih snaga, a nasilje se širilo i izvan Sinaja. Razne vlade tamo su slale specijalne ekspedicije. Postrevolucionarna privremena vlada pokrenula je operaciju "Orao"; radi zaštite Sueckog kanala i rušenja tunela koji povezuju Sinaj sa palestinskom Gazom kasnije je pokrenuta specijalna operacija "Sinaj". To se inače dešavalo u vakuumu demilitarizovane sinajske zone u kojoj na osnovu Izraelsko-egipatskog mirovnog ugovora iz 1979. Egipat drži ograničen broj vojnika i policajaca – onoliko koliko je neophodno za bezbednost.

Izrael se u novije vreme slagao da Egipat na Sinaj može da pošalje više vojnika nego što je predviđeno mirovnim ugovorom iz 1979.

USPON I PAD MUSLIMANSKOG BRATSTVA

Moguće je da militanti Islamske države tražeći novo poprište pokušavaju da preko Sinaja, kao najslabije tačke, iskoriste i svojevrsni vakuum koji je nastao u Egiptu nakon uspona i pada Muslimanskog bratstva, organizacije koja od vremena kada je Gamal Abdel Naser srušio egipatsku monarhiju do današnjih dana ratuje sa državom kojom, na ovaj ili onaj način, upravljaju sekularno orijentisani oficiri. Nakon što je pripadnik Muslimanskog bratstva 26 oktobra 1954. pokušao da ubije predsednika Nasera, usledilo je suzbijanje te organizacije, utamničenje na hiljade njegovih članova i ubistvo šest njegovih lidera.

Predsednik Anvar el Sadat, koji je bio omrznut od strane Muslimanskog bratstva zbog potpisivanja istorijskog mira s Izraelom, nakon što je sprečio jedan atentat uhapsio je preko hiljadu islamista. Ubijen je u Kairu 6. oktobra 1981. zajedno sa šest diplomata, kada su potpukovnik Halid Islambuli i dva člana grupe Tanzim al Džihad zapucali iz automata i bacali bombe na tribinu sa koje su velikodostojnici gledali vojnu paradu u čast osme godišnjice rata iz 1973.

Pre revolucionarnih događaja nazvanih Arapsko proleće, pa čak i Jasmin revolucije u Egiptu, Muslimansko bratstvo je bilo najkrupnija opoziciona snaga tolerisana od Mubarakovog režima.

Kao i u vreme Nasera i Sadata, i u vreme Mubaraka periode političkog "omekšavanja" smenjivali su periodi pogoršanja odnosa režima i Bratstva. Mubarak je počeo da zaoštrava politiku prema toj organizaciji devedesetih godina, kada su se članovi Bratstva probili na rukovodeća mesta u studentskim organizacijama i u profesionalnim udruženjima lekara, advokata, inženjera koja su počela da poprimaju oblik političkih partija i da raspravljaju i o spoljnoj politici i ljudskim pravima.

Vlasti su 1995. rasturile glavni štab Muslimanskog bratstva i uhapsile mnoge aktiviste, optuživši ih za veze sa teroristima. Uprkos tome, oni su na izborima 2000. osvojili mesta u parlamentu, a 2005, uprkos hapšenju 1400 aktivista, obezbedili 20 odsto mandata. Posle toga u Egiptu je 2007. u ustav uneta odredba o zabrani osnivanja partija na religioznoj osnovi.

Rezultat je bio da 2010. Muslimansko bratstvo, koje je tada bilo samo nevladina organizacija, nije uspelo da progura nijednog svog nezavisnog kandidata u parlament.

Međutim, Bratstvo je u tom periodu u društvenoj sferi ostvarilo najveći uticaj od svog osnivanja 1928. Ključ popularnosti bio je dugoročni rad sa stanovništvom, čijih je 40 odsto pripadnika živelo sa manje od dva dolara prihoda dnevno. Bratstvo je stvaralo sopstvenu socijalnu infrastrukturu (škole, bolnice, ambulante). Početkom 2011, samo u Kairu pod okriljem Muslimanskog bratstva bilo je oko 500 dobrotvornih organizacija.

U revoluciji koja je dovelo do pada Mubarakovog režima 11. februara 2011, Bratstvo je u početku bilo uzdržano, jer je procenjivalo da to nije ozbiljna pretnja Mubaraku, koji se uzdao u podršku SAD.

Kad je izgledalo da se vlast raspala, kada su počele pljačke radnji, paljevine, u pojedinim kvartovima građani su pozivali vojsku da ih zaštiti od pljačkaša, ali, sudeći po izveštaju "Njujork tajmsa", vojnici su ih upućivali da se zaštite sami. Nakon toga je veliki deo Kaira bio pod kontrolom mladih civila naoružanih motkama i batinama. Prema nekim američkim ekspertima za Bliski istok, mnoge od tih kućnih straža organizovalo je Muslimansko bratstvo, koje je tek pri kraju prevrata saopštilo da Mubarakov režim više ne smatra legitimnim i zahtevalo da se u Egiptu ustanovi građanska država. Saopštavali su i da neće imati svog kandidata za predsednika, ali su kasnije istakli kandidaturu Mohamada Morsija.

Na parlamentarnim izborima 2011/2012. Partija slobode i pravde, iza koje je stajalo Muslimansko bratstvo, osvojila je 46 odsto glasova, a salafitska partija Nur 23 odsto.

Rejting Mohamada Morsija mesec dana pre glasanja bio je nizak (7 odsto), ali je on u prvom krugu osvojio 25 odsto glasova, da bi u drugom krugu osvojio većinu (51,7 odsto). Za njegovog protivnika Ahmeda Šafika glasalo je 48,3 odsto, što znači da je protiv islamizacije Egipta bila takođe skoro polovina stanovništva. Izborni uspeh povećao je samopouzdanje Bratstva i salafita, ali je to bio i moćni faktor konsolidacije antiislamističkog bloka.

Hilari Klinton je bila prvi zapadni političar koji je došavši u Egipat posle pobede Morsija (u julu 2012) stavila do znanja da Vašington ne odobrava koncentraciju vlasti u rukama vojnika, već demokratski izabranog rukovodstva.

Kao šansu da na Egipat prošire uticaj takozvanog političkog islama, uspeh Muslimanskog bratstva su pozdravljali i politički i finansijski podržavali Turska, Saudijska Arabija (1,5 milijardi dolara) i Katar (2 milijarde dolara).

POLITIČKI ISLAM I VOJNI SEKULARIZAM

Na osnovu oksfordske studije, na uspon salafizma i vahabizma (nazvanog po saudijskom verskom vođi i teologu u 18. veku Ibn Abd al Vahabu) na Bliskom istoku pedesetih godina uticala su tri faktora: (1) rast naftne industrije u Saudijskoj Arabiji, zbog čega je veliki broj Arapa emigrirao tamo u potrazi za poslom i u novoj sredini prihvatao vahabističke ideje a ponekad čak i finansirao vahabističke organizacije kod kuće; (2) Saudijska Arabija je petro-dolarima podmazivala politiku vahabizma kao konzervativni odgovor na antimonarhističku retoriku socijalističkog Egipta pedesetih i šezdesetih godina i revolucionarni Iran posle 1979; (3) poraz nekoliko arapskih država u ratu sa Izraelom u junu 1967. deligitimizovao je arapski socijalizam po modelu Gamala Abdela Nasera (1954–1970).

U analizi američke Fondacije Karnegi endament "Eskalacija islamističke pobune u Egiptu" konstatuje se da ne postoji jasna razlika između salafita, kojih po nekim procenama u Egiptu ima oko četiri miliona, i Muslimanskog bratstva, jer te dve grupe dele učenja i znatan broj pristalica.

U knjizi Ruske akademije nauka "Konflikti i ratovi 20. veka", u odeljku "Evolucija Muslimanskog bratstva u postrevolucionarnom Egiptu", kaže se da je priprema novog ustava od strane salafita i Muslimanskog bratstva tekla na fonu neprekidnih protesta protiv islamizacije Egipta. Antiislamistički blok (konglomerat različitih političkih grupa liberalno-demokratskog bloka, Kopta, aktivista, boraca za prava žena, biznismena) istupao je protiv uvođenja u ustav odredbe o šerijatskom pravu i o potčinjenom statusu žena u društvu. Ustavna odredba je glasila da će država učiniti sve što može za ustanovljenje ravnopravnosti žena i muškaraca, ako je to u skladu sa šerijatom.

Bez obzira na masovne proteste na ulicama Kaira, Aleksandrije i Sueca, ustav je donet. Opozicioni Front nacionalnog spasa obratio se vojsci da organizuje nacionalni dijalog. Vojska je najpre nastojala da proglasi neutralnost.

Sve mnogobrojnije proteste podržavali su vodeći mediji, ali i domaći oligarsi, čiji je biznis bio suočen sa ozbiljnim problemima (smanjenje stope rasta BDP-a, povećanje nezaposlenosti, smanjenje državnih dotacija, inflacija, pad kursa egipatske funte, smanjenje prihoda od turizma). Spoljni dug od 49 milijardi dolara dosegao je 90 procenata BDP-a. Pokušaj vlade da balansira budžet uz pomoć stabilizacionog kredita u saglasnosti sa Međunarodnim monetarnim fondom završen je bez rezultata.

Vojska, koja kontroliše preduzeća u kojima se proizvodi 40 procenata BDP-a Egipta, osetila je da je i sama ekonomski pogođena. Mnoge srednje i male kompanije su osnovali oficiri, a svako mešanje u delatnost te "korporacije" skopčano je sa ozbiljnim posledicama.

Tadašnji ministar odbrane Abdel Fatah el Sisi ocenio je da se država nalazi na ivici raspada. Na osnovu ove poslednje formulacije vojska je slabila politički i mobilizacioni potencijal Muslimanskog bratstva, zatvarala njegove medije, blokirala račune hiljadu njegovih dobrotvornih organizacija, čija je asocijacija bila proglašena za terorističku organizaciju. Sud je zaključio da je Muslimansko bratstvo, dok je bilo na vlasti, pripremalo zemlju za nasilnu islamizaciju.

Negirajući da je izvršila državni udar, vojska je svrgavanje Morsija opravdala kao rezultat narodnog ustanka koji podržava, ili kao nastavak revolucije započete 25. januara 2011. Svi sukobi sa policijom, napadi, požari u policijskim stanicama i koptskim crkvama upisivani su na račun Muslimanskog bratstva.

(NE)MOĆ UNIFORME

Slika je slična i "posle krečenja". Londonski "Ekonomist" piše kako se u Egiptu Sisi, general koji je preuzeo vlast pučem 2013, pokazao represivnijim nego u Arapskom proleću svrgnuti Hosni Mubarak (još mu se sudi), a nekompetentan kao pučem oboreni Mohamad Morsi (kome se takođe sudi).

Režim je poduprt samo velikodušnim injekcijama gotovog novca iz zemalja Bliskog istoka koje gube strpljenje (i, u manjoj meri, vojnom pomoći iz Amerike, uprkos dugom nepriznavanju legitimnosti Sisijevog puča). List piše da je Sisi uspeo da dobije trogodišnji kredit od MMF-u od 12 milijardi dolara.

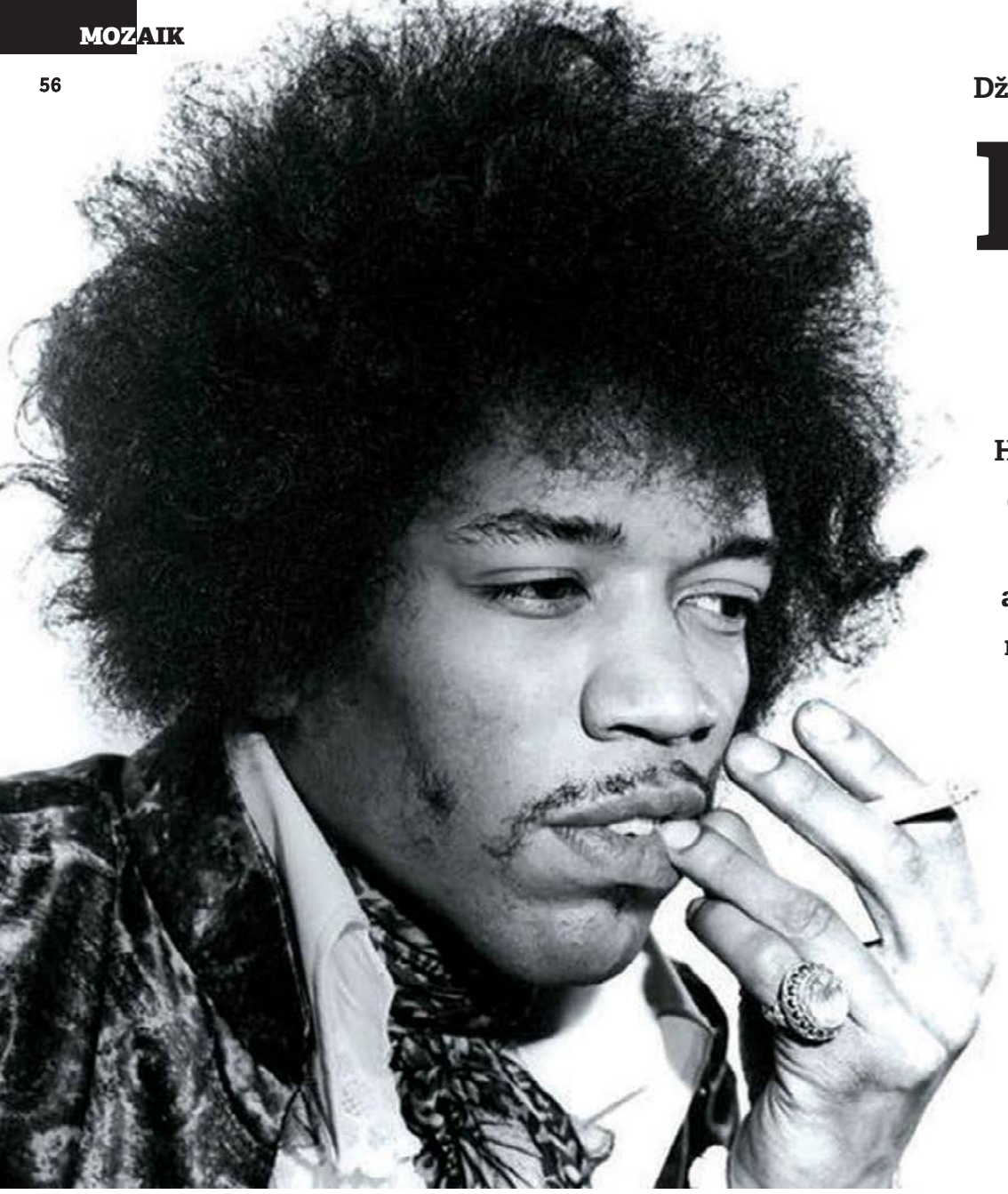
Uslov za kredit MMF-a su reforme o kojima egipatski političari govore godinama, ali ne uspevaju da ih sprovedu. Svetska banka je zbog toga zadržala poseban paket podrške. Afrička razvojna banka može učiniti isto. Veruje se da su Ujedinjeni Arapski Emirati izvukli svoje savetnike iz Egipta.

"Ekonomist" iznosi ocenu da egipatski privatni sektor nije sposoban da apsorbuje legije novih radnika koji se svake godine pridružuju tržištu rada. Demografski, ekonomski i socijalni pritisak raste. Trećina od 97 miliona stanovnika (prema proceni CIA iz jula 2017) mlađa je od 15 godina. U 2014. je 34 odsto univerzitetskih diplomaca bilo nezaposleno, a u vreme procvata arapskog nacionalizma Gamala Abdela Nasera svakom diplomiranom studentu garantovan je posao. Egipat školuje mnogo lekara, ali više njih odlazi u Saudijsku Arabiju nego što se zapošljava kod kuće. Egipat je 2015. bio među 20 zemalja sa najvećim brojem svojih stanovnika koji žive u inostranstvu.

Pritisnute dugoročnim problemima za koje ne nalaze rešenje, egipatske vlasti pokušavaju da gase žarišta destabilizacije i na terorističke akte odgovaraju pretnjom odmazde. Egipatska vojska je neposredno posle masakra u džamiji Rauda bombardovala automobile i bazu osumnjičene organizacije, ne saopštavajući gotovo nikakve detalje. Nekoliko dana kasnije, u odgovoru na zasedu kod El Ariša, ubila je tri militanta, a dvojicu ranila. Na spoljnopolitičkom planu predsednik Sisi je dobio podršku organizacije Islamska vojna kontrateroristička koalicija (koju Al Ahram naziva Arapski NATO, ma šta to značilo), a kojoj predsedava Saudijska Arabija. Iran, Irak i Sirija nisu pozvani, ali to je deo druge preteće priče.

Osim izjava podrške i osvetljavanja Ajfelove kule bojama egipatske zastave, u Evropi se nisu toliko uzbuđivali zbog masakra na Sinaju, kao što se uzbuđuju kad se kod njihove kuće prelije nešto od loše beskonačnosti Bliskog istoka. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Džimi Hendriks: 50 godina

Polju

Godina 1967. bila je godina Džimija Hendriksa (Jimi Hendrix) – u maju i decembru objavio je svoja prva dva albuma, jer je tako nalagao ugovor sa izdavačem. Veća usluga teško da je mogla da se učini svetu, jer je baš njima u pravom trenutku muzički definisana nova epoha, koja je na ovim pločama našla svoj početak

"Got my own world to
live through
And I ain't gonna copy you"
"If 6 was 9"

Postoji rokenrol i postoji Džimi Hendriks.

U najboljoj knjizi koja je o njemu objavljena, engleski kritičar Čarls Šar Mari (Charles Shaar Murray – *Crosstown Traffic: Jimi Hendrix and Post-War Pop*, 1989) pravi kulturološku studiju u kojoj objašnjava Hendriksovu ličnost kao ključnu na raskršću epoha i žanrova. Knjiga verovatno nikad neće biti prevedena na srpski, jer u njoj nema privatnih pikanterija, ali ima mnogo jasnih objašnjenja zašto je Hendriks morao da se desi, i jedinstvena je po razumevanju te osobe koja se našla na svetskoj vetrometini prosto stojeći na stejdžu. U to vreme, sa bine se video ceo svet.

Jedna od glavnih teza Marijevog rada jeste da je Hendriks ukrštao u sebi bluz, rok i džez nasleđe i pomerao ih u budućnost, i da se on ne može razumeti u celini ukoliko se svi ti delovi ne sagledaju. Možemo dodati da je Hendriks pravio nešto što jeste bila rok muzika, izvorno utemeljena u bluzu, ali je njegov način sviranja bio nadahnut džezom, donetom na nezabeleženo eksplozivan način. Ta improvizacija nije imala limite i tako je izazivala džez da ode još dalje sa one strane svesti. Hendriksova strasna emotivna dubina nije poznavala kraj, pomerajući bluz ka kosmičkim prostranstvima u nama. Njegova glasnoća takođe nije imala granice i tako je podizala rok u nebo i davala mu snagu da prekrije zemlju.

BLUZ ZA SVEMIR

Izazovno je praviti paralelu između Džimija Hendriksa i Roberta Džonsona.

Istorijski položaj, na raskrsnici kulturnih i političkih tokova, nekako je obojicu terao u to da nemaju svoje mesto u ovom svetu, što se posledično ukazivalo kao izvesna ukletost. Apartan položaj prema mejnstrimu davao im je i viziju, ali ih je i terao u nepoznato. Sa druge strane, Hendriks se nije potucao po južnjačkim kafanama, anoniman za života – on je pre kao Čarli Paton, gizdava prva zvezda bluza i takođe vlasnik određene doze Čiroki gena, zapravo bio jedan nezapamćeno uspešan crnački muzičar, čije su se ploče prodavale u velikim količinama, a beli menadžeri jurili da mu organizuju koncerte. Na kraju, ipak sve govori u prilog tome da je Hendriks najviše inspiracije nalazio u bluzu,

bac neba

da je u njemu bio utemeljen sa obe noge i obe ruke, bez obzira gde je njegova revolucionarna glava lebdela.

Čini mi se da ključni dokaz za ovo ne tražimo tamo gde treba, jer uvek svi gledaju u njegovu plamteću gitaru i način na koji ju je kao instrument oslobodio svih stega. Međutim, Hendriks je sjajan pevač, na način na koji su to bili najslavniji bluzeri – ma šta da izgovara, njegov glas ima dubinu mudrosti i setno osećanje koje ne možete da zaboravite. Bluz je bio jezik na kome je pevao, i njegov vokal donosi sa sobom stotine godine naslućene patnje.

Američki crnci su za muziku imali vremena samo između bola i neprijatnosti. Odatle ta neobuzdanost. Hendriks je bio svojevrsna definitivna mutacija svih bluzera, i njegova neobuzdanost letela je do krajnjih granica, konačno oslobođena svih stega, u ime svih bluzera pre njega.

Vratićemo se opet na Č. Š. Marija, koji sjajno primećuje otprilike sledeće: nekada su bluz svirači oponašali zvuk seoske prirode u kojoj su dominirale kokoške i prolazeće lokomotive, ali u vreme Hendriksa vladali su zvuk automatske puške i helikoptera, zvuk sirene ambulantnih kola i mlaznog motora. U vreme prvih bluzera, išlo se do sledeće plantaže, pa se o tome pevalo, u vreme Hendriksa išlo se na Mesec. Njegov bluz zato je morao da poljubi nebo i opiše zvezde, kao da je bio tamo.

WAH WAH MUDROSTI

Pre Hendriksa gitaristi su već znali da soliraju. Posle njega su naučili da treba da pričaju priče gitarom.

Još uvek u ranim dvadesetim, Hendriks je na dva albuma kojima je zabeležio svoje postojanje, izneo ceo jedan novi muzički postupak, koji se još uvek čvrsto držao strukture pesme, ali ju je menjao slobodnim aranžmanima i čistim intenzitetom iznutra, lagano nagrizajući naša očekivanja. To je bio i najbolji opis sveta u kome je živeo, u kome su svaki dan padale kulise.

Na njima stoji otvoren poziv da se učestvuje u muzici o kojoj ne znamo ništa. Zaprepašćujuća studija onog do tad nečuvenog u rokenrolu, studija koja je otkrivala i istovremeno definisala šta bi sve rok muzika mogla da bude, sakrivena je na stranicama ovih ploča. Nadolazeći psihodelični tokovi u jednoj seriji pesama, bili su u onoj drugoj dopunjeni fank matricom, da bi u trećoj seriji sve bilo izobličeno fidbekom, do tad nečuvenim kao delom pesme.

Sve su to bile naznake koje su dolazile iz vremena koje se još nije desilo, a danas nam zvuče tako normalno, kao da drugačije i ne može. Ipak, ni danas ništa od svega ovoga ne zvuči nimalo predvidljivo. Objašnjavajući na jednom nastupu o čemu je *Manic Depression*, Hendriks je re-

kao: "To je priča o liku koji priželjkuje da može da vodi ljubav sa muzikom, umesto sa starom, uvek istom ženskom, O.K.?" ... I stvarno, sve ove pesme zvuče kao seks sa muzikom, ili, još tačnije, kao da je muzika seks – zato su i dalje nepredvidive, čak i kad ih čujete mnogo, mnogo puta.

MINIMALISTIČKE ISTINE

Nimalo se ne stideći izazivanja široke publike, američko-engleska postava The Jimi Hendrix Experience imala je te 1967. šta da kaže i na top listama: debi album je bio drugi u Velikoj Britaniji, šesti u SAD, sledeći doseže do petog u Britaniji i trećeg u Americi.

Are You Experienced u originalnom, engleskom izdanju, nose Foxy *Lady* i *Fire* kao vrhunski bučni hitovi, te rokerski iskazi *Manic Depression* i *Love Or Confusion* koji istovremeno izražavaju duh vremena i nadilaze ga. *May This Be Love* otkriva tajni osećajni život iz svega, dok unazad snimljena himnična *Are You Experienced?*, postavlja novi granični kamen u eksperimentalnom tretiranju rokenrola. Ali sve se menja kad u pregršti odličnih hard-bluz stvari, počne *Third Stone from the Sun*, sa svojom spejs vožnjom, koja psihodelizuje džez muziku. Posle toga nijedna Hendriksova pesma ne zvuči više isto, kad se ponovo čuje.

Axis: Bold As Love nastavlja sa revolucijom, idući par koraka dalje – više ne znamo šta možemo da očekujemo od njega. U prefinjenom obrtu, ovde su oslonci naizgled neočekivano nežni momenti kao što su životna rekapitulacija *Castles Made of Sand* i zaljubljena *Little Wing*, a neizbežni rok stejtment dolazi sa *Spanish Castle Magic*. Međutim, osnovni tok albuma čini neverovatna čulna sloboda, čije dodatne pikove donose *One Rainy Wish* i *Up From The Sky*, dok programsku težinu obezbeđuje *If 6 Was 9*, u kojoj i bluz nalazi svoju novu, psihodeličnu sudbinu.

Nošena jednom od najboljih ritam sekcija ikada (Noel Reding – bas, Mič Mičel – bubanj), ova rok muzika je bogato orkestrirana, ali na minimalistički način – to je bio novitet vremena i Hendriks je dao ogroman doprinos, a da se nije služio gudačima, klavijaturama i horovima, već uglavnom samo gitarom, koju je tretirao kao orkestar. Iskustvo slušanja gitare, za njega je svakako bilo kao slušanje simfonije, i to se vidi po tome što je apstrakcija u njegovim pesmama ponekad dosezala visine koje niko posle njega nije, dok je tekstura zvuka prizivala moćnost najsavršenijih dela klasične muzike.

U svom prvom-prvcijatom intervjuu, za engleski "Rikord miror", on kaže: "Ako već mora imati neku oznaku, voleo bih da je zovu 'Free Feeling' (muzika slobodnog osećaja – prim. aut.). To je miks roka, frik-auta, rejva i bluza." Ali to je samo napola tačno. Njegove pesme su izmicale definiciji, jer su dolazile sa onog mesta na kome se muzika stvarno *događa*, mimo kategorija, mimo računica, mimo zavisti, mimo očekivanja publike, čak i mimo muzičara. Bila je »

to istinska muzika, u smislu u kome muzika može sa sobom nositi životnu istinu.

Nije ni čudo, kad pomislite da se taj mali levoruki crnja deset godina ranije nije razdvajao od metle, jer nije imao da kupi gitaru, a samo godinu dana pre ova dva albuma jedva preživljavao, svirajući po sumnjivim klubovima kao pratnja još sumnjivijim muzičarima. Njemu je istina bila jasna.

NIČIJI KLOVN

Tu 1967. godinu je Hendriks krunisao koncertom na kalifornijskom Monterej Pop festivalu, prvom ogromnom rok festivalu, koji je dao ideju mladim i neiskusnim vizionarima sa Istočne obale da kasnije naprave Vudstok. Ovaj nastup učinio ga je zvezdom u Americi, što je kroz dve godine na poljanu kod pomenutog Vudstoka došla kao najplaćeniji svetski muzičar u svom žanru.

I od tog momenta nekako počinje da preovladava Hendriksova lutalačka priroda, koja nije mogla udobno da se oseća ni u kategoriji "slavna ličnost" ni "kulturni heroj" ni "simbol generacije", naprosto ni u kakvoj unapred predviđenoj raspodeli uloga. Koliko 1969, zatičemo Hendriksa u intervju Rolling Stoneu kako izjavljuje "ne želim više da budem klovn", te kako pušta novinarki snimak svog džem sešna sa poznatim avangardnim džez muzičarima. Svi su izgledi da je sa eksplozijom uspeha, njegovo poricanje poretka stvari i na ličnom nivou bilo neumitno pojačano do neslućenih granica, te da je otpor kog je osećao na sve pritiske kojima je bio okružen, na kraju vodio u brzopotezan životni stil, što se završio preranom smrću. Slično Morisonu i Džoplinovoj, Hendriks je bio nesigurna duša koja nije mogla da preživi sopstveni unutrašnji otpor pogrešnom ustrojstvu sveta u kome je živeo. Uspeh zasnovan na protivljenju i pokušavanju da se živi u slobodi u sred industrije zabave – tog vrhunski dizajniranog izloga neoliberalnog sveta – samo je ubrzao ličnu propast.

Svejedno, prva dva Hendriksova albuma otvorila su toliko mogućih poglavlja u muzici uopšte, da ih je *Electric Ladyland* iz 1968. samo zaokružio smejući se svetu sa prvog mesta Billboardove liste albuma. Da je nastavio u tom smeru, sigurno bi sam otkrio hip hop bar par godina pre nego što se on desio, a onda, ko zna, možda i tehno. Sve svirano na gitari, a kako drugačije...

Hendriks je promenio način na koji se svira, komponuje i snima muzika, do te mere da je Ruben Džekson, stručnjak Smitsonijan Instituta, često citiran kako ne tako davno poredi ovaj mentalni skok sa onim koji je Džejms Džojs učinio u književnosti svojim *Uliksom*. Popularna muzika nikad nije imala ovakvog predstavnika: Hendriks je u isto vreme bio još jedan Ludvig van Betoven, još jedan Robert Džonson, još jedan Džon Koltrejn, sve odjednom – samo odsvirano zubima i iza leđa. Retki su muzičari, istovremeno i kompozitori, koji su svojim zvukom definisali epohu. Još su ređi oni junaci koji su pri tom preskočili društvene barijere i dali svetu osećaj kako bi novi, bolji poredak mogao da izgleda.

Jer Džimijeva muzika bila je istovremeno rok, bluz, džez, i borba za ljudska prava.

I zato nije čudo kad vam stari svirač na električnoj gitari u Knez Mihailovoj kaže: postoji Džimi Hendriks i postoji sve ostalo. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Ova pamet i onaj bitkoin

Nikada u istoriji čovečanstva običan čovek nije bio tako blizu bogatstva. Sve što mu treba je malo hrabrosti, odnosno malo više. Da proda sve što ima i uloži u bitkoine, i sledeće godine u ovo vreme biće milioner, ako ne i milijarder!

Nema ni najmanje šale u ovoj tvrdnji. Na početku ove godine bitkoin je vredeo ogromnih hiljadu dolara i očekivao se skori pad. Umesto toga, krenuo je vrtoglavi rast. Najpre je pred leto porastao tri puta, do oktobra je vredeo već 5000 dolara, da bi na sajber ponedeljak, dan kada se najviše kupuje na internetu, skočio na 9700 dolara. Dakle svoj ulog na početku godine biste udesetostručili. Ali, može se to reći i na gori način. Da ste 2010. kupili bitkoine u vrednosti od dolar i dvadeset centi, što je jedan evro, danas bi oni vredeli milion dolara. Zamislite tek da ste se otvorili za celih deset, da ne preteram ako kažem dvadeset dolara.

Razlog zašto je ova kriptovaluta, inače jedna od mnogih, postala iznenada tako popularna su hedž fondovi koji ulažu novac u najrizičnije i najprofitabilnije poslove. Procenili su da će vrednost bitkoina da raste još neko dogledno vreme, navalili su da investiraju i samo je pitanje da li će se ovaj novčić u nekom trenutku stabilizovati pa da niko suštinski ne izgubi mnogo, ili će naglo pasti, pa i nestati. Što se nekim elektronskim parama dešavalo. Prvi test za bitkoin biće 11. decembar kada s njim počinje da trguje čikaška berza.

Bitkoin je nastao 2009. i tada se njegova vrednost merila u delovima centa. Ne zna se ko ga je izmislio i pustio u promet. Trenutno je zbog pomame koja je nastala prvoosumnjičena CIA, baš kao i u slučaju virusa side. Bitkoin se „kopa" u kompjuteru, nastaje rešavanjem komplikovane matematičke operacije i kako vreme prolazi potrebno je sve više računara i vremena da se bitkoin „iskopa". Kada nastane pušta se u promet, svako može da ga kupi i ponovo proda, a najviše ga traže špekulanti i kriminalci jer nije ni pod kakvom kontrolom. Često se koristi za isplatu neke ucene, obično hakerske, jer iza sebe ne ostavlja ono što zovemo „trag novca".

Zato je neverovatno bezbedan. Prati ga takozvani *blockchain* tj. blok-lanac kojim se štiti svaka transakcija. I to je komplikovana matematička operacija koja se izvršava i čuva na mnogo računara istovremeno te ju je praktično nemoguće prevariti.

Upravo ta masa računara je moguća slabost ove kriptovalute. Do sada je iskopano oko 16 miliona bitkoina, koji vrede oko 160 milijardi dolara u ovom trenutku i ozbiljni bankari će vam reći da je to kap u moru pa zato ne predstavlja veliku brigu. Matematička procena je da je maksimalan broj oko 21 milion i posle toga će biti veoma teško ako ne i nemoguće iskopati neki novi. Ali se zato ogromna energija troši za održavanje bitkoina u životu, a posebno za bezbedne transakcije. U svakom trenutku bitkoin angažuje 3,4 gigavata struje (ukupna snaga Obrenovca je 1,6 GW). Na godišnjem nivou troši struje više nego cela Irska, a samo jedna transakcija potroši 300 kilovat-časova, otprilike koliko i prosečna TA peć od dva kilovata za mesec dana ako radi samo u režimu jeftinije struje na pola snage.

Do kada će bitkoin da raste ovim tempom, odnosno može li sistem iznenada da se raspadne (uključujući i ovaj energetski) i u nanosekundi spali sve te milijarde, e to je već pitanje za otprilike milion dolara. Pod uslovom da uložite stotinak hiljada i strpljivo čekate godinu dana da vidite šta će da se desi. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

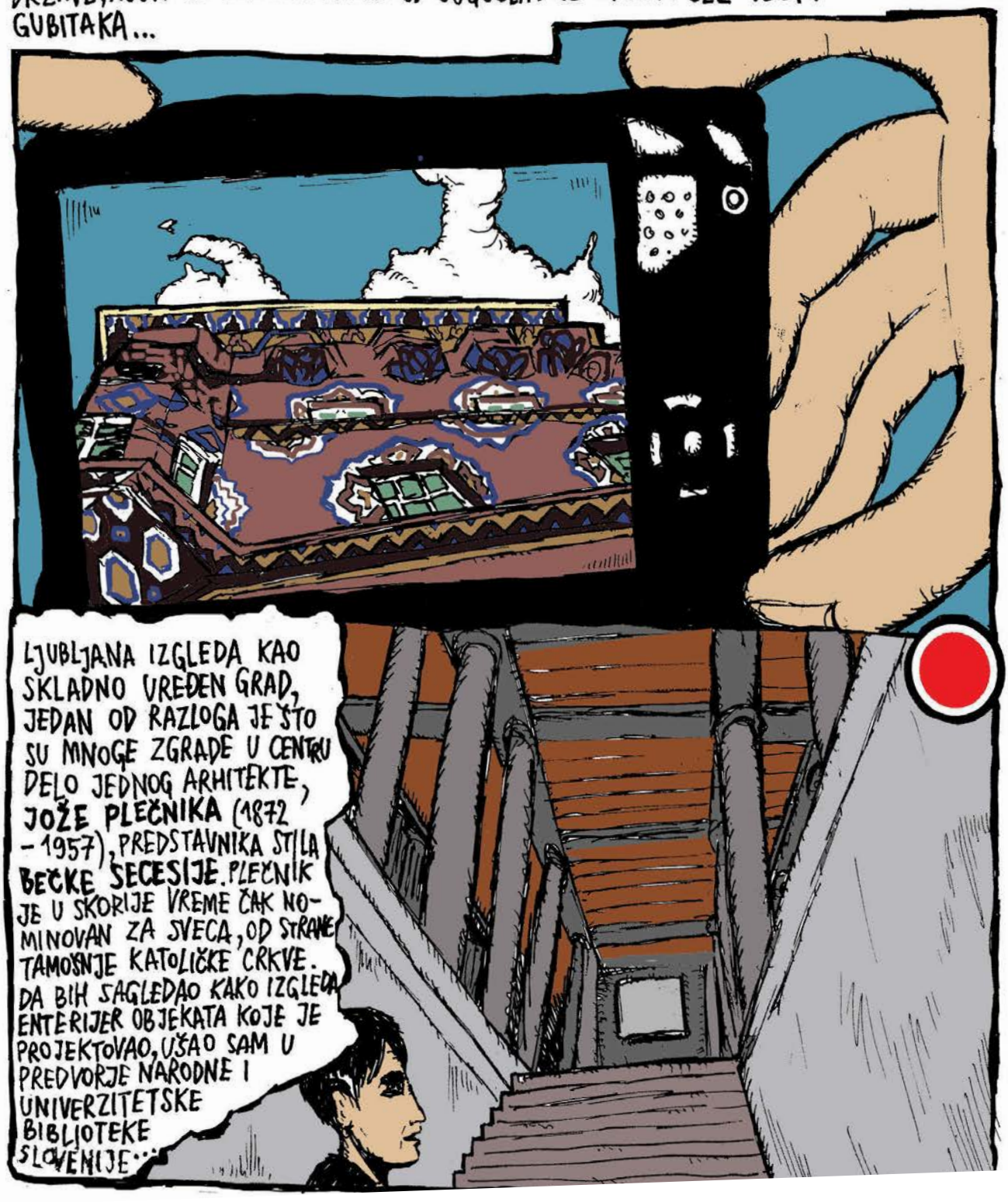
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Dopisnice iz Ljubljane

ALEKSANDAR ZOGRAF.

OD SVIH JUGOSLOVENSKIH REPUBLIKA, **SLOVENIJA** JE BILA PRVA U PRIHVATANJU TRENDOVA KOJI SU DOLAZILI SA ZAPADA. TOKOM MOG BORAVKA U LJUBLJANI, BILBORDI SU NAJAVLJIVALI KONCERT **PANKRTA**, UZ SPECIJALNOG GOSTA **GLENA MATLOCKA**, ORIGINALNOG BASISTE **SEX PISTOLSA**. PANKRTI SU OSNOVANI 1977, U RANO DOBA PANKA, A KONCERT OBELEŽAVA 40 GODINA NJIHOVIH AKTIVNOSTI... SLOGAN NA NJIHOVOM PLAKATU GLASI "GOSPODO, JA VAM NE VERUJEM", KAO PARAFRAZA NJIHOVOG NEGDAŠNJEG "DRUGOVI, JA VAM NE VERUJEM"...

SLOVENIJA JE OBELEŽILA SVET POP-KULTURE INTERNACIONALNO POZNATOM GRUPOM **LAIBACH**, ALI IMA I DRUGIH, MOŽDA MANJE PROVOKATIVNIH PRIMERA. RECIMO, OSAMDESETIH JE **TV KOPER/CAPODISTRIA**, OSNOVAN ZA POTREBE ITALIJANSKE MANJINE U SLOVENIJI I HRVATSKOJ, POSTAO POPULARAN I U DELU ITALIJE; MEĐU PROGRAMIMA KOJI SE PAMTE BIO JE I ONAJ SA MUZIČKIM VIDEO SPOTOVIMA, KOJE JE, U VREMENIMA PRE **MTV** PRODUKCIJE, VODIO **DARIO DAVIACCHI**... MEĐU GOSTIMA JE BIO I **MIHA KRALJ**, NEOPEVANI PIONIR JUGOSLOVENSKE AMBIJENTALNE I ELEKTRO MUZIKE...

U SKORIJE VREME, SLOVENIJA PRIVLAČI PAŽNJU MEDIJA KAO ZAVIČAJ **MELANIJE TRUMP**... LOKALNA POP GRUPA, JE DOSPELA U VESTI ZAHVALJUJUĆI PODRUGLJIVOJ PESMICI: "MELANIJA JE NAŠLA TRŽIŠNU NIŠU, PREKO TRUMPA ĆE U BELU KUĆU". DOK MELANIJU PONEKAD VIDE KAO "ODVEĆ AMERIKANIZOVANU" U NJENOJ DOMOVINI, U S.A.D. IMA I ONIH KOJI SMATRAJU DA JE "ISTOČNOEVROPLJANKA". PRIJATELJ, AMERIČKI STRIP CRTAČ, MI JE REKAO DA POZNAJE ČOVEKA KOJI JE UBEĐEN DA JE MELANIJA — **RUSKI ŠPIJUN!**

Soba 508

Uvek su me fascinirali brojevi soba. Nekako se uvek ispostavi da svaki broj ima neku simboliku, ili pak ako nema, dobije značenje s vremenom. Dobije značenje onom ko se njome služi ili o njoj čita. Simboličko iščitavanje soba ume biti vrlo zanimljivo, brojevi sve to začine. Na primer, Orvelova soba 101 čist je primer doživljaja neke prostorije samo zbog njenog broja. U redu, nije samo zbog toga, ali jasno je na šta aludiram.

Predstavu nemam zašto sam priču započela baš "sobom 101", možda jer mi stoji na polici i upada u oči. Umeju knjige da te nateraju na razne stvari, zavode. Zapravo, junak ove moje priče nije Orvel, nije čak ni njegova soba, a ni njegov *brat*. Evo ga, leži pored mene Hamsun, gladan; i sam naslov njegove knjige je "Glad".

Foto: M. Milenković

Hamsun leži pored mene od aprila. Dosta se načekao da obratim pažnju na njega. Ogladneli smo oboje. Onda se pojavio neko ko bi utolio tu glad. Trebalo je očigledno proći toliko vremena da bi moj apetit bio zadovoljen. Tajming je savršen.

A da, bitna za priču jeste i činjenica da sam knjigu kao rođendanski poklon dobila od tri drugarice sa fakulteta. Priznajem, sa sve stidom pod prstima, nisam imala pojma ko je i šta je "Glad" i zašto se umorna seli iz sobe 52 u sobu 26, i zašto sobe i njihovi brojevi odjednom dobijaju toliko značenje... A ove drugarice sa fakulteta, one su sa Filozofskog fakulteta, odsek na petom spratu (onaj sprat najbliži bogovima), na spratu gde su sobe male i trocifrene.

Baš ta, mala i trocifrena soba odvela me je sinoć na Vračar, u sobu podstanara. Preciznije, nas troje ispijalo je kuvano vino u Topolskoj 18. Kad kažem troje mislim na njega, sebe i mačku. Dala sam joj privremeno ime: privremena mačka. Prošetala je pored mene svoje tigraste šape i bez ustručavanja mi se popela u krilo. On je slikao. On je svojim plavim očima hvatao momente. A ja, ja sam mazila mačku. Mrzim mačke.

Epilog toj, posve čudnoj večeri glasio je ovako: "Jedva čekam sutra da sedimo u sobi podstanara među antropološkim knjigama a ja da te ljubim između gutljaja kafe." Pio je kafu te večeri. Govorio je kako je fasciniran Hamsunovim delima, njegovim stilom pisanja, njegovom brutalnom iskrenošću i emocijom. Slušala sam ga i pila sam vino; te večeri više nisam bila gladna.

"Glad" je sada pod mojim prstima. Tajming je savršen, rekoh. Složili smo se oboje.

Izašli smo iz sobe podstanara, šetali po kiši i jesenjoj večeri, ne mareći za hladnoću. Govorili smo jedno drugome šta smo sve radili u svojim prethodnim životima, šta želimo da radimo u svim budućim životima i šta u ovom životu nas dvoje tražimo po kiši. Nasmejali smo se oboje. Ne znamo, nejasno je. Ne znamo zašto uživamo u zajedničkim kafama i vinima i šetnjama. Zaista ne znamo.

Kao prvo, ja ne znam ni zašto sve ovo pišem, ni zašto u jednoj ruci držim Hamsuna, drugom rukom ovo kucam, a sa obe ruke čoveku kucam poruku kako sam ga gladna. On kaže "kako je večeras u sobi –2?", hladno, mislim se. Odgovaram "čitam Hamsuna i pišem".

Sve je počelo nekog čudnog i nebitnog datuma. Sve je bilo tako bezazleno i nepredvidivo. On je zapazio moj žuti džemper, ja njegove plave oči. On nikada ne obraća pažnju na devojke kao što sam ja, niti mene hipnotiše plavost nečijeg pogleda. Pa ipak eto, tog nebitnog datuma, u toj nebitnoj zgradi i u najbitnijoj sobi na svetu, započete su priče o kafama, vinima i vetrovima...

"Znaš, uvek mi pričaš o Hamsunu, i eto sad i o Ujeviću, a nikako da ja tebi kažem ko je moja omiljena spisateljica", izgovaram osećajući blizinu njegovog prisustva, i nastavljam: Milena Marković. A on odgovara "volim njenu pesmu Šikam...", dopunjujem ga "...i jedem salatu". Smejemo se i nastavljamo da hodamo.

Sve je počelo u sobi 508. ¶

TAMARA UROŠEVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

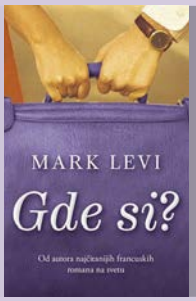
Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 24. novembra do 22. decembra 2017.

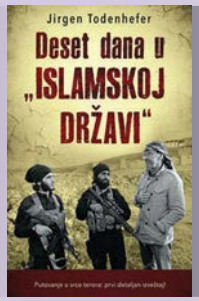
Mihael Kelmajer:
DVA GOSPODINA NA OBALI

Vinston Čerčil i Čarli Čaplin šetaju obalom i razgovaraju o svojim životima, politici, umetnosti, „crnom psu" depresije i demonima istorije. Roman o hroničnoj melanholiji, prijateljstvu i kratkom i gorkom XX veku.

Mark Levi:
GDE SI ?

Ljubavni roman najčitanijeg savremenog francuskog pisca čije su knjige prevedene na četrdeset jezika i prodate u dvadesetak miliona primeraka. Priča o dvoje razdvojenih ljubavnika, koja se odvija između Njujorka i Hondurasa.

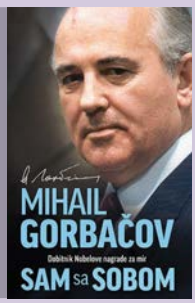

Jirgen Todenhefer:
DESET DANA U ISLAMSKOJ DRŽAVI

Jirgen Todenhefer je 2014. otputovao u Mosul, središte Islamske države, boravio tamo deset dana, razgovorao sa vojnicima, dželatima, sudijama, lekarima i običnim svetom, i napisao ovu knjigu kao dramatično i pouzdano svedočanstvo o najokrutnijoj političkoj tvorevini našeg vremena.

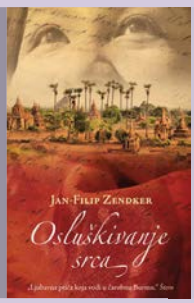
Mihail Gorbačov:
SAM SA SOBOM

Autobiografija poslednjeg predsednika Sovjetskog saveza i dobitnika Nobelove nagrade za mir 1990. godine, knjiga kojom sumira svoj život, karijeru i istorijsku ulogu.

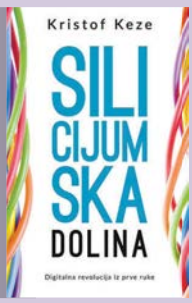
Jan-Filip Zendker:
OSLUŠKIVANJE SRCA

Priča o mladoj ženi koja u potrazi za nestalim ocem, tragom jednog ljubavnog pisma od pre četrdeset godina, odlazi u Burmu i tamo otkriva tajnu očeve prošlosti i egzotični svet Istoka koji će je zauvek promeniti.

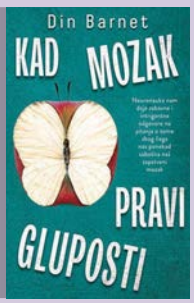
Kristof Keze:
SILICIJUMSKA DOLINA

Digitalna revolucija iz prve ruke: kako su nastale i na kojim tehnološkim i ekonomskim principima počivaju najveće savremene korporacije kao što su Fejsbuk, Gugl, Amazon i Epl.

Din Barnet:
KAD MOZAK PRAVI GLUPOSTI

Popularno pisana knjiga o neuronaučnim saznanjima koja daje zabavne i intrigantne odgovore na pitanja o tome kako i zbog čega nas mozak ponekad sabotira.

Danjan Čen:
ŠANGAJSKA PRINCEZA

Biografska priča o Dejzi Kvok, devojci iz jedne od najbogatijih šangajskih porodica, koja u vreme kineske Kulturne revolucije dospeva u logor „za prevaspitavanje kapitalista". Knjiga jedne od najpopularnijih savremenih kineskih spisateljica, prodata u milionskom tiražu.

Makis Citas:
BOG MI JE SVEDOK

Duhovita i dirljiva priča o protivrečnostima savremenog grčkog društva data kroz vizuru tragikomičnog antijunaka ovog romana, pedesetogodišnjaka razapetog između provincije i prestonice, Grčke i Evrope, sebe i okruženja, profanog i sakralnog.

Srećko Horvat i Slavoj Žižek:
ŠTA EVROPA ŽELI?

„Bauk kruži Evropom – bauk otpora opasnom poricanju evropske političke elite da je nešto trulo u temeljima našeg kontinenta. Žižek i Horvat podstiču širenje ovog bauka", napisao je Janis Varufakis u preporuci za ovu knjigu koja propituje probleme i apsurde današnje Evropske unije.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Terazije**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Mirka Tomića 88
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Valjevo**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac,** Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

MOŽE...

PAUZA

KEŠ KREDIT

PAUZIRAJTE RATU
JEDNOM GODIŠNJE

FIKSNA KAMATA
7,75%

EKS
9,75%

Reprezentativni primer: iznos kredita 100.000 RSD; mesečna rata 3.122,12 RSD; rok otplate 39 meseci (broj rata 36); nominalna/interkalarna kamatna stopa 7,75% (fiksna, godišnja); **EKS** na dan 1.11.2017: **9,75%.** Troškovi koji padaju na teret klijenta: kamata:13.042,15 RSD; provizija za obradu zahteva: 2.676,40 RSD; provizija za administriranje: 613,87 RSD; menica: 50,00 RSD; Osnovni izveštaj Kreditnog biroa 246 RSD.

Raiffeisen BANK

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec